

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse instituut

Haldi Mäesalu

**LAPSE TAGASTAMATA JÄTMINE HAAGI 25.10.1980. a
LAPSERÖÖVI KONVENTSIOONI ALUSEL**

Magistritöö

Juhendaja
dr (iur) Karin Sein

Tallinn 2012

Olen koostanud magistritöö iseseisvalt.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite
tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikad ja
mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....(töö autori allkiri ja kuupäev)

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Rahvusvahelise lapseröövi regulatsioon.....	5
1.1. Rahvusvahelise lapseröövi konventsioon.....	5
1.2. Brüssel IIa määrus	12
1.3. Võimalik Lapseröövi konventsiooni protokoll.....	18
2. Lapse tagastamise juhtumite statistiline ülevaade	21
2.1. Juhtumite ülevaade periooditi.....	21
2.2. Juhtumite analüüs	26
3. Lapse tagastamata jätmise alused	34
3.1. Mahajäänud vanemal või hooldajal ei olnud lapse äraviimise ajal hooldusõigust....	34
3.2. Lapse äraviimisest või kinnihoidmisest on möödunud enam kui aasta ning laps on uue keskkonnaga kohanenud.....	42
3.3. Mahajäänud vanem või hooldaja ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma hooldusõigust või on nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega	46
3.4. Lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil asetada laps talumatusse olukorda.....	52
3.5. Laps on jõudnud vanusesse või küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi tulla	58
3.6. Lapse tagastamine oleks vastuolus riigi avaliku korraga	63
Kokkuvõte	69
Summary – The refusal to return a child under the Hague Convention on International Child Abduction of 25.10.1980	73
Kasutatud materjalide loetelu	78
Kasutatud kirjandus	78
Kasutatud normatiivmaterjal	79
Kasutatud kohtulahendid	80
Avaldamata allikad.....	82
Lisad	84
Lisa 1: Lapse tagastamise juhtumite tabel.....	84
Lisa 2: Menetletud juhtumite statistika	87

Sissejuhatus

Ajal, mil rahvusvahelised kooselud ja abielud on muutunud igapäevaseks nähtuseks, on rahvusvahelise kogukonna jaoks aina kasvavaks probleemiks rahvusvahelised vanematepoolsed lapseröövid. Ka Eesti meedias on viimasel ajal palju kajastust leidnud juhtum, mil Itaalias elanud ema lapsega isa nõusolekuta tuli Eestisse ning Eesti kohus otsustas lapse Itaaliasse tagastada.¹

Probleemi lahendamise eesmärgil allkirjastati 25. oktoobril 1980. a Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi raames Lapsröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon². Konventsioon lähtub põhimõttest, et lapse hooldamisega seotud asjades on kõige tähtsam järgida lapse huve, samuti sooviti rahvusvaheliselt kaitsta last tema õigusvastasest äraviimisest või kinnipidamisest tulenevate kahjulike tagajärgede eest.³

Konventsiooni sihiks on *status quo*⁴ taastamine ehk osalisriiki õigusvastaselt viidud või seal kinnihoitava lapse viivitamatu tagasitoomine tema hariliku viibimiskoha riiki, seejuures esialgne olukord tuleb taastada esimesel võimalusel. Last saab tagasi toomata jätta vaid erandlikel juhtudel ning loetelu võimalikest tagastamata jätmise alustest on konventsioonis väljatoodud.

Töö autor töötab Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talituses ning tema ülesannete hulka kuulub Lapsröövi konventsiooni keskasutuse funktsioonide täitmine Eestis. Olles kokkupuutunud teemaga pikema aja vältel tekkis autoril arusaam, et Eesti esimese astme kohtutel on probleeme konventsiooni tõlgendamisega ning seetõttu otsustas autor antud teemat lähemalt uurida magistritöö raames.

Töö hüpoteesi kohaselt tõlgendavad Eesti esimese astme kohtud lapsröövi konventsiooni vääralt. Täiendavalt uurib töö järgnevat:

1. Mis on rahvusvaheline lapsrööv? Mis seda reguleerib ja kui levinud see on Eestis?

---

¹ J. Filippov. Kuidas võib kohus nii julm olla?! Eesti Ekspress, 2012 – Arvutivõrgus: <http://www.ekspress.ee/news/paevauudised/eestiudised/kuidas-voib-kohus-nii-julm-olla.d?id=63824448>

² Lapsröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon (RT II, 27.03.2001, 6, 33) [edaspidi Lapsröövi konventsioon]

³ Lapsröövi konventsioon (Preambula)

⁴ lad. k., valitsev olukord või seisund

2. Millistel alustel on võimalik jätta last tagastamata?
3. Kuidas on Riigikohus, Euroopa kohus ja muud kohtud tõlgendanud lapse tagastamata jätmise aluseid?

Ka Liis Hallik on 2009nda aasta kohtute aastaraamatus uurinud lapseröövi konventsiooni ja Brüssel IIa määruse kohaldamise probleeme lapseröövi asjades Eesti kohtupraktikas.⁵ Antud uurimustöö raames on L. Hallik uurinud teatavat osa kohtulahenditest, mis olid kohtute infosüsteemis kättesaadavad 2009nda aasta lõpuks. Võrreldes eelnimetatud tööga käsitleb autor käesolevas töös kõiki 2012nda aasta aprillikuuks Eesti kohtutes lapse tagastamise menetluste raames tehtud kohtulahendeid – kokku 11 lahendit enam. Täiendavalt analüüsib autor ka muude (näiteks Euroopa kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu) kohtute tähtsaid lahendeid ning lapseröövi juhtumite siseriiklikku ja rahvusvahelist statistikat.

Esimene peatükk selgitab lapseröövi mõistet, seda reguleerivat rahvusvahelist ning siseriiklikku õigusloomet, teine peatükk käsitleb Justiitsministeeriumi statistikat lapse tagastamise juhtumite kohta, kolmas peatükk analüüsib süvitsi lapse tagastamata jätmise aluseid, temaatilisi kohtulahendeid ja ning eelnevast ilmnenuid praktilisi probleeme. Lisades on välja toodud Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talituse lapse tagastamise juhtumite statistika tabelid.

Kuivõrd rahvusvahelise lapseröövi näol on tegu vähest kajastust leidnud teemaga ülemaailmses õigusosalases kirjanduses, baseerub töö põhiosa õigusloomel, erinevatel kohtulahenditel ning lapseröövi juhtumite statistikal. Töös on kasutatud järgnevaid meetodeid: andmekogumismeetod, andmeanalüüs, võrdlev statistiline meetod, võrdlusanalüüs, juhtumi uuring ja kohtute, kui seaduse tõlgendaja otsuste analüüs.

Autor soovib tänada oma juhendajat Karin Sein'i aktiivse juhendamise, asjakohaste märkuste ja toetuse eest.

---

⁵ L. Hallik. Haagi 1980. aasta lapseröövi konventsiooni ja Brüssel II bis määruse kohaldamise probleeme lapseröövi asjades Eesti kohtupraktikas. Kohtute aastaraamat, 2009

1. Rahvusvahelise lapseröövi regulatsioon

1.1. Rahvusvahelise lapseröövi konventsioon

Rahvusvahelise lapseröövi mõiste võeti esmakordselt kasutusele 25.10.1980. a kui Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi⁶ (edaspidi HCCH) raames allkirjastati *Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction*⁷.

Eelnimetatud konventsiooni pealkirja (Riigi Teatajas avaldatud) mitteametlik tõlge eesti keelde on „Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon“⁸ (edaspidi konventsioon või lapseröövi konventsioon). Juba 2004ndal aastal juhtis A. Valgma tähelepanu antud konventsiooni pealkirja kergelt eksitavale tõlkele, milles seostatakse rahvusvaheline element tsiviilõigusega, mitte aga lapserööviga.⁹ A. Valgma ning ka antud töö autori arvates oleks konventsiooni pealkirja korrektsem eestikeelne sõnastus järgmine: Rahvusvahelise lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise konventsioon.

Konventsioon jõustus 01.12.1983. a¹⁰, sellega on nüüdseks liitunud 87 riiki¹¹ ning osalisriikide arv kasvab pidevalt. Tegu on esimese lapse õigusi käsitleva konventsiooniga maailmas, millega on liitunud lisaks lääneriikidele muu hulgas ka mõned islamiriigid¹². Eesti Vabariik ühines konventsiooniga 18.04.2001. a ja see jõustus Eesti suhtes 01.07.2001. a¹³

Konventsioon on loodud eesmärgiga kaitsta last rahvusvaheliselt tema õigusvastasest äraviimisest või kinnipidamisest tulenevate kahjulike tagajärgede eest ning soovides õiguslikult reguleerida lapse viivitamatu tagasipöördumine tema hariliku viibimiskoha riiki¹⁴ ja tagada vanemale õigus teda külastada.¹⁵ Üldiselt peetakse lapse huvides olevaks tema viivitamatut tagastamist harilikku elukohta, kuna lapse hariliku elukoha kohus on kõige

⁶ ing. k. *Hague Conference on Private International Law*. Arvutivõrgus - <http://www.hcch.net>

⁷ Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehekül, lapseröövi konventsiooni alajaotus – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24 [edaspidi HCCH kodulehekül]

⁸ Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon (RT II, 27.03.2001, 6, 33)

⁹ A. Valgma. Laste hooldusõiguse kaitse Haagi lapseröövi konventsiooni järgi, *Juridica I/2004* (lk 42)

¹⁰ HCCH kodulehekül, lapseröövi konventsiooniga liitunud riigid – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24

¹¹ HCCH kodulehekül, lapseröövi konventsiooniga liitunud riigid – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24

¹² Maroko, Malta jms

¹³ Välisministeeriumi teadaanne välislepingu jõustumisest (RT II 2001, 16)

¹⁴ Hariliku viibimiskoha riigi mõistet on analüüsitud süvitsi peatükis 3.1.

¹⁵ Lapseröövi konventsioon (Preambula, artikkel 1)

pädevam otsustama lapse tuleviku üle.¹⁶ Konventsiooni loomisega üritati ennetada olukordasid, kus lapse teise riiki viimine annaks lapsega koosolevale vanemale eeliseid hooldusõiguse jagamisel, arvestades riikide vanema õiguste ja kohustuste regulatsioonide eripärasid.¹⁷ Täiendavalt loodeti, et sellise konventsiooni olemasolu ja rakendamine aitab vähendada situatsioone, kus last kasutatakse ära teise vanema haavamiseks.

Riigikohus on oma otsuses nr. 3-2-1-123-06¹⁸ märkinud: „Konventsiooni mõtte kohaselt on eelduslikult lapse huvides lapse viivitamatu tagastamine lapse harjumuspärasesse elukeskkonda. Lapse tagastamine tagab ka vanemate huvide kaitse, sest säilib vanemate õigus pöörduda lapse hooldusõiguse küsimuse lahendamiseks lapse esialgse elukoha järgsesse kohtusse ning takistab ühel vanemal saada lapse õigusvastase äraviimisega teises riigis eeliseid lapse hooldusõiguse määramisel. Samuti on lapse tagastamise otsustusel üldpreventiivne toime, mis peab tagama selle, et vanemad ei vii last õigusvastaselt ühest riigist teise. Sellest tulenevalt saab jätta lapse tagasi toomata vaid erandlikel asjaoludel.“

Konventsiooni artikli 1 punkti a ja artikli 4 lause 1 kohaselt laieneb see vaid sellistele laste õigusvastastele äraviimistele või kinnihoidmistele kui nii lapse harilik viibimiskoha riik kui riik, kus laps asub, on antud konventsiooni osalisriigid. Konventsiooni artikkel 35 täpsustab, et konventsioon kohaldub vaid sellisel juhul kui õigusvastane äraviimine või kinnihoidmine pandi toime pärast konventsiooni jõustumist riigis, kuid artikkel 36 võimaldab osalisriikidel sõlmida kokkuleppeid konventsioonis lapse tagastamise kohta kehtestatud piirangute vähendamiseks. Autorile teadaolevalt on Eesti 2010ndal aastal sõlminud Islandiga kokkuleppe, millega võimaldati konventsiooni kohaldada ka sellistele lapsreröövidele, kui õigusvastane äraviimine või kinnihoidmine leidis aset enne konventsiooni jõustumist Eesti ja Islandi vahel. Nimelt konventsiooni artikli 38 lõike 4 lause 1 kohaselt kehtib konventsioon ühineva riigi ja ühinemise heaks kiitnud konventsiooniosalise kohta.

Konventsiooni sisuline rakendusala nähtub artiklist 3, mille kohaselt on lapse äraviimine või kinnihoidmine õigusvastane, kui see on vastuolus füüsilisele või muule isikule või asutusele vahetult enne lapse äraviimist või kinnihoidmist tema hariliku viibimiskoha riigi seaduse alusel antud hooldamisõigusega ja äraviimise või kinnihoidmise ajal hooldamisõigust teostati

---

¹⁶ E. Pérez Vera. The Explanatory Report on the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction 1981 – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779 (lk 432, punkt 25)

[edaspidi E. Perez Vera. Selgitav raport]

¹⁷ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 442, punkt 57)

¹⁸ RKTko 06.12.2006, 3-2-1-123-06

või oleks teostatud, kui last ei oleks ära viidud või kinni hoitud. Kuivõrd peale konventsiooni tõlkimist 2001. aastal on Eestis kasutuselevõetud hooldusõiguse¹⁹ mõiste, mis oma iseloomult kattub konventsioonis kasutatava mõistega hooldamisõigus²⁰, siis segaduse vältimiseks kasutab autor edaspidi läbivalt mõistet hooldusõigus.

Konventsiooni eestikeelsest mitteametlikust, kuid Riigi Teatajas avaldatud, tõlkest on artikli 3 lõike 1 punktide a ja b vahelt jäänud välja sõna „ja“, mis konventsiooni originaalkeeles on selgelt väljatoodud. Ka Riigikohus on asunud seisukohale, et lapse tagastamise avalduse lahendamisel tuleb tuvastada, kas tegemist on lapse õigusvastase äraviimise või kinnipidamisega konventsiooni mõttes, ning selle tuvastamiseks peavad olema täidetud konventsiooni artikli 3 lõikes 1 punktides a ja b sätestatud mõlemad eeldused, mitte ainult üks neist.²¹ Enne antud Riigikohtu lahendi tegemist võis kohata madalama astme lahendeid, kus tuvastati vaid hooldusõiguse olemasolu, kuid selle faktilist teostamist ei uuritud.²²

Artikkel 3 lõike 2 kohaselt tekib punktis a nimetatud hooldusõigus seaduse, kohtu või haldusorgani otsuse või riigi seaduse kohase lepingu alusel. Elisa Perez Vera selgitava raporti punkti 67 kohaselt ei saa antud nimekirja lugeda ammendavaks ning hooldusõiguse olemasolu kindlakstegemisel peaks lähtuma muu hulgas näiteks lapse päritoluriigis kehtivast rahvusvahelise eraõiguse seadusest, mis võib oma korda viidata mõne kolmanda (s.t. mitte lapse hariliku viibimiskoha riigi ega lapse asukohariigi, vaid näiteks lapse kodakondsuse järgse) riigi hooldusõiguse regulatsioonile.

Artikli 4 lause 2 järgi kohaldub konventsioon vaid lastele, kes on alla 16 aasta vanused. Selline kohaldamisala piirang loodi eelkõige seetõttu, et kuigi laste täisealiseks saamise vanus erineb riigiti, siis konventsiooni loojate vahel ilmnis üksmeelsus, et kui laps saab 16-aastaseks, on ta enamasti võimeline kehtestama end ja oma arvamust nii oma vanemate kui erinevate asutuste silmis sellisel määral, et seda arvamust on raske mitte arvestada.²³ Ka nooremate laste arvamuse arvestamiseks loodi võimalus jätta laps tagastamata artikli 13 lõikes 2, mille kohaselt kohus või haldusasutus võib keelduda lapse tagastamist nõudmast, kui laps on jõudnud vanusesse ja küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi tulla või minna.

---

¹⁹ Perekonnaseadus (RT I 2009, 60, 395) (§116 lg 1, §124, §127)

²⁰ ing. k. *rights of custody*, definitsioon on näha konventsiooni artikli 5 punktis a

²¹ RKTko 06.12.2006, 3-2-1-123-06 (punkt 16)

²² näiteks TlnLK 27.12.2005, 2-05-19839; TlnRko 23.05.2005, 2-05-19839; TlnRko 20.06.2007, 2-05-19839; HMKo 27.12.2007, 2-07-46121; TlnRko 31.03.2008, 2-07-46121

²³ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 450, punkt 77)

Kuivõrd konventsiooni toimimine baseerub tihedal riikidevahelisel koostööl, paneb konventsiooni artikkel 6 osalisriigile kohustuse määrata konventsiooniga pandud ülesannete täitmiseks üks või enam keskasutust. Keskasutused loodi arvestades riikide struktuuralseid erinevusi ning nende loomisega loodeti tagada poolte õiguskindlus, kuivõrd teises riigis olevad ametnikud teavad kuhu pöörduda ning kuidas toimida arvestades nende riigi õiguskorda.²⁴ Just eelkõige riikide autonoomsust ja suveräänsust arvestades ei defineeri konventsioon keskasutuste struktuuri ja ülesannete mahtu. Küll aga toob konventsioon artiklis 7 lõike 2 välja nimistu keskasutuste poolt otse või vaheasutuste kaudu rakendatavatest abinõudest. Nendeks on:

- õigusvastaselt ära viidud või kinni hoitud lapse asukoha tuvastamine;
- lapse või asjast huvitatud poole edasise traumeerimise ärahoidmine;
- lapse vabatahtlikus tagastamises või tekkinud olukorrale rahumeelse lahenduse leidmiseks kokkuleppele jõudmine;
- vajaduse korral lapse sotsiaalse tausta kohta teabe vahetamine;
- konventsiooni kohaldamist käsitlevate siseriiklike seaduste kohta üldise info andmine;
- kohtu- või haldusmenetluse alustamine lapse tagastamiseks ja vajaduse korral külastamisõiguse kasutamiseks korralduslike sammude astumine;
- õigusnõustaja või advokaadi menetluses osalemise tagamine ja muu õigusnõustamise korraldamine;
- lapse ohutuks tagasipöördumiseks haldusmeetmete võtmine;
- teiste asjaosaliste konventsiooni kohaldamisega kursis hoidmine ja vajaduse korral kohaldamistakistuste kõrvaldamine.

Saksa Liitvabariigi keskasutuse juhataja Andrea Schultz on jõudnud järeldusele, et lisaks varem mainitule, täidavad keskasutuste ametnikud ka osapoolte tugiisiku rolli – kontaktisik nõustab tihti riigis olevat osapoolt asjakohase vormi täitmisel, kohtumenetluse käigus, tema õiguste osas ning samuti toetab menetlusosalist emotsionaalselt.²⁵ Ka antud töö autor on ametiülesandeid täites jõudnud samale arusaamale.

Enamjaolt on riigid keskasutusteks määranud justiitsministeeriumi, kuid on ka erandeid – näiteks Rootsi keskasutuseks on välisministeerium, Tšehhis ja Slovakkias laste rahvusvahelise

---

²⁴ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 438, punkt 45)

²⁵ A. Schulz. The role of a central authority. The Judges' Newsletter on International Child Protection, Volume XV. Hague Conference on Private International Law, 2009 (lk 163) – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=74

kaitse amet.²⁶ Eestis on keskasutuseks konventsiooniga ühinemise seaduse²⁷ paragrahv 2 lõike 1 kohaselt Justiitsministeerium. Justiitsministeeriumi sisese tööjaotuse tulemusena tegeleb rahvusvahelise lapseröövi juhtumite menetlemisega rahvusvahelise justiitskoostöö talitus.²⁸

Lapse tagastamise taotlemiseks peab artikli 8 kohaselt mahajäänud vanem või hooldaja edastama lapse hariliku viibimiskoha riigi keskasutusele taotluse lapse tagastamiseks, mis peab sisaldama taotleja ning lapse äraviimises või kinnihoidmises süüdistatava isiku andmeid, võimaluse korral lapse sünnikuupäeva, aluseid, millele tugineb lapse tagastamise nõue, lapse arvatava asukoha andmeid ja selle isiku andmeid, kellega laps koos võiks viibida (üldjuhul teise vanema andmed). Taotluse jaoks on HCCH vastuvõtnud soovitusliku taotluse vormi²⁹, mida kasutab enamus osalisriikidest. Taotlusele võib lisada asjakohase otsuse või kokkuleppe tõestatud koopia, lapse hariliku viibimiskoha riigi seaduste kohase tõendi, mille on andnud riigi keskasutus või muu pädev asutus, või selle riigi seaduste järgi vande all antud tunnistus ning muud asjakohased dokumendid. Täiendavalt on artikli 28 kohaselt keskasutusel õigus nõuda, et taotlusele lisatakse kirjalik volitus, mille alusel ta saab tegutseda taotleja huvides või et menetluseks määrataks esindaja. Artikli 24 lõike 1 kohaselt peavad saadetavad avaldused, kirjad jm dokumendid olema koostatud või tõlgitud taotluse saanud riigi ametlikku keelde või kui see osutub võimatuks, siis inglise või prantsuse keelde. Lõike 2 kohaselt on riikidel õigus teha reservatsioon inglise või prantsuse keele kasutamisele, kuid mitte mõlema keele kasutamisele. Nn. universaalsete keelte puudumisel tekiks suur risk ebakvaliteetsete tõlgete saamisele vähemlevinud keelte puhul või vähemalt ajaliselt kulukale tõlkeprotseduurile. Oma praktikas on autor kokkupuutunud mitmete kordadega kui välismaalt (näiteks Türgist, Tšehhist vms) saabunud dokumentide eestikeelsete tõlgete sisu on väga raskelt arusaadav kuivõrd tõlkide keeleoskus ei ole olnud piisaval tasemel, sellistel juhtudel on autor palunud täiendavalt edastada dokumentide tõlge inglise keelde.

Taotlus edastatakse kõigi lisadega selle riigi keskasutusele, kus laps arvatakse viibivat. Esmalt on artikli 10 kohaselt selle riigi keskasutusel, kus laps viibib, kohustus rakendada abinõusid, et laps tagastataks vabatahtlikult. Konventsioonis puudub selgitus, mida täpsemalt nende

---

²⁶ HCCH kodulehekül, lapseröövi konventsiooni ametkonnad – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.authorities&cid=24

²⁷ Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooniga ühinemise seadus (RT II 2001, 6, 33)

²⁸ Justiitsministri 26.11.2003 määrus nr. 68 „Kriminaalpoliitika osakonna põhimäärus“ (RTL 2003, 121, 1951) (§4³ punkt 2)

²⁹ Request for return – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/recomm28e.pdf>

abinõude all silmas peetakse, küll on aga HCCH-s väljatöötamisel lepituse heade tavade käsiraamat³⁰.

Kuivõrd kohtumenetlused võivad väga pikaks venida on konventsiooni artiklis 11 nähtud ette garantiid kiirendatud kohtumenetluseks. Nimelt peab taotluse saanud kohus või haldusasutus lapse tagastamise asja menetlemist alustama viivitamata. Täiendavalt on välja toodud taotleja ning taotluse saanud riigi keskasutuse õigus küsida kohtult selgitust kui otsust ei ole langetatud kuue nädala jooksul menetluse algusest. Sellega loodi taotlejale võimalus mõjutada kohut otsust kiiremini langetama. Eelnevale vaatamata võttis 2008ndal aastal tagastamise otsuse saamine keskmiselt 166 päeva, tagastamata jätmise otsuse saamine 286 päeva ning vabatahtliku tagastamise saavutamiseni 121 päeva.³¹ Antud tärmineid hakati arvestama sellest hetkest kui lapse hariliku viibimiskoha riigi keskasutusele esitati taotlus lapse tagastamiseks. Autori praktikast nähtuvalt kulub enamik aega enne juhtumi kohtusse edastamist – kõikide vajaminevate dokumentide kogumine, tõlgete saamine, lapse asukoha tuvastamine, vabatahtliku tagastamise arutelu jms.

Artikkel 12 lõige 1 võimaldab taotleda viivitatamat tagastamist kui äraviimisest või kinnihoidmisest on kohtu- või haldusmenetluse alguseks möödunud alla aasta. Üldjuhul loetakse, et sellise aja vältel laps kohaneb uues kohas elamisega ning tema tagastamine tekitaks lapsele täiendava trauma, mis ei oleks enam lapse huvides ning seetõttu peaks lapse elukoha küsimus jääma hooldusõigusliku kohtumenetluse lahendada, mistõttu antud konventsioon enam ei kohalduks.³² Kui aga on tõendatud, et laps ei ole selle aja vältel uue keskkonnaga kohanenud, lubab artikkel 12 lõige 2 jätkuvalt taotleda lapse tagastamist, kuid mitte lapse viivitatamat tagastamist. Täiendavalt näeb artikkel 18 ette, et kohus või haldusasutus võib nõuda lapse tagastamist mis tahes ajal.

Artiklid 13 ja 20 näevad ette ammendava nimekirja alustest lapse tagastamata jätmiseks:

- mahajäänud vanem või hooldaja ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma hooldusõigust või on täielikult või osaliselt nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega;

---

³⁰ Preliminary document No. 5: Draft Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, part V - Mediation – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd05e.pdf>

³¹ Preliminary document No. 8A: A statistical analysis of applications made in 2008 under the Hague convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of international child abduction: Part I – Global Report (lk 6, punkt 18) – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08ae.pdf>
[edaspidi HCCH eeldokument nr. 8A]

³² E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 458, punkt 107)

- lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil asetada laps talumatusse olukorda;
- laps on jõudnud vanusesse või küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi tulla;
- lapse tagastamine oleks vastuolus riigi avaliku korraga.

Eelnevalt nimetatud artikleid käsitleb autor detailsemalt antud töö 3ndas peatükis. Kuigi konventsiooni alusel peaks eelkõige otsustama lapse tagastada, siis Eesti kohtud üldjuhul jätavad lapse tagastamata viidates ühele või mitmele eelmainitud alustest. 2012nda aasta aprillini on Eesti kohtud otsustanud tagastada välismaale vaid 3 last³³, kuigi kohtus on arutlusel olnud taotlused 23 lapse tagastamiseks. Nendest kolmest lapsest vaid ühe tagastamine on tänaseks realiseerunud, kuivõrd ühe puhul jõudsid lapsevanemad kohtuvälisele kompromissile vahetult pärast maakohtu lahendi tegemist ning teise lapse puhul on Euroopa Inimõiguste Kohus keelanud ajutiselt lapse tagastamise kuni nad on jõudnud lahendini.

Artikkel 14 loob aluse lapse tagastamise menetluses arvestada välismaist kohtulahendit ning seadust ilma, et see peaks olema teises riigis eelnevalt tunnustatud, samuti ei nõuta artikli 23 kohaselt dokumentide legaliseerimist vms. Kuivõrd kohtuotsuse tunnustamise taotlemine ja dokumentide legaliseerimine on ajaliselt ja rahaliselt kulukad protseduurid, kaitstakse eelmainitud sätetega artiklis 11 väljatoodud kiireloomulise menetluse põhimõtet.

Hooldusõigusest eraldi seisva menetluse põhimõtet on kinnitatud artiklitega 17 ja 19, milles on väljatoodud põhimõtted, et hooldusotsuse tegemise fakt ei saa olla lapse tagastamisest keeldumise aluseks ning lapse tagastamise kohta tehtud otsus ei takista hoolduse küsimuse otsustamist. Täiendavalt on artiklis 16 loodud alus, millega kaitstakse mahajäänud vanema õiguseid hooldusõiguse menetluse raames – nimelt keelatakse antud sättega riigis, kuhu laps on viidud või kus teda kinni hoitakse, lapseröövi teate saamise järel otsustada lapse hooldusõiguse üle kuni pole otsustatud laps tagastamata jätta, välja arvatud juhul kui lapse tagastamise taotlust ei esitata mõistliku aja jooksul. Eelnimetatud keeld kaotab jõu kui vanemad on jõudnud kokkuleppele lapse edasise hooldusõiguse osas.³⁴

³³ Tsiviilasjad nr. 2-08-71977, 2-10-31882 ja 2-11-9953

³⁴ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 463, punkt 121)

1.2. Brüssel IIa määrus

Euroopa Liidu siseselt täiendab konventsiooni Euroopa Nõukogu määrus nr. 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000³⁵ (edaspidi Brüssel IIa määrus või määrus). Määrus hakkas kehtima 01.08.2004. a³⁶ ja seda kohaldatakse alates 01.03.2005. a³⁷ toimunud lapseröövidele. See kohaldub Euroopa Liidu liikmesriikides peale Taani.³⁸ Määrusega koos rakendatakse ka Euroopa Liidu siseselt konventsiooni, kuid määrusega reguleeritud küsimuste puhul on selles esitatud eeskirjad liikmesriikide vahelistes suhetes konventsiooni eeskirjade suhtes ülimuslikud.³⁹

Märkimisväärne on asjaolu, et mitmes varasemas lapse tagastamise kohtuasjas on kohtutele jäänud antud määruse kohaldamisala arusaamatuks või on puudunud üldse teadmised määruse olemasolust. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-08-16787⁴⁰ viitab Pärnu Maakohus Brüssel IIa määruse artikli 11 lõikele 4, mille kohaselt ei saa kohus keelduda lapse tagasitoomisest lapseröövi konventsiooni artikkel 13 lõike 1 punkti b alusel, kui ta on kindlaks teinud, et lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist on tehtud piisavad korraldused ning seda vaatamata asjaolule, et puudutatud riigiks on Norra (s.t. mitte Euroopa Liidu liikmesriik). Harju Maakohu lahendites tsiviilasjades nr. 2-06-15499⁴¹, 2-07-46121⁴² ja 2-08-71977⁴³ puudub viide Brüssel IIa määrusele, kuigi osapoolteks on Euroopa Liidu liikmesriigid ning ka ajaliselt oli määrus kohaldatav. Autori jaoks on veelgi huvitavam asjaolu, et tsiviilasjas nr. 2-07-51914⁴⁴ ei ole kohus viidanud Brüssel IIa määrusele, kuid on viidanud nn. Luksemburgi konventsioonile⁴⁵, mille suhtes on Brüssel IIa määrus ülimuslik⁴⁶, ja nn. Brüssel I määrusele⁴⁷, mis ei kohaldu

---

³⁵ Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (Euroopa Ühenduse Teataja L 338/1, 23.12.2003)

[edaspidi Brüssel IIa määrus]

³⁶ Brüssel IIa määrus (artikkel 72 lg 1)

³⁷ *Ibid* (artikkel 72 lg 2)

³⁸ *Ibid* (artikkel 72)

³⁹ *Ibid* (artikkel 60 punkt e)

⁴⁰ PMKm 15.07.2008, 2-08-16787

⁴¹ HMKm 20.04.2009, 2-06-15499

⁴² HMKm 27.12.2007, 2-07-46121

⁴³ HMKm 29.04.2009, 2-08-71977

⁴⁴ PMKm 15.07.2007, 2-07-51914

⁴⁵ Laste hooldusõigust ja laste hooldusõiguse taastamist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise Euroopa konventsioon (RT II 2001, 5, 26)

⁴⁶ Brüssel IIa määrus (artikkel 60 punkt d)

⁴⁷ Euroopa Nõukogu määrus nr 44/2001, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (Euroopa Ühenduse Teataja L 12/1, 16.01.2001)

[edaspidi Brüssel I määrus]

vanemliku vastutuse asjades⁴⁸. Selliste vigade ennetamiseks on Justiitsministeerium kirjades, millega juhtumid kohtutesse edastatakse, sisetoodud eraldi lõik Brüssel IIa määruse kohaldatavusest.

Määruse artikli 2 punktis 11 on väljatoodud, et antud määruse mõttes on lapse ebaseadusliku äraviimisega või kinnihoidmisega e. lapserööviga tegu kui:

- sellega rikutakse kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal saadud eestkosteõigust⁴⁹ liikmesriigi seaduse alusel, kus laps alaliselt elas vahetult enne äraviimist või kinnipidamist; ning
- seda eestkosteõigust teostati tegelikult äraviimise või kinnipidamise ajal üksi või ühiselt või seda oleks teostatud, kui äraviimist või kinnipidamist ei oleks toimunud. Eestkosteõigust loetakse ühiselt teostatavaks, kui vastavalt kohtuotsusele või seaduse alusel ei saa üks vanemliku vastutuse kandja ilma teise vanemliku vastutuse kandja nõusolekuta otsustada lapse elukohta.

Üldjoontes eelnimetatud lapseröövi mõiste käsitus kattub Lapseröövi konventsiooni omaga, kuid määruses on täpsustatud hooldusõiguse ühiselt teostamise käsitlust. Selle tulemusena kujutab lapse ühest liikmesriigist teise viimine ilma asjakohase isiku nõusolekuta käesoleva määruse mõistes lapseröövi.⁵⁰

Määruse artiklites 8-10 ja 12-14 käsitletakse lapse hariliku viibimiskoha määramise üldiseid põhimõtteid. Kokkuvõtlikult on liikmesriigi kohtutel vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selle liikmesriigis⁵¹, v.a. kui:

- laps kolib seaduslikult teise riiki ja saab seal uue alalise elukoha – sellisel juhul säilitavad päritoluliikmesriigi kohtud pädevuse kolme kuu jooksul pärast kolimist;⁵²
- on toimunud lapserööv – sellisel juhul säilitavad päritoluliikmesriigi kohtud oma pädevuse maksimaalselt üheks aastaks või kuni laps on saanud hariliku viibimiskoha teises liikmesriigis;⁵³

---

⁴⁸ Brüssel I määrus (artikkel 1 lõige 2)

⁴⁹ Brüssel IIa määruse artikkel 2 punkti 9 kohaselt hõlmab eestkosteõigus lapse isiku eest hoolitsemisega seotud õigusi ja kohustusi, eeskätt õigust määrata lapse elukoht, seega võrreldav juba varasemalt kasutuses olnud hooldusõiguse mõistega

⁵⁰ Praktiline juhend uue Brüsseli II määruse kohaldamiseks (lk 40) – Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_et.pdf

[edaspidi Brüssel IIa määruse praktiline juhend]

⁵¹ Brüssel IIa määrus (artikkel 8 lg 1)

⁵² *Ibid* (artikkel 9 lg 1)

⁵³ *Ibid* (artikkel 10)

- on lepinguline kohtualluvus – sellisel juhul on pädevad liikmesriigi kohtud, kellel on pädevus kõigi selle taotlusega seotud vanemlikku vastutust käsitlevates küsimustes juhul kui vähemalt ühel abikaasast on lapse ees vanemlik vastutus ning abikaasad ja vanemliku vastutuse kandjad on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil ühehäälselt kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides;⁵⁴
- lapse harilikku viibimiskohta ei saa kindlaks teha – sellisel juhul on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus laps viibib;⁵⁵
- ükski liikmesriigi kohus ei ole pädev eelnimetatud sätete alusel – sellisel juhul määratakse kohtualluvus igas liikmesriigis kindlaks selle riigi õigusaktide alusel.⁵⁶

Täiendavalt on määruse artikli 15 alusel võimalik taotleda menetluse üleviimist teise riiki, kus on asja arutamiseks paremad võimalused. Antud sätte kohaselt võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, erandina kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse parimates huvides peatada kõnealune menetlus või selle osa ning kutsuda osapooli esitama taotlust kõnealuse teise liikmesriigi kohtule või taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse vastavalt lõikele 5. Lõike 5 kohaselt kui see on kohtuasja konkreetsete asjaolude tõttu lapse parimates huvides, võivad kõnealuse teise liikmesriigi kohtud võtta pädevuse kuue nädala jooksul pärast nende poole pöördumist vastavalt eelnimetatule. Sel juhul loobub kohus, kuhu esimesena pöörduti, pädevusest. Muul juhul jätkab kohus, kuhu esimesena pöörduti, pädevuse teostamist vastavalt artiklitele 8–14.

Tänu määrusele on Euroopa Liidu siseselt tunduvalt lihtsam määratleda, mis on lapse harilik viibimiskoht ning milline kohus on pädev last puudutatavat hooldusasja menetlema. Tänu kohtute vahelist koostööd lihtsustavatele määrustele⁵⁷ ning heale keskasutuste koostööle on kohtutel lihtsam koguda mahajäänud riigis lapse tagastamise menetluseks vajalikke materjale, sealhulgas näiteks tõendeid, mis vajadusel kinnitaksid või lükkaksid ümber väidetavad perevägivalla juhtumid.

⁵⁴ Brüssel IIa määrus (artikkel 12)

⁵⁵ *Ibid* (artikkel 13 lg 1)

⁵⁶ *Ibid* (artikkel 14)

⁵⁷ Nõukogu määrus nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (Euroopa Liidu Teataja L174, 27.06.2001) ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus nr 1348/2000 (Euroopa Liidu Teataja L324, 10.12.2007)

Artikli 11 lõike 2 kohaselt on lapseröövi arutaval kohtul kohustus laps ära kuulata, välja arvatud juhul kui see ei osutu lapse vanust või küpsusastet arvestades sobimatuks. Lapse ärakuulamise vanusest või küpsusastest tulenev piir jäetakse vastava liikmesriigi siseriikliku õiguse täpsustada.

Kui Lapseröövi konventsiooni osalisriikidel on kohustus algatada lapse tagastamise menetlus viivitamatult, siis Euroopa Liidu siseste lapseröövide puhul on Brüssel IIa määruse artikli 11 lõikest 3 tulenevalt liikmesriikidel kohustus menetleda juhtumit kasutades kõige kiiremat siseriiklikus õiguses ettenähtud korda. Vastavalt Tsiviilkohtumenetluse seadustiku⁵⁸ paragrahv 550 lõike 1 punktile 6¹ lahendatakse Eestis lapse tagastamise otsustamine hagita menetluses. Riigikohus on oma otsuses nr. 3-2-1-123-06 märkinud järgnevat: „Kuna kohus peab lapse huvide tagamiseks olema hagita menetluses aktiivne, peab kohus ka vastavate vastuväidete puudumisel kontrollima lapse tagastamisest keeldumise aluste olemasolu ning vajadusel koguma nende asjaolude tõendamiseks tõendeid“⁵⁹. Jällegi leidub mitmeid tsiviilasju, kus ei ole kohtud hagita menetluse eripärale tähelepanu pööranud – näiteks ei ole kohus omal algatusel uurinud kas tegu oli lapserööviga või kas esineb aluseid lapse tagastamata jätmiseks. Näidetena sellisest lähenemisest võib tuua tsiviilasjad nr. 2-05-19839, 2-08-71977 ning 2-09-1035, milles esimese astme kohtud ja esimese viidatud tsiviilasja puhul ka teise astme kohus lähtusid vaid poolte poolt esiletõstetud asjaoludest. Värskemate kohtulahendite⁶⁰ puhul on märgata kohtute korrektsemat käitumist antud teemal.

Täiendavalt on määruse artikli 11 lõike 3 lause 2 kohaselt liikmesriikide kohtutel kohustus lapse tagastamise asjas otsus teha hiljemalt 6 nädalat pärast taotluse esitamist, kui see ei ole erandlike asjaolude tõttu võimatu. Antud sättes ei ole selgelt märgitud, kas mainitud tähtaja jooksul peab tehtama esimese astme lahend, kas tähtaeg laieneb kõigile kohtutele eraldi (st. ka teise astme kohtul on aega lahendini jõuda 6 nädala jooksul alates apellatsiooni saamisest) või peaks selle aja jooksul jõudma läbida kõik kohtuastmed. Enamasti laiendatakse seda tähtaega autori praktika kohaselt esimesele astmele, kuid on ka riike, kus üldjuhul jõutakse kõik kohtuastmed läbida enne 6 nädalase tähtaja lõppemist⁶¹. Üldist praktikat 6 nädalase tähtaja ületamise kohta kinnitab ka professor N. Lowe poolt läbiviidud 2008nda aasta lapseröövi juhtumite süvaanalüüs, millest nähtuvalt võtab Euroopa Liidu liikmesriikidel juhtumi kohtusse saatmine aega keskmiselt 62 päeva ning seejärel 142 päeva kohtulahendi saamine

⁵⁸ Tsiviilkohtumenetluse seadustik (RT I 2005, 26, 197)

⁵⁹ RKTko 06.12.2006, 3-2-1-123-06

⁶⁰ Näiteks TMK 07.10.2011, 2-11-9953; TrtRK 12.12.2011, 2-11-9953; PMK 15.02.2012, 2-11-58974

⁶¹ Autorile teadaolevalt on Hollandis siseriiklikult võetud kasutusele süsteem, kus on iga vaheetappi jaoks on lubatud teatud ajaperiood, et vältida 6 nädalase tähtaja ületamist

asjas.⁶² Seega võtab kohtulahendi saamine aega keskmiselt 100 päeva enam määruses sätestatud tähtajast.

Nagu eelnevalt mainitud, puudub Eestis eraldi kiire menetlus lapse tagastamise otsustamiseks, seetõttu ei õnnestu Eesti kohtutel tihti asja lahendada 6 nädala jooksul ning lahendi edasi kaebamise korral võib menetlus kujuneda halvimal juhul aastatepikkuseks. Ajalistest piirangutest kinnihoidmine on õnnestunud kahel korral, tsiviilasjades nr. 2-06-21838 ja 2-09-1035. Kohtulahendeid läbi töötades jäi autorile mulje, et varasemalt lahendatud tsiviilasjade kohtud isegi ei üritanud asja lahendada võimalikult kiiresti, rääkimata 6 nädalasest tähtajast kinnihoidmisest, eriti on seda märgata nii ringkonnakohtu kui riigikohtu tasandil. Kuigi autori praktika kohaselt võtab ka praegu Eestis enamasti lahendi saamine enam kui 6 nädalat aega, siis see tuleneb enamasti sellest, et välisriigi ametkonnad ei suuda kohtu poolt taotletavaid tõendeid ettenähtud tähtaja jooksul esitada. Märkimisväärne on asjaolu, et tsiviilasja nr. 2-11-9953 menetlemine Tartu Ringkonnakohtus võttis aega u. 6 nädalat ning ka Riigikohus otsustas esmalt kassatsioonkaebused jätta menetlusse võtmata u. 6 nädalaga ning teistmisavalduse jätta menetlusse võtmata u. 2 nädalaga. Autor siiralt loodab, et antud tsiviilasja raames esitatud kaebuste läbivaatamise ajaline suutlikkus osutub võimalikuks ka tulevikus menetletavate juhtumite puhul.

Määruse artikkel 11 lõike 4 kohaselt ei saa kohus keelduda lapse tagastamisest Lapseröövi konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti b⁶³ alusel kui on kindlaks tehtud, et lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist on tehtud piisavad korraldused. Antud säte lähtub eeldusest, et Euroopa Liidu liikmesriikide sotsiaal- ja lastekaitsetöötajate jms tase on võrreldav riikide tasemel, seega ei peaks lapse olukord üldjuhul teise riiki naastes erinema lapse asukohariigis kehtivast olukorrast. Lapse tagastamiseks keeldumiseks ei piisa üksnes sellest, kui päritoluliikmesriigis on kehtestatud nõuetekohane kord lapse kaitsmiseks, vaid peab ka olema teada, et päritoluliikmesriigi ametiasutused on võtnud kasutusele konkreetseid meetmeid kõnealuse lapse kaitsmiseks.⁶⁴

---

⁶² Preliminary document No. 8B: A statistical analysis of applications made in 2008 under the Hague convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of international child abduction: Part II – Regional Report (lk 12, punkt 24) – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08be.pdf> [edaspidi HCCH eeldokument nr. 8B]

⁶³ Lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil asetada laps talumatusse olukorda

⁶⁴ Brüssel IIa määruse praktiline juhend (lk 40)

Lapse tagasitoomisest keeldumise välistab artikli 11 lõike 5 kohaselt olukord, kus kohus ei ole ärakuulanud lapse tagastamist taotlevat isikut. Kuivõrd Euroopas, võrreldes ülemaailmsete mastaapidega, on reisimise vahemaad siiski üsna väikesed ning videokonverentsi kasutamise võimalused üsna levinud, tagatakse antud sättega taotleja õigus olla ära kuulatud. Antud kohustust ei välista olukord, kus mahajäänud vanema esindaja kohtumenetluse vältel esitab oma kliendi seisukohtasid. Sätte eesmärgiks on hageja isiklik ärakuulamine.

Kui liikmesriigi kohus keeldub lapse tagastamisest, siis artikli 11 lõike 6 kohaselt on lahendi teinud kohtul kohustus viivitamatult otse või oma keskasutuse kaudu edastada tagasitoomisest keeldumise otsuse ja kõigi asjakohaste dokumentide koopiad, eeskätt kohtuistungis protokollid, ärakirja koopia, siseriikliku õigusega määratud pädevale kohtule või keskasutusele liikmesriigis, kus laps vahetult enne ebaseaduslikku äraviimist või kinnihoidmiselt alaliselt elas. Antud dokumendid peab edastama ühe kuu jooksul pärast tagastamata jätmise otsuse kuupäeva. Lõike 7 kohaselt kui üks osapooltest ei ole juba pöördunud lapse päritoluliikmesriigis kohtusse, siis peab eelnimetatud teabe saanud keskasutus või kohus osapooltele teatama eelnevalt langetatud kohtuotsusest ja kutsuma osapooli kolme kuu jooksul kohtule oma seisukoht esitama, et kohus saaks hooldusõiguse regulatsiooni üle vaadata. Päritoluliikmesriigi kohus hakkab juhtumit uurima, kui vähemalt üks osapool vastavat soovi avaldab.⁶⁵ Antud sättega tagatakse, et osapooltele on võimalus lasta hooldusõigus ümber vaadata, et välistada olukorda, kus hooldusõigusega vanem ei saa oma hooldusõigust teostada.

Täiendavalt on artiklites 40 ja 42 ettenähtud lihtsustatud menetlus lapse tagastamise otsuse kiireks jõustamiseks teises liikmesriigis. Selleks on määruses sätestatud, et niisugused kohtuotsused on teises liikmesriigis vahetult tunnustatavad ja täitmisele pööratavad, tingimusel et neile on lisatud määrusega loodud tõend / sertifikaat.⁶⁶ Sertifikaadi väljastab otsuse teinud kohus. Sellise võimaluse tulemusena ei pea taotlema välisriigi kohtuotsuse tunnustamist ja kohtuotsuse tunnustamist ei ole võimalik vaidlustada.

Määruses on täiendatud ka keskasutuste ülesandeid artiklites 53 – 58. Määrus näeb näiteks ette keskasutuste integreerimise Euroopa justiitskoostöö võrgustikuga tsiviil- ja kaubandusajades, et kohtuda regulaarselt määruse kohaldamise küsimuste arutamiseks.⁶⁷

---

⁶⁵ Brüssel IIa määruse praktiline juhend (lk 44)

⁶⁶ *Ibid* (lk 47)

⁶⁷ Brüssel IIa määrus (artikkel 54)

Autor on antud võrgustiku kontaktisik Eestis ning võrgustik on osutunud suureks abinõuks juhtumite menetlemisel.

1.3. Võimalik Lapseröövi konventsiooni protokoll

HCCH kaalus võimalust ja vajadust luua Lapseröövi konventsioonile protokoll⁶⁸, mille planeeritavad parendused põhinesid osaliselt ka Brüssel IIa määrusel. Väljauurimaks, kas konventsiooni osalisriigid on huvitatud protokollide loomisest, viis HCCH läbi samateemalise küsitluse ning teemat plaaniti käsitleda Lapseröövi ja Laste kaitse⁶⁹ konventsioonide VI erikomisjoni⁷⁰ raames.

Küsitluse tulemusel koostatud raporti kohaselt olid liikmesriigid väga erinevatel seisukohtadel protokollide vajalikkuse osas, kuid võimalike teemadena toodi välja järgnevad⁷¹:

- reguleerida, kuidas riigid peaksid üritama lapserööve ennetada;
- tekitada juriidiline alus lepitusmenetluse vms kasutamiseks lapseröövi menetluse käigus, samuti reguleerida sellise menetluse põhimõtted (näiteks konfidentsiaalsuse küsimus, lepitusmenetluse ja lapse tagastamise menetluse omavaheline suhe);
- luua regulatsioon otseseks piiriüleseks justitssuhtluseks, selle ulatus ja kasutamise menetluslikud kaitsemehhanismid ning luua õiguslik alus Haagi Kohtunike Võrgustikule;
- luua veelgi selgemad ja rangemad mehhanismid tagamaks lapse tagastamise taotluste kiire menetlemine kõigi astmete kohtutes ja täitemenetluse ajal;
- täpsustada kaitsemeetmeid, mida võib emb-kumb riik tarvitada, tagamaks lapse ja vajadusel saatva vanema ohutu tagasisaabumine;
- luua alus kohtute või keskasutuste vaheliseks koostööks lapse ohutu tagasisaabumise tagamisel ja tagasisaabumise takistuste kõrvaldamisel;
- reguleerida lapse tagastamise järgne infovahetus;

---

⁶⁸ Preliminary document No. 7: Consultations on the desirability and feasibility of a Protocol to the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction - a preliminary report – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd07e.pdf>
[edaspidi HCCH eeldokument nr. 7]

⁶⁹ Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon (RT II 2002, 20, 87)
[edaspidi Laste kaitse konventsioon]

⁷⁰ Draft agenda For the attention of the Special Commission of June 2011 on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention - Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011agenda-e.pdf> (lk 9)
[edaspidi HCCH VI erikomisjoni I osa agenda]

⁷¹ HCCH eeldokument nr. 7 (lk 7 – 27)

- luua juhtnõõrid perevägivalda väidetega tegelemiseks lapse tagastamise menetluse vältel;
- täpsustada meetmeid lapse õigusest olla ärakuulatud ja selle arvamuse arvestamisest edasise lapse tagastamise menetluse käigus;
- täitemenetluse miinimumreeglid;
- täpsustada artikli 21 (keskasutuste koostöö suhtlusõiguse tagamisel) ulatus;
- lapse ja mahajäänud vanema vahelise suhtluse vahendamine lapse tagastamise menetluse vältel;
- defineerida hooldusõigus, harilik viibimiskoht jms konventsioonis kasutatavad mõisted;
- reguleerida võimalused lapse õiguspäraseks riigist ära viimiseks;
- luua asutus, mis oleks pädev kontrollima, kas riik täidab konventsiooniga pandud kohustusi.

Kuigi juba 2007ndal aastal tegi Šveits HCCH-le ametliku ettepaneku ühe VI erikomisjoni teemana käsitleda protokollide loomise võimalikkust⁷² ning teemat oligi plaanis käsitleda VI erikomisjoni II osa raames jaanuaris 2012, siis juunis 2011 toimunud sama erikomisjoni I osa arutelu tulemusena mõistis Šveits, et üksmeelele jõudmine ei ole kahjuks veel võimalik. Eelneva tulemusena palus Šveits HCCH-I protokollide teema ürituselt välja jätta.⁷³

Ka HCCH poolt läbiviidud küsitluse tulemuste analüüsides⁷⁴ nähtus, et protokollide kui siduva õigusakti loomiseks puudub riikide vaheline ühene arusaam. Küll aga nägid konventsiooni osalisriigid Lapseröövi konventsiooni põhiliste probleemidena järgnevat kolme punkti⁷⁵:

- lepituse tulemusena sõlmitud perekonnaõiguslike kokkulepete rahvusvaheline täidetavus;
- otsese piiriülese justitssuhtluse õiguslik alus;
- lapse tagastamise menetlusega seonduvad kodu- ja perevägivalda teemad.

Kuivõrd HCCH-le tundus, et eelnimetatud teemadel kompromissile jõudmine on võimalik, otsustati VI erikomisjoni II osa raames neid suurel ringil arutada.⁷⁶ HCCH soovitas,

---

⁷² Preliminary document No. 13: Guide to part II of the Sixth meeting of the Special Commission and consideration of the desirability and feasibility of further work in connection with the 1980 and 1996 conventions - Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012pd13_e.pdf (lk 9) [edaspidi HCCH eeldokument nr. 13]

⁷³ HCCH eeldokument nr. 13 (lk 9)

⁷⁴ HCCH eeldokumendid nr. 7 (lk-d 29, 37-38) ja nr. 13 (lk 10-11)

⁷⁵ HCCH eeldokument nr. 13 (lk 9)

konsensusesele jõudmise puhul, arutada muu hulgas ka seda, milline soovitatav instrument olema peaks – kas peaks olema tegu nn. *hard-law* (e. range õiguse, näiteks protokoll) või nn. *soft-law* (nn. leebe õiguse, näiteks juhendid, soovitused vms) instrumendiga.

Jaauanuaris 2012 toimunud VI erikomisjoni II osa raames jõuti eelnimetatud teemadel järgnevatele järeldustele⁷⁷:

- on vajalik läbi viia uurimistöo, et tuvastada õiguslikud ja praktilised probleemid, mis võivad ilmuda piiriüleste lastevaidluste lahendamiseks sõlmitud vanematevaheliste kokkulepete piiriüleisel tunnustamisel ja täitmisel arvestades Haagi 1996. a Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsiooni (edaspidi Laste kaitse konventsioon) ülevõtmist;
- luua ekspertide rühm, et läbi viia eelnevalt mainitud sisuga uurimistöo ning täiendavalt tuvastada uue instrumendi loomise (kas siduv või mitte) vajalikkust;
- toetada HCCH tulevases töös otsese piiriülese justiitssuhtlemise õigusliku aluse loomist;
- Haagi Alaline Büroo peaks toetama Justiitssuhtluse juhendi ja põhiprintsiipide kasutamist, jätkama Haagi Kohtunike Võrgustiku tugevdamise ja laiendamise toetamist ja koguma ning säilitama siseriiklike otsese justiitssuhtluse õiguslikke aluseid;
- märkida, et konventsiooni artikli 13 lõike 1 punktis b käsitletud aluste tuvastamine peab jääma pädevate asutuste otsustada arvestades Lapseröövi konventsiooni eesmärke;
- toetada konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti b ühesugust tõlgendust ja rakendamist;
- luua kohtunikest, keskasutustest ja piiriülese menetluse ekspertidest koosnev töörühm, mis koostaks heade tavade juhendi artikli 13 lõike 1 punkti b tõlgendamiseks ja rakendamiseks, mis sisaldaks justiitsasutustele kõigi Erikomisjonide järeldusi ja soovitusi ning heade tavade juhendeid.

Antud ettepanekud edastati arutamiseks 17-20. aprill 2012 toimuvale HCCH Üldasjade ja – poliitika komisjonile.⁷⁸

---

⁷⁶ HCCH eeldokument nr. 13 (lk 9-10)

⁷⁷ Special Commission on the practical operation of the 1980 and 1996 Hague Conventions: Conclusions and Recommendations (Part II) – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012concl_e.pdf (punktid 76 – 82)

⁷⁸ Revised Draft agenda for the attention of the Council on General Affairs and Policy of the Conference of April 2012 - Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/upload/wop/gap2012agenda_e.pdf (lk 3)

2. Lapse tagastamise juhtumite statistiline ülevaade

Statistika põhineb Justiitsministeeriumi poolt menetletud lapse tagastamiste juhtumitel alates 01.07.2001. a⁷⁹ kuni 31.12.2011. Statistika on väljatoodud tabeli kujul lisades 1 ja 2.

Avaldused on eristatud sissetulevate ja väljaminevatena, täiendavalt on aastate kaupa eristatud uued avaldused ning varasematest aastatest jätkunud menetlused.

2.1. Juhtumite ülevaade periooditi

Esimene lapse tagastamise avaldus, mida Justiitsministeerium kui Lapseröövi konventsiooni keskasutus Eestis menetles, saabus ministeeriumisse märtsis 2004 ning käsitles isa poolt Eestist Soome õigusvastaselt viidud last. Detsembris 2004 otsustas Soome kohus lapse tagastada Eestisse.

2004ndal aastal menetleti veel kahte lapse tagastamise taotlust, millest üks oli sissetulev ja teine oli väljaminev ning käsitlesid vastavalt Kanadasse viidud ja Rootsist toodud lapsi. Väljaminev taotlus oli esitatud ema poolt ning sissetulev taotlus isa poolt. Sissetuleva taotluse puhul otsustas Eesti kohus jätta lapse tagastamata ning Kanadaga lõpetati menetlus kuivõrd laps sai 16. aastaseks.

Aastal 2005 oli kokku viis lapse tagastamise juhtumit. Nendest kaks olid sissetulevad ja kolm väljaminevad. Taotlused käsitlesid Soomest ja Norrast toodud lapsi ning Soome ja Itaaliasse viidud lapsi. Lapse tagastamist taotlesid nii emad kui isad, kusjuures mõlemat liiki taotluste puhul oli tegu erisoost taotlejatega. Kõik 3 Soomega seotud juhtumid lõppesid lapse vabatahtliku tagastamisega. Juhtum Itaaliaga lõppes lapse tagastamist taotlevalt vanemalt, emalt, vanemlike õiguste äravõtmisega ning lapsele eestkostja määramisega. Norrast saabunud taotlus lõppes aga tagastamata jätmise otsuse jõustumisega, olles läbinud Eestis kõik kohtuastmed. Menetlus kestis kokku pea 2 aastat.

2006ndal aastal esitati kolm lapse tagastamise avaldust, millest kaks olid sissetulevad ja üks väljaminev taotlus. Väljaminev taotlus käsitles ema poolt Iirimaaale viidud last, sissetulevad juhtumid puudutasid isa poolt Soome viidud kahte last ning ema poolt Rootsi viidud last.

---

⁷⁹ Lapseröövi konventsiooni jõustumine Eesti suhtes

Soome ja Iirimaaga olnud juhtumid lõppesid laste vabatahtliku tagastamisega, kusjuures Soomega pooleliolnud juhtumi puhul tagastas ema lapsed 3 kuud enne Eesti Riigikohtu lahendi avalikustamist. Rootsist Eestisse toodud last käsitlenud juhtum lõppes tagastamata jätmise otsuse jõustumisega.

Järgneval, 2007ndal aastal menetleti kokku kuut lapse tagastamise avaldust, millest kaks olid sissetulevad ja neli väljaminevad avaldused. Sissetulevad taotlused käitlesid emade poolt Iirimaalt Eestisse toodud lapsi. Väljaminevate taotluste puhul viidi lapsed Prantsusmaale, Rootsi, Saksamaale ning Soome. Kaks väljaminevat taotlust päädisid lapse vabatahtliku tagastamisega ning kolmanda menetlemine lõpetati kuivõrd laps sai 16. aastaseks. Sissetulevad taotlused lõppesid tagastamata jätmise otsuste jõustumisega.

Aastal 2008 toimus kokku kolmteist lapseröövi, neli sissetulevat ja üheksa väljaminevat juhtumit. Sissetulevatest taotlustest käitlesid kaks kahte last, lapsed kes toodi Eestisse Itaaliast ja Singapurist. Lisaks käitlesid ülejäänud kaks sissetulevat taotlust ema poolt Austraaliast ning Iirimaalt Eestisse toodud last. Väljaminevate taotluste puhul viidi lapsed Belgiasse, Hollandisse, Iirimaale, Itaaliasse (2 taotlust), Läti, Norra, Rootsi ja Suurbritanniasse. Belgia, Itaalia ja Rootsi puhul viidi Eestist ära kaks last. Lätiga pooleliolnud juhtumi puhul läks isa (s.t. mahajäänud vanem) ja tõi lapse ise Eestisse tagasi. Hollandisse ja Iirimaale viidud menetlused päädisid emapoolse (s.t. röövi toimepannud vanema) vabatahtliku lapse tagastamisega. Juhtum Suurbritanniaga lõppes tagastamise otsuse jõustumise tulemusena lapse naasmisega Eestisse. Rootsi viidud laste puhul aktsepteeris laste isa tagantjärgi laste Rootsis elamist ja jätkas suhtlusõiguse tagamise taotlust. Austraaliaga, Norraga ja Belgiaga seotud juhtumid lõppesid lapse tagastamata jätmise otsuste jõustumisega. Singapuri käsitlenud taotlus jäeti rahuldamata kuivõrd Singapur ei olnud veel konventsiooni osalisriik. Itaaliast tulnud taotlus jäeti samuti rahuldamata, kuid seda seetõttu, et laste harilikuks viibimiskoha riikideks tuvastati üheaegselt nii Eesti kui Itaalia ning seetõttu ei olnud tegu laste õigusvastase äraviimisega nende harilikust viibimiskoha riigist.

2009ndal aastal menetleti üheksa lapseröövi avaldust, millest üks oli sissetulev ja kaheksa olid väljaminevad avaldused. Sissetulev avaldus käitles kahte varasemalt Suurbritannias elanud last, väljaminevad taotlused käitlesid Hispaaniasse, Rootsi, Saksamaale, kahel korral Soome, kolmel korral Suurbritanniasse viidud lapsi. Rootsit puudutava juhtumi puhul käitles taotlus kahte last. Ainsa sissetulnud juhtumi puhul otsustas taotlejast laste isa ligi kaheaasta pikkuse läbirääkimise tulemusena aktsepteerida laste elamist Eestis. Iirimaa, Saksamaa ja Hispaaniaga

seonduvad juhtumid lõppesid laste vabatahtliku tagastamisega, kusjuures Iirimaa juhtumi puhul toimus naasmine nädal enne lapse tagastamise lahendi väljakuulutamist. Mõlemad Soomet puudutavad juhtumid päädisid lapse Soome jäämisega – ühel juhul oli olemas lapse ema (taotleja) nõusolek lapse Soome kolimiseks ning teise puhul otsustas Soome Riigikohus jätta 15. aastase lapse Eestisse tagastamata kuivõrd laps oli väga tugevalt Eestisse kolimise vastu. Viimase juhtumi puhul on märkimisväärne asjaolu, et lõppkokkuvõttes ei jäänud laps elama ei oma Eestis oleva eestkostjaga (bioloogiline tädi) ega Soomes elava emaga, vaid tulenevalt lapse ema suutmatusest oma laste (tal oli Soomes veel 3 last) eest hoolitseda, paigutati kõik 4 last Soomes pereturvakodusse. Kompromisse sõlmimise tulemusena tühistati kaks Suurbritanniasse ja kahte last käsitlev Rootsi saadetud taotlus. Kolmandat Suurbritanniasse saadetud lapse tagastamise juhtumit ei jõutud veel kohtus menetlema hakatagi kui Eesti kohus keeldus hooldusõigust arutamast kuivõrd nende hinnangul oli alla aastase lapse harilik viibimiskoht Suurbritannias ning sellesisulise otsuse jõustumisel oleks lapse isal kadunud alus lapse tagastamise taotlemiseks. Eelnevast tulenevalt peatati Suurbritannias lapse tagastamise menetlus Eestist kohtualluvust käsitleva lahendi jõustumiseni – see võttis aega ligi aasta kuivõrd määrus jõudis Riigikohtusse välja, kus tühistati nii maa- kui ringkonnakohtu lahendid ning saadeti asi uuele ringile maakohtusse. Asja menetlemise huvides rahuldati lapse isa antud taotlus kohtuarutelu üleviimiseks Suurbritanniasse Brüssel IIa määruse artikli 15 alusel⁸⁰ ning Suurbritannias otsustati, et tegu oli lapserööviga, kuid last ei tagastatud kuivõrd laps oli juba kohanenud Suurbritannias elamisega.

Aastal 2010 esitati kokku seitseteist lapseröövi avaldust, millest üks puudutas kahte last. Seitse sissetulevat taotlust käsitlesid lapsi, kes tulid emaga Eestisse Islandilt, Rootsist (2 taotlust), Soomest, Suurbritanniast ja USA-st (2 taotlust). Kümme last viidi Eestist Hispaaniasse, Itaaliasse, Maltale, Saksamaale (2 taotlust), Soome (2 taotlust), Suurbritanniasse (2 taotlust) ja Türgi. Ühe USA juhtumi puhul laste asukohta tuvastades selgus, et lapsed ei viibigi Eestis vaid hoopis Irimaal ema õe juures, selle tulemusena edastati materjalid Iirimaa keskasutusele menetlemiseks. Teine USA-st pärineva juhtumi puhul keeldus maakohus juhtumit menetlusse võtmast kuivõrd taotlejal polnud hooldusõigust lapse suhtes. Mõlemad Rootsist saabunud juhtumid lõppesid lapse vabatahtliku tagastamisega. Kuivõrd Islandist saabunud juhtumi puhul toimus lapserööv enne konventsiooni jõustumist Eesti ja Islandi vahel oli esmalt vaja oodata konventsiooni jõustumist ning sõlmida kokkulepe konventsiooni laiendamisest antud juhtumile, seejärel oli võimalik jätkata menetlemist, mis

---

⁸⁰ Kohtuasja üleviimine kohtusse, kus on asja arutamiseks paremad võimalused

lõppes vanemate kompromissiga lapse Eestis elamise kohta sõlmimisega vahetult pärast maakohtu otsust laps tagastada. Ka Suurbritanniast saabunud menetlus lõppes kompromissiga, millega lapse isa aktsepteeris lapse Eestis elamist. Soomega pooleliolnud juhtumi menetlemine lõpetati vahetult enne materjalide kohtusse edastamist, sest Soome keskasutusel ei õnnestunud enam taotlejaga kontakteeruda ei posti, telefoni ega elektronposti vahendusel. Väljaminevatel taotlustel oli valdavalt taotlejaks isa, v.a. Soome (1 taotlus) ja Türgi viidud laste puhul. 3 juhtumit lõppesid lapse vabatahtliku tagastamisega – Hispaania, Malta ja Suurbritannia (1 taotlus). Üks juhtumitest Saksamaaga lõppes kohtu poolt lapse tagastamata jätmisega kuivõrd oli olemas isa nõusolek lapsega Saksamaale kolimiseks. Ka teine Saksamaaga seonduv juhtum lõppes sarnaselt – isadust tuvastades Saksa saatkonnas Eestis oli lapse isa enesele teadmata aktsepteerinud lapse elamist emaga, muu hulgas Saksamaal. Hiljem esitas sama isik Justiitsministeeriumile suhtlusõiguse tagamise taotluse. Itaalia ja Suurbritannia puhul jõustusid lapse tagastamise lahendid ning esimesel juhul naasis lapse ema ise lapsega, teisel juhul pidi lapse isa (taotleja) ise lapse Eestisse tooma, sest lapse ema keeldus seda tegemast. Mõlemad Soome saadetud lapse tagastamise taotlused asendusid suhtlusõiguse tagamise taotlustega.

2011ndal aastal menetleti ühtteist lapseröövi taotlust, mis käsitlesid kokku kuueteise lapse tagastamist. Kuus väljaminevat taotlust käsitlesid ema poolt Hong Kongi, Saksamaale, Soome (3 taotlust) ja Ukrainasse viidud lapsi. Viis sissetulevat taotlust käsitlesid isa poolt Saksamaalt Eestisse toodud last ning emade poolt Itaaliast, Rootsist (käsitles viit last), Suurbritanniast (käsitles kahte last) ja Taanist Eestisse toodud lapsi. Enamus mainitud juhtumitest on alles menetluses. Ühe juhtumi menetlemine lõppes, kuivõrd lapse tagastamise menetlemiseks Hong Kongis oli taotlejal vajalik palgata endale kohalik esindaja ning reisida istungiks Hong Kongi ning lapse isal ei olnud võimalik sellist raha kokku koguda. Suurbritanniast laekunud ning üks Soome saadetud juhtumitest lõppesid laste vabatahtliku tagastamisega. Ühe Soomega seonduva taotluse menetlemine on peatatud, sest Eestis asuv isa üritab lapse emaga kompromissile jõuda. Kolmas Soome saadetud juhtum koos Saksamaale ja Suurbritanniasse saadetud ning Taanist saabunud juhtumitega ootavad kohtumenetluse lahendit – siiani ühtki kohtulahendit nendes asjades pole tehtud. Ukrainas menetluses oleva juhtumi raames on esimese ja teise astme kohtud otsustanud lapse tagastamata jätta, kuivõrd kohtute hinnangul ei ole piisavalt tõendatud lapse varasem Eestis elamine, kuid lapse isa (taotleja) on esitanud kassatsioonkaebuse, mida alles läbi vaadatakse. Rootsist Eestisse toodud viit last käsitleva juhtumis on esimese astme kohus otsustanud laste tagastamata jätmise viidates Lapseröövi konventsiooni artikli 13 lõike 1 mõlemale punktile ja artiklile 20, ÜRO Lapse õiguste

konventsiooni⁸¹ artiklile 28 ning Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimese protokoll⁸² artiklile 2 – ka antud kohtumäärus on edasikaevatud. Itaaliast Eestisse toodud lapse osas on maakohus langetanud otsuse lapse tagastamiseks, ringkonnakohus muutis otsust põhjenduste osas ning Riigikohus jättis nii kassatsioonkaebused kui teistmisavalduse menetluse võtmata. Last veel Itaaliasse tagastatud pole, kuigi täitemenetlus on selleks algatatud. Lapse ema on täiendavalt taotlenud nii täitemenetluse peatamist kui Itaalias poolelioleva hooldusõiguse menetluse ületoomist Eestisse Brüssel IIa määruse artikli 15 alusel. Märtsi alguses otsustas Euroopa Inimõiguste Kohus peatada lapse tagastamise menetluse kuni Euroopa Inimõiguste Kohus on vaadanud läbi lapse ema taotluse.

Eelnevast nähtub, et aastate vältel on toimunud suur juhtumite hulga kasv, kuid taotluste üldarv on siiski suhteliselt madal. Autori arvates on üsna tõenäoline, et tegelik laste õigusvastaste äraviimiste või kinnihoidmiste juhtumite arv on kordades suurem nendest, mis Justiitsministeeriumini jõuavad. Tõenäoliselt enamik lapsevanemaid ei ole kuulnudki Lapsereövi konventsioonist ja ei ole teadlikud, mil määral sellest võib lapse tagasisaamisel abi olla ning kahjuks pole nad sattunud ka teadlike ametnike (näiteks sotsiaaltöötajad, politseinikud vms) juurde, kes neid konventsiooni olemasolust teavitaks ja õigele teele suunaks.

Loomulikult on ka selliseid olukordasid kui mahajäänud vanem jõuab Justiitsministeeriumini, kuid saades ülevaate menetlusest, otsustatakse lapse tagastamise taotlus esitamata jätta kuivõrd ei soovita lapsele ja / või teisele vanemale probleeme tekitada teises riigis ja / või tundub see kõik nii keeruline ning raske. Sellistes olukordades on üsna suur tõenäosus, et taotletakse lapse suhtes suhtlusõiguse tagamist konventsiooni artikli 21 alusel.

Justiitsministeerium on üritanud aasta-aastalt isikute teadlikkust suurendada – vähemalt kord aastas antakse välja pressiteade, milles käsitletakse eelneval aastal menetletud juhtumite arvu ja eripärasid, see omakorda toob kaasa palju meediakajastust nii raadios, televiisoris kui ajakirjanduses. Kogu taotlejale vajaminev info on ülesriputatud internetti Justiitsministeeriumi ja Juristide Liidu koostöös valminud õigusabiportaali „Jurist Aitab“⁸³. Täiendavalt kasvab teadlikus tihti ka muu meediakajastuse kasvuga – näiteks 2012nda aasta alguses leidis suurt kajastust Itaaliaga pooleliolev juhtum, mille kohta Eesti Ekspress publitseeris artikli⁸⁴, selle

---

⁸¹ Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lapse õiguste konventsioon (RTII, 09.05.1996, 16, 56)

⁸² Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimene protokoll (RT II 1996, 11, 34)

⁸³ Arvutivõrgus: www.juristaitab.ee

⁸⁴ J, Filippov. Viidatud töö

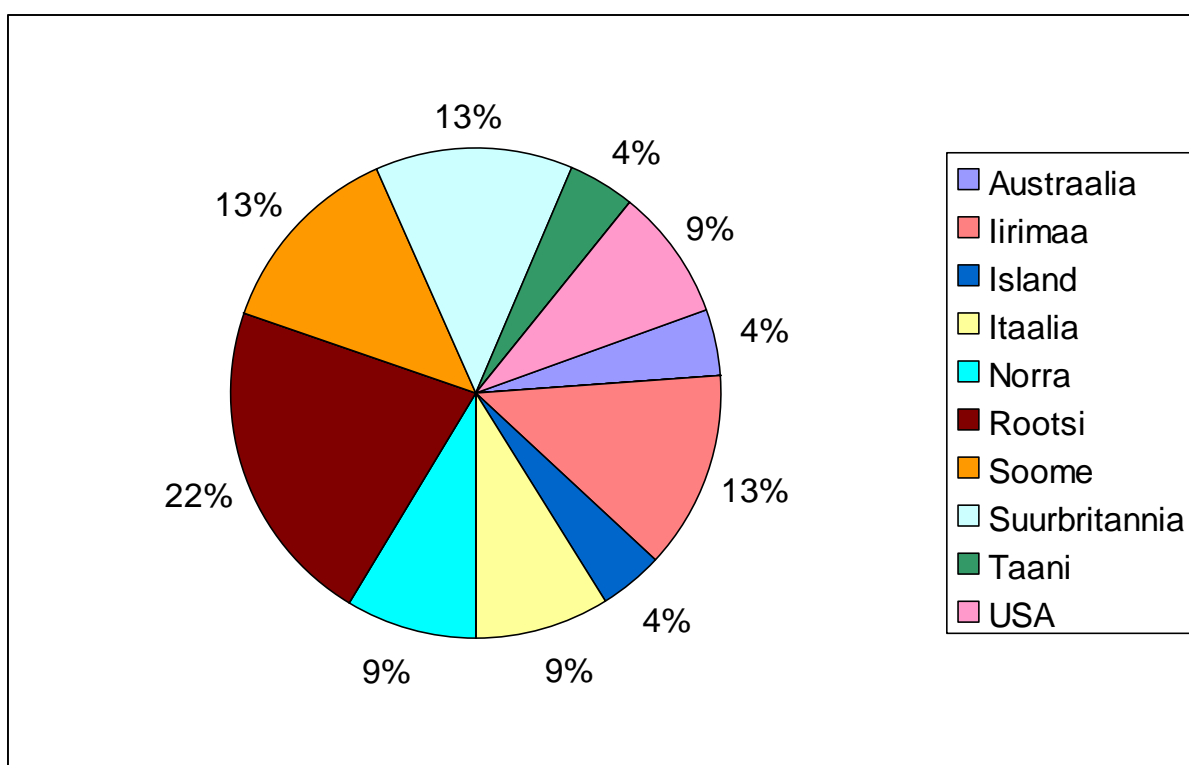
tulemusena käsitleti juhtumit ka televiisori ja raadio ning muude ajalehtede vahendusel. Ka „Pealtnägija“ saade on korduvalt lahanud erinevaid lapseröövi juhtumeid. Kõik eelmainitu on alati kaasatunud tavapärasest enam telefonikõnesid ning selgitustaotluseid – muuhulgas on alati kontakteerunud ka lapsega ametlikult välismaale läinud vanemad, kes soovivad kinnitust, et nende puhul pole sellist menetlust algatatud.

2.2. Juhtumite analüüs

Järgnevalt esitatakse Justiitsministeeriumi lapse tagastamise juhtumite üldine analüüs.

2001st 2011nda aastani esitati Justiitsministeeriumile kokku 23 sissetulevat lapse tagastamise taotlust. Nende hulgast (vt ka joonis 1):

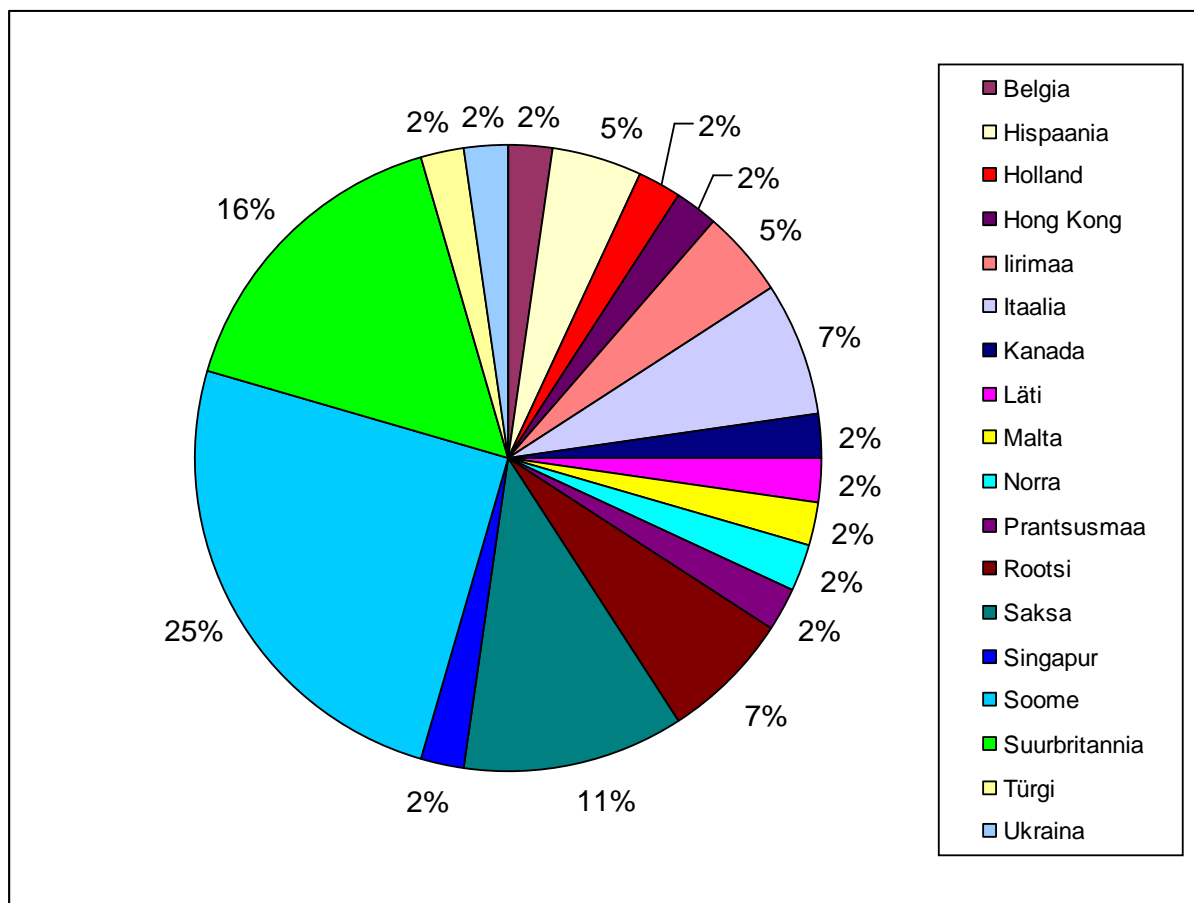
- viis taotlust e. 22% tulid Rootsi;
- kolm taotlust e. 13% tulid Iirimaa, Soomest ja Suurbritanniast;
- kaks taotlust e. 9% tulid Itaaliast ja Norrast, ;
- üks taotlus e. 4% tuli Austraaliast, Taanist ja USA-st.

Joonis 1: Sissetulevad taotlused riigiti

Väljaminevaid taotlusi seoses lapserööviga esitati Justiitsminiseerimisse 43. Nende hulgast (vt ka joonis 2):

- üksteist taotlust e. 25% läks Soome;
- seitse taotlust e. 16% läks Suurbritanniasse;
- viis taotlust e. 11% läks Saksamaale;
- kolm taotlust e. 7% läks Itaaliasse ja Rootsi;
- kaks taotlust e. 5% läks Hispaaniasse ja Iirimaaale;
- üks taotlus e. 2% läks Belgiasse, Hollandisse, Hong Kongi, Kanadasse, Lätiti, Maltale, Norra, Prantsusmaale, Singapuri, Türgi ja Ukrainasse.

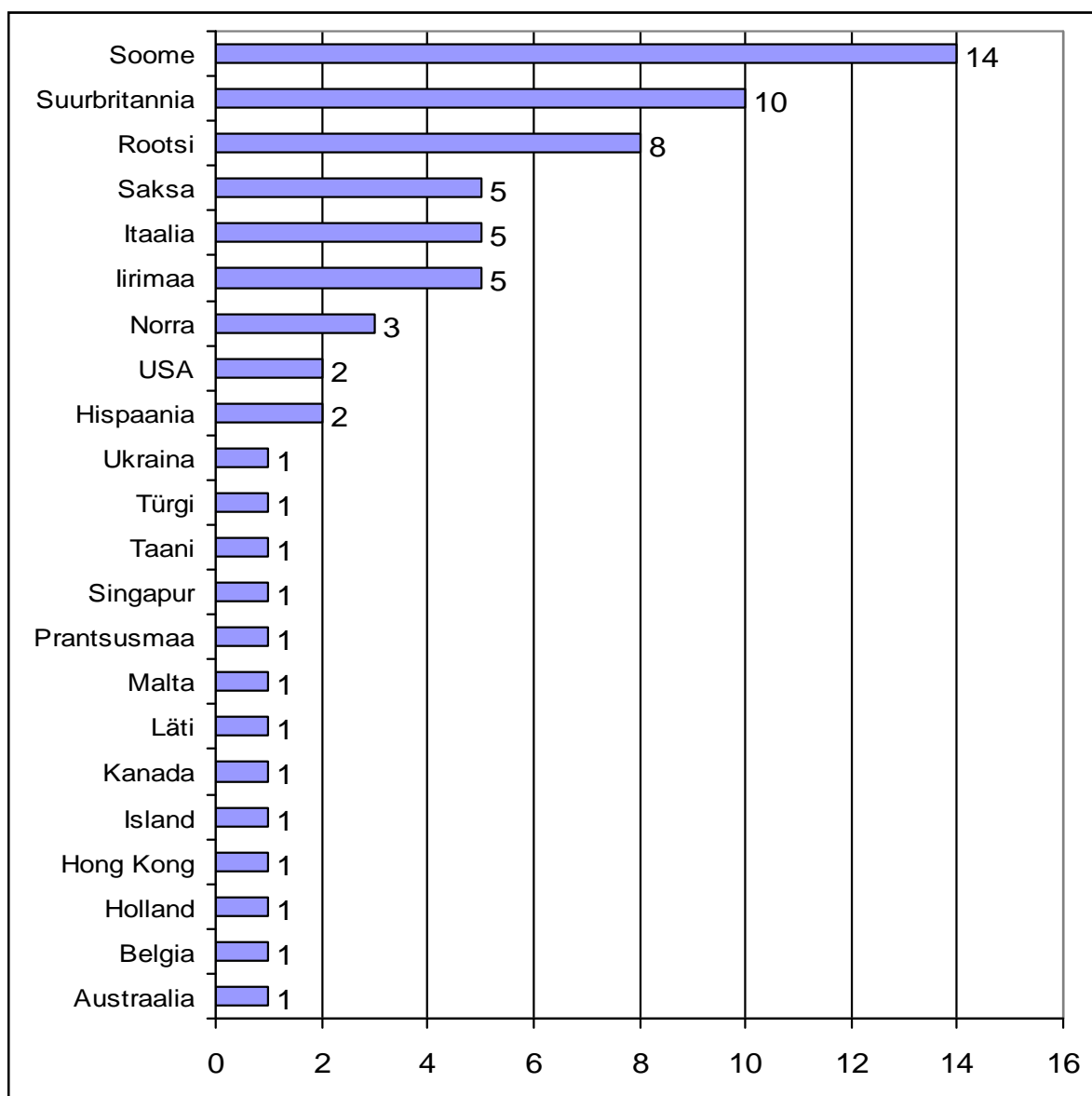

Joonis 2: Väljaminevad taotlused riigiti

Võttes arvesse nii sissetulevaid kui väljaminevaid lapseröövi taotlusi, on need jaotunud riikide lõikes järgnevalt (vt ka joonis 3):

- neliteist taotlust e. 21% seotud Soomega;
- kümme taotlust e. 15% seotud Suurbritanniaga;
- kaheksa taotlust e. 12% seotud Rootsiaga;
- viis taotlust e. 7% seotud Iirimaa, Itaalia ja Saksamaaga;
- kolm taotlust e. 4% seotud Norraga;
- kaks taotlust e. 3% seotud Hispaaniaga ja USA-ga;

- üks taotlus e. 1% seotud Austraaliaga, Belgiaga, Hollandiga, Hong Kongiga, Islandiga, Kanadaga, Lätiga, Maltaga, Prantsusmaaga, Singapuriga, Taaniga, Türgiga ja Ukrainaga.

Joonis 3: Kõik juhtumid riigiti

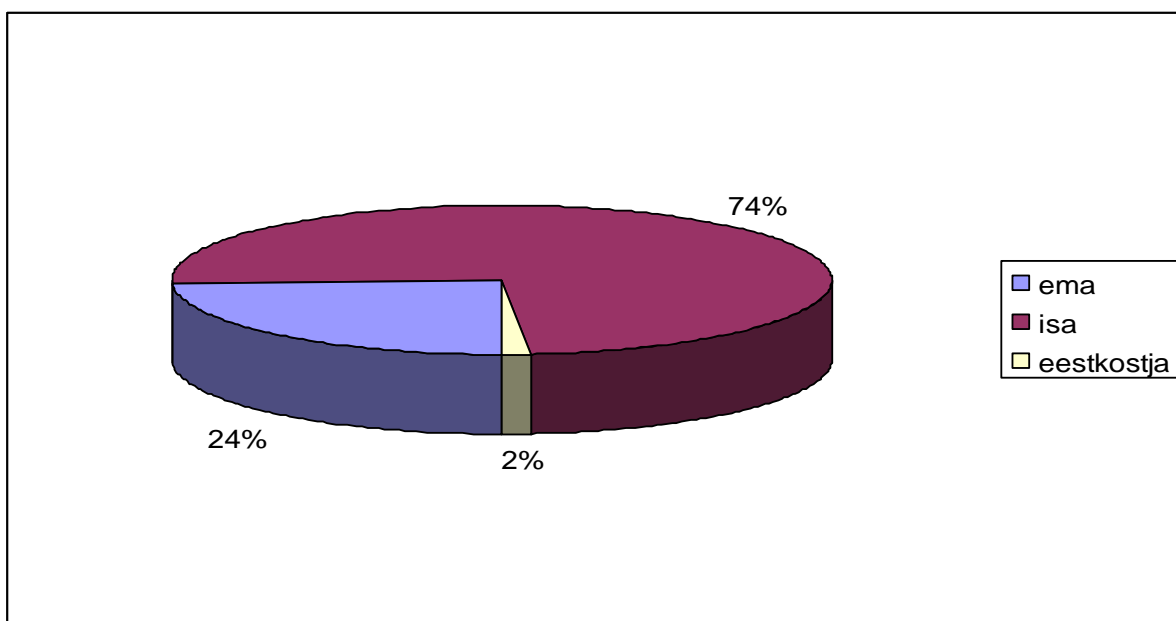
Vaatamata juhtumite väiksele mahule, on siiski nähtav nende pidev kasv. Kindlasti on juhtumite kasv seotud Euroopa Liiduga liitumisega. Selle tulemusena piirid avanesid ning isikute vaba liikumise põhimõttest tulenevalt on muutunud välismaal töö otsimine ja tööle asumine kergemaks. Põhisihtkohad töötöötamisel on enamasti Iirimaa, Norra, Rootsi, Saksamaa, Soome ja Suurbritannia - antud riikidega on toimunud kokku 66% e. 2/3 kõigist lapsperöovi juhtumitest. Antud osakaal kinnitab veelgi enam asjaolu, et enamus juhtumeid on suuremal või vähemal määral seotud välismaale tööle asumisega – autori kogemuste kohaselt

on mitmetel kordadel üks vanem varasemalt juba välismaal töötanud ning on otsustanud välismaale lõplikult elama kolida ning laps sinna kaasa võtta.

Veel on palju juhtumeid seotud armastuse lõppemisega – täpsemalt abielude ja kooselude lagunemisega. Üldjuhul on üsna tavapärane, et armastuse tärkamise tagajärjeks pannakse leivad ühte kappi, mis erirahvusest ja eriasukohamaaga osapoolte puhul tähendab ühe kolimist teise riiki. See aga armastuse otsasaamisel tähendab üldjuhul sama osapoolte kodumaale naasmist. Tavapäraselt on kolijaks naisterahvas ning kui suhtest sünnib ka laps, siis üldjuhul on naisterahval koju naastes automaatne reaktsioon ka laps kaasa võtta.

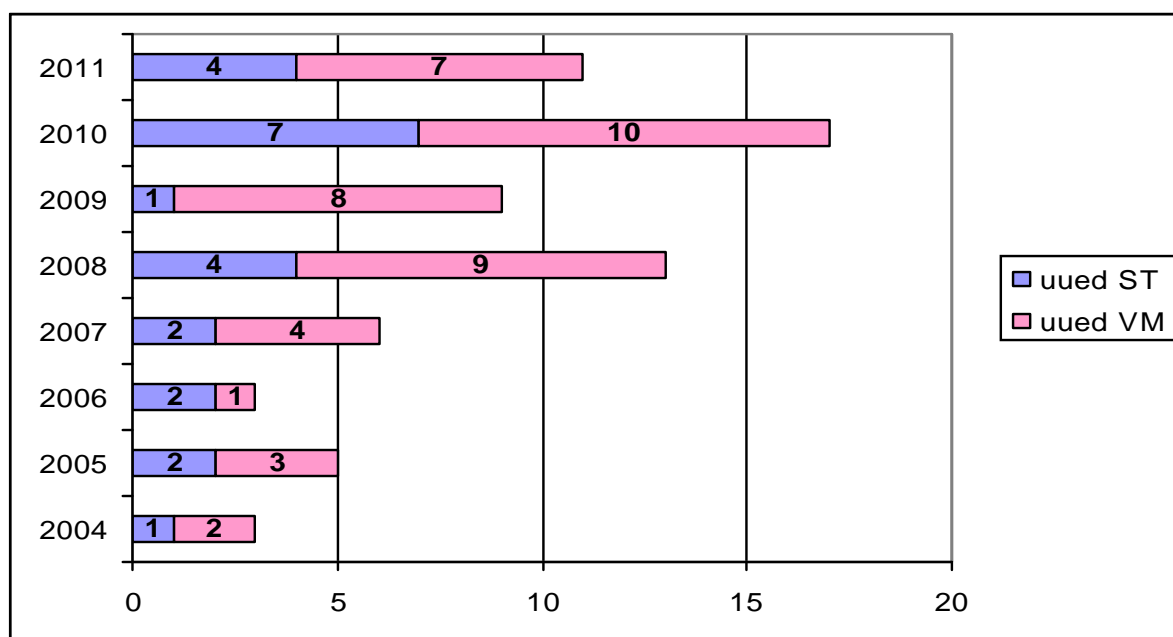
Antud stsenaariumi tõendab ka asjaolu, et ligi $\frac{3}{4}$ juhtudest on taotlejaks isa. Täpsemalt on taotlejad jagunenud järgnevalt (vt ka joonis 4):

- kuusteist e. 24% emasid;
- nelikümmend üheksa e. 74% isasid;
- üks e. 2% eestkostjaid.

Joonis 4: Taotlejate jaotumine

Joonis 5 annab ülevaate erinevatel aastatel esitatud taotluste üldarvudest, kusjuures eristatud on sissetulevad ja väljaminevad taotlused. Kokku oli Justiitsministeeriumis 2011nda aasta lõpuks menetletud 67 lapse tagastamise juhtumit, millest 44 juhtumit olid väljaminevad ja 23 sissetulevad.

Joonis 5: Esitatud taotlused aastatel 2004 – 2011

Eelnevast joonisest on näha, et esitatud taotluste koguarvud on muutnud aasta-aastalt. Ka on nähtav huvitav seaduspärasus - igale taotlusterikkale aastale järgneb aasta, kui taotluseid esitati vähem ning sellele aastale järgneb üldjuhul jälle taotlusterikas aasta. Kahjuks ei oska autor arvata, mis sellise seaduspärasuse põhjuseks võiks olla. Täiendavalt võib märkida, et väljaminevate taotluste arv üldiselt ületab üsna suures osas sissetulevate taotluste arvu.

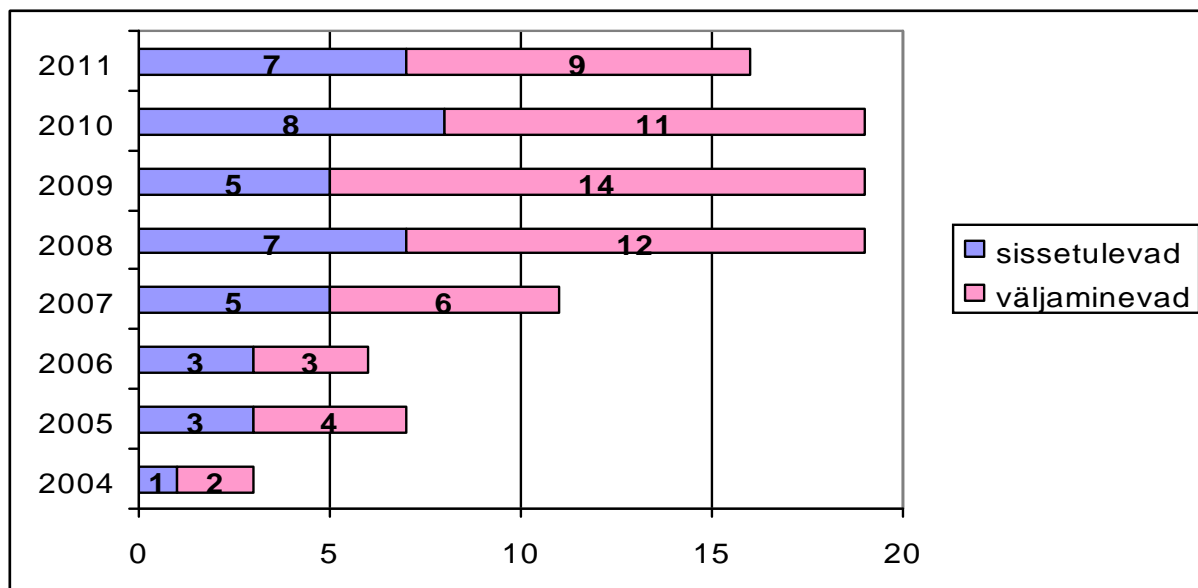
2008ndal aastal toimus esimene hüppeline taotluste arvu kasv, mil esitati 7 taotlust enam kui eelnenud aastal, põhiline kasv toimus väljaminevate taotluste näol. 2008. aasta läheb ajalukku kaasaja tõsisema globaalse finants- ja usalduskriisi algusaastana⁸⁵. Töötuse kasv mõjutas mitmeid eestlasi ülepiiri minema parema elu ja töö otsingutele, ilmselt sellest ka taotluste arvu kasv.

Järgmine taotluste esitamise kasv tõi kaasa siiani rekordarvu taotluste esitamise 2010ndal aastal. Seda võib samuti seostada majandussurutisega – mitmed Eestis töötamiseks käega löönud või madala palga tõttu töölt lahkunud isikud otsustasid paremat elu otsida välisriigist ning selleks lapsega välisriiki kolida jättes seejuures arvestamata või küsimata teise vanema seisukohta või siis teise võimalusena toimus välisriigist Eestisse naasmine. Kui võrrelda sissetulevate ja väljaminevate taotluste koguarvu 2010ndal aastal on ülekaalus siiski väljaminevad taotlused, kuid vahe on üsna väike – väljaminevaid 10, sissetulevaid 7.

⁸⁵ Ülemaailmne finants- ja majanduskriis (alates 2008) – Arvutivõrgus: <http://www.krediidipank.ee/bank/history/2008-2009.html>

2011ndal aastal oli esitatud taotluste arv üsna tagasihoidlik kui võrrelda sellele eelnenud 2008ndat ja 2010ndat aastat, kuid siiski enam taotluseid kui 2009ndal aastal.

Joonisel 6 on väljatoodud erinevatel aastatel menetletud taotlustest, s.t. arvestatud on nii uusi kui varasematest aastatest jätkuvaid menetlusi. Eristatud on sissetulevad ja väljaminevad taotlused.

Joonis 6: Menetletud juhtumid aastatel 2004 - 2011

Üldarvudes on näha, et aastad 2008 - 2010 jäid siiani rekordtasemele – 19 menetletud juhtumit aasta vältel. 2011 on nähtav mõningane taotluste hulga kahanemine, kuid see on siiski vaid 3 taotluse võrra vähem rekordtasemest ning 5 võrra rohkem 2007nda aasta tasemest. Kui 2011nda aasta numbreid vaadata siis võib arvata, et surutisest tingitud suurem liikumine on peatunud ning inimesed on jäänud erinevatesse riikidesse pidama.

Suurim koostööpartner lapseröövide alal on Eestil Soome, millega on seotud 21% e. üle 1/5 juhtumitest. Soome migratsiooniandmetel elas 2011nda aasta lõpuks Eesti kodanikke Soomes 33 895 inimest⁸⁶ ning selles arvus ei kajastu veel registreerumata isikute ning kodakondsuseta, kuid Eesti alalise elamisloaga isikute hulk – erinevatel hinnangutel võib selliste isikute kaasamiselt Eestist pärinevate isikute hulk Soomes kasvada 50 000 inimeseni. Eelnevat arvestades, ei ole autori hinnangul üllatav Soomega toimuvate laste äraviimiste ja

⁸⁶ Foreign citizens living permanently in Finland – Arvutivõrgus: http://www.migri.fi/download/25355_Suomessa_asuvat_ulkomaalaiset_2011.pdf (lk 6)

kinnihoidmiste hulk – on ju vahemaad üsna lühikesed kuid elatustaseme vahe on samas arvestusväärne. Märkimisväärne on asjaolu, et neljateistkümnest Soomega menetletud juhtumist vaid viis on jõudnud kohtusse menetlemiseks, mis tähendab, et üheksa juhtumit (65%) on lahenenud vabatahtlikkuse alusel.

Soomele järgneb Suurbritannia (15% juhtumitest) ning kaugele ei jää ka Iirimaa (7% juhtumitest), mis on samuti väga levinud asukohad töö ja parema elu otsingutel. Üldjuhul on Eestist pärinevatel isikutel suhteliselt lihtne eelmainitud kõrge elatustasemega riikides elamisega kohaneda – suur osa nooremast generatsioonist oskab inglise keelt, mis on nende kahe riigi riigikeeleks. Ka lennukiga reisides ei ole vahemaad Eestiga eriti suured ning tänu odavlennufirmade Eestisse laienemisele on ka lennupiletite hind vastuvõetavam.

Üsna märkimisväärselt on toimunud juhtumeid Rootsiga (12% juhtumitest) ning vähemal määral ka Norraga (4% juhtumitest) – antud riike teatakse heaoluriikidena, kuivõrd nii elatustase kui palgad on kordades kõrgemad Eesti omadest, seetõttu on üsna levinud eestlaste kohtamine nendes riikides. Täiendavalt on üsna mitmeid juhtumeid toimunud nii Saksamaa (7% juhtumitest) kui Itaaliaga (samuti 7% juhtumitest), nendes riikides ei ole eestlaste osakaal suur, kuid tihti on neis (eriti Itaalias) võimalik kohata eestlase ja kohaliku vahelist suhet, mistõttu suhte lagunedes kiputakse lapsega kodumaale naasma.

Viimaste aastate vältel on muutunud üheks eestlaste, eriti just noorte, sihtkohtadest Austraalia. Välisministeeriumi andmetel on Austraalias suuruselt kuues eesti kogukond peale Soomet, Venemaad, Rootsit, USA-d ja Kanadat.⁸⁷ Siiani on Austraaliaga menetletud vaid üht juhtumit, kus Austraalias abiellunud ja elanud naine naasis suhte halvenes lapsega Eestisse. Autori hinnangul võib tulevikus sarnase taustaga juhtumite osakaal märgatavalt kasvada.

Tähelepanelikum lugeja märkab, et naaberriigi Venemaaga, kus on samuti suur eestlaste osakaal ei ole toimunud ühtki konventsioonikohast menetlust. Antud asjaolu on põhjendatav sellega, et Venemaa ühines konventsiooniga alles 2011nda aasta suvel⁸⁸ ning siiani ei ole veel ühtki konventsiooni rakendusallas langevat juhtumit Justiitsministeeriumisse jõudnud. Küll on aga teada juba aastaid vältav juhtum, kus ema läks autistist lapsega Venemaale ning arvatavasti peitus kloostriisse, kuhu ei ulatu ka Venemaa võimude käed. Kahjuks ei ole

---

⁸⁷ Välisministeeriumi kodulehekül, välispoliitika osa, suhted teiste riikidega veerg – Arvutivõrgus: <http://www.vm.ee/?q=node/197>

⁸⁸ The Russian Federation becomes the 86th Contracting State to the Hague Child Abduction Convention – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=events.details&year=2011&varevent=228

konventsiooni võimalik antud juhtumile laiendada, kui võrd õigusvastane äraviimine leidis aset 2008ndal aastal. Ka Venemaa puhul on Justiitsministeeriumi sooviks laiendada konventsiooni ajalist kohaldamist ning plaanib saata Venemaa keskasutusele sellesisulise päringu niipea kui Venemaa määrab ametlikult konventsiooni keskasutuse. Kuulduste kohaselt saab selleks haridus- ja teadusministeerium.

3. Lapse tagastamata jätmise alused

3.1. Mahajäänud vanemal või hooldajal ei olnud lapse äraviimise ajal hooldusõigust

Konventsiooni artikli 3 lõike 1 punkti a alusel on lapse äraviimine või kinnihoidmine õigusvastane kui see on vastuolus füüsilisele või muule isikule või asutusele vahetult enne lapse äraviimist või kinnihoidmist tema hariliku viibimiskoha riigi seaduse alusel antud hooldusõigusega. Seega on lapse tagastamise küsimuse otsustamiseks tähtis esmalt tuvastada, millise riigi perekonnaõigust tuleb kohaldada ning sellest lähtuvalt tuvastada, kas taotluse esitanud vanemal vms oli lapse äraviimise või kinnihoidmise ajal üldse hooldusõigus lapse suhtes.

Osadel kordadel ei ole lapse hariliku viibimiskoha riigi tuvastamine raske, kuivõrd taotlus esitatakse lühikese aja möödudes lapse äraviimisest ning laps on sündinud ja elanud enne seda vaid ühes riigis. Sellistel juhtudel loetakse enamasti harilikuks viibimiskoha riigiks autori praktika kohaselt seda riiki, kus laps lasteaias või koolis käis ning kus oli lapse arst.

Loomulikult tuleb ette olukordi, kus hariliku viibimiskoha riigi tuvastamine on üsna raske ning enamasti on see nii laste puhul, kes ei käi veel lasteaias. Sellistel juhtudel on Euroopa Liidu tasandil abiks Brüssel IIa määrus, milles käsitletud põhimõtted on väljatoodud peatükis 1.2., kuid imikute puhul ei piisa ka nendest sätetest. Väljaspool Euroopa Liitu on lapse hariliku viibimiskoha riigi tuvastamine veelgi raskem kuivõrd puuduvad konkreetsed juhised, millest lähtuda. Sellele vaatamata on ka taolistel juhtudel lähtutud Euroopa Liidu riikidega sarnasest põhimõtetest.

Euroopa Kohus on kohtuasjas nr C-523/07⁸⁹ tõlgendanud lapse harilikku viibimiskohta Brüssel IIa määruse artikli 8 lõike 1 mõttes järgnevalt: „Määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 alusel tuleb mõistet „harilik viibimiskoht“ tõlgendada selliselt, et harilik viibimiskoht vastab kohale, mis väljendab lapse teatud integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Sel eesmärgil tuleb eelkõige võtta arvesse liikmesriigi territooriumil viibimise kestust, õiguspärasust ja tingimusi ning põhjusi, miks perekond sinna liikmesriiki kolis, lapse kodakondsust, koolikäimise kohta ja tingimusi, keelteoskust ning samuti lapse perekondlikke ja sotsiaalseid suhteid nimetatud liikmesriigis. Lapse hariliku viibimiskoha

---

⁸⁹ EKo 02.04.2009, C-523/07, A (punkt 44)

kindlaksmääramise õigus on siseriiklikul kohtul, võttes sealjuures iga konkreetse juhtumi korral arvesse kõiki konkreetseid faktilisi asjaolusid.“

Riigikohus on kohtulahendis nr. 3-2-1-66-10⁹⁰ antud põhimõtet täiendavalt analüüsinud järgnevalt: „Ülaltoodust tulenevalt tuleb lapse harilik viibimiskoht määrata kindlaks riigi, mitte linna või muu koha täpsusega, ning seda tehes tuleb arvestada kõiki asjaolusid, mille alusel saab tuvastada, millise riigiga on laps kõige tihedamini seotud. Kolleegium leiab, et Euroopa Kohtu ülalviidatud lahendi järgi ei saa lapse harilikku viibimiskohta määrata üksnes selle järgi, kui kaua on laps ühes või teises liikmesriigis viibinud. Lapse liikmesriigis viibimise aeg on üks asjaolu, mille alusel saab lapse hariliku viibimiskoha kindlaks määrata. Samas ei saa välistada ka seda, et liikmesriik muutub lapse harilikuks viibimiskohaks kohe pärast lapse liikmesriiki saabumist, s.o nt juhul, kui vanemad on kokku leppinud, et perekond asub elama sellesse liikmesriiki. Oluline on tuvastada, millises liikmesriigis on laps sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda paremini integreerunud. /.../ Kolleegium möönab, et vastsündinu ja väikelapse integreerumist ühe või teise liikmesriigi keskkonda on keerulisem tuvastada nii tema ea kui ka vanemast täieliku sõltumise tõttu, kuid vanemate kavatsusi lapse elu korraldamisel ja selleks astunud samme ning perekondlikku kuuluvust arvestades saab määrata, millise liikmesriigi keskkonda on laps integreerunud.“

Euroopa kohus on kohtuasjas C 497/10 PPU⁹¹ selgitanud veel: „Mõistet „harilik viibimiskoht“ tuleb tõlgendada nii, et see vastab kohale, mis väljendab lapse teatud integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Selle kindlaksmääramiseks — ning kui tegemist on imiku olukorraga, kes on asjaomasel hetkel oma emaga koos viibinud vaid mõned päevad liikmesriigis, kuhu ta ära viidi ning mis ei ole tema varasema alalise elukoha järgne liikmesriik — tuleb eeskätt võtta arvesse esiteks selle liikmesriigi territooriumil viibimise ning imiku ema sellesse liikmesriiki kolimise kestust, regulaarsust, tingimusi ja põhjuseid ning teiselt poolt — seda eeskätt lapse vanusest johtuvalt — ema geograafilist ja perekondlikku päritolu ning ema ja lapse perekondlikke ja sotsiaalseid suhteid selles liikmesriigis. Siseriiklik kohus on pädev määrama kindlaks lapse hariliku viibimiskoha, võttes arvesse iga konkreetse juhtumi korral kõiki konkreetseid faktilisi asjaolusid.“

---

⁹⁰ RKTkm 28.09.2010, 3-2-1-66-10

⁹¹ EKo 22.12.2010, C-497/10, *Barbara Mercredi vs. Richard Caffè*, eelotsusetaotlus (punkt 56)

Seega on lapse hariliku viibimiskoha määramise näol tegu eelkõige kaalutusotsusega, arvestama peaks erinevaid asjaolusid, kuid eelkõige peaks tuvastama fakti, kas laps on kohanenud uues viibimiskohas ja kus on lapse harilik viibimiskoht.

Märkimisväärne on ka asjaolu, et lapsel võib olla üheaegselt mitu või ühtki harilikku viibimiskohta olenevalt konkreetsest juhtumist.⁹² Näiteks jõudis Harju Maakohus tsiviilasjas nr. 2-08-58787⁹³ erinevate tõendite hindamise tulemusena järgnevalele järeldustele: „Ülaltoodust nähtub kohtu arvates veenvalt asjaolu, et mõlemad vanemad on oma päritolu riigi määratlenud oma elukohana ning mõlemad lapsed omavad oma mõlema vanema päritolu riigis ka registreeritud elukohta. Mõlemad vanemad on kohtule asjas esitanud sellekohased tõendid. Lisaks eeltoodule on lastega nii Eestis kui Itaalias käidud vajadusel arsti vastuvõttudel ning laste ema on viibinud seoses rasedusega naistearsti vastuvõttudel nii Eestis kui Itaalias. Laste ema on asjas kohtule tõendanud, et talle on Eestis määratud vanemahüvitis ning talle makstakse lastetoetusi. /.../ Vastavalt vanemate vahelisele kokkuleppele ei olnud määratud laste elukohta kindlaks ning pooled pidid selle otsustama laste koolimineku ajaks. Seega laste alaline elukoht ehk harilik viibimiskoht ei olnud üks riik, vaid nendeks olid mõlemad riigid.”

Eestis on olnud menetlemisel ka juhtum, kus laste tagastamist taotleti Itaaliasse, kuigi lapsed toodi Eestisse Singapurist ning seejuures on kohus märkinud järgnevat⁹⁴: „Kohus on seisukohal, et kuivõrd M. ja A.A. ei ole olnud enne nende toomist Eestisse isiklikke ja tugevaid sidemeid Itaalia Vabariigiga, siis järelikult puudub alus laste toimetamiseks riiki, mis ei ole olnud nende harilikuks viibimiskohaks ega elukohaks. Antud juhul teeniks avalduse rahuldamine avaldaja aga mitte alaealiste laste huve, mis on konventsioonis esikohale seatud. Avalduse lahendamisel Konventsiooni alusel ei oma tähtsust avaldaja ja puudutatud isikute kodakondsus, registrijärgsed elukohad Itaalia Vabariigis, avaldaja ja puudutatud isikute Singapuris viibimise õiguslikud alused, asjaolu, et avaldaja omab Itaalia Vabariigis kinnisvara, laste vanemate abiellumise koht või nende tulevikuplaanid, mille avaldaja on avalduses esile toonud.“

Kui jõutakse järeldusele lapse hariliku viibimiskoha suhtes, võib sellest tuleneda ka uue riigi õiguse kohaldamine. Siinkohal on tähtis märkida, et viide lapse hariliku viibimiskoha riigi

---

⁹² P.R. Beaumont, P.E. McEleavy. The Hague Convention on International Child Abduction. Oxford Monographs in Private International Law, 1999 (lk 113)
[edaspidi Beaumont & McEleavy]

⁹³ HMKm 03.11.2008, 2-08-58787

⁹⁴ HMKm 20.02.2009, 2-09-1035

õigusele ei viita ainult selle riigi perekonnaõigusele, vaid vajadusel ka selle riigi kollisiooninormidele.⁹⁵ Võimalus hooldusõiguse rikkumise tuvastamisel tugineda ka kollisiooninormidele (sh. *renvoi*'le) ei ole eriti levinud, kuid rõhutab veelgi, et Haagi konventsioon püüab hõlmata hooldusõigust selle võimalikult laias mõttes.⁹⁶ Seega võib tekkida olukord, kus lapse hariliku viibimiskoha riigi rahvusvaheline eraõigus viitab selle riigi perekonnaõigusele, kuhu laps on viidud (näiteks kui laps on viidud tema kodakondsusjärgsesse riiki) või hoopis kolmanda riigi õigusele (kui hariliku viibimiskoha riigi õigus viitab näiteks lapse sünnijärgse või kodakondsusjärgse riigi õigusele, kuid laps on viidud mõnda kolmandasse riiki).

Eestis kohaldatava õiguse kindlakstegemisel on tähtis esiteks selgusele jõuda, millisest õigusaktist peaks lähtuma – kas Rahvusvahelisest eraõiguse seadusest⁹⁷, Laste kaitse konventsioonist või mõnest õigusabilepingust⁹⁸. See oleneb juba esmalt riigist, kust lapse tagastamise taotlus esitatakse – kas see riik on Laste kaitse konventsiooniga liitunud või kas Eestil on selle riigiga sõlmitud kehtiv õigusabileping. Õigusabilepingud lähtuvad kohaldatava õiguse kindlakstegemisel lapse ja vanemate ühise elukohariigi õigusest ning erinevates riikides elamise puhul lapse kodakondsusest⁹⁹, kuid Laste kaitse konventsioon lähtub lapse hariliku viibimiskoha riigist¹⁰⁰. Samas on Leedu, Läti ja Poola puhul Eesti Laste kaitse konventsiooniga ühinemise seaduses¹⁰¹ alles hiljuti täiendavalt deklareerinud, et konventsiooni kohaldatava õiguse reeglid on vastavate riikidega sõlmitud õigusabilepingute suhtes ülimuslikud¹⁰². Sellega on Eesti autori arvates väljendanud seisukohta, et õigem on lähtuda lapse hariliku viibimiskoha õigusest. Kui teiseks puudutatud riigiks on nõ kolmas riik, s.t. riik, mis pole ei õigusabilepingute ega ka Laste kaitse konventsiooni osapooleks, peaks lapse suhtes kohaldatava õiguse kindlaks tegemisel lähtuma Rahvusvahelisest eraõiguse seadusest.

---

⁹⁵ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 446, punkt 68)

⁹⁶ A. Valgma. Viidatud töö (lk 44)

⁹⁷ Rahvusvahelise eraõiguse seadus (RT I 2002, 35, 217)

⁹⁸ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (RT II 1993, 16, 27); Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades (RT II 1995, 13, 63); Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping (RT II 1993, 6, 5); Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades (RT II 1999, 4, 22)

⁹⁹ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (artikkel 30); Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades (artikkel 28); Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping (artikkel 29); Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades (artikkel 30)

¹⁰⁰ Laste kaitse konventsioon (artikkel 16)

¹⁰¹ Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsiooniga ühinemise seadus (RT II 2002, 20, 87)

¹⁰² *Ibid* (§4 lg 3 ja 4)

Eesti Rahvusvahelise eraõiguse seaduse §65 kohaselt kohaldatakse vanema ja lapse vahelistele perekonnaõiguslikele suhetele lapse elukohariigi õigust. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse¹⁰³ §14 lõike 1 kohaselt on isiku elukoht koht, kus isik alaliselt või peamiselt elab. Sama seaduse §15 lõike 1 kohaselt loetakse piiratud teovõimega alaealise elukohaks tema vanemate või eestkostja elukoht, kui vanemad elavad lahus, on alaealise elukohaks selle vanema elukoht, kelle juures laps elab. Lõike 2 kohaselt kui alaealine elab vanematest või eestkostjast eraldi, võib tema elukohaks vanema või eestkostja nõusolekul lugeda ka koha, kus alaealine alaliselt võib peamiselt elab. Samas on Riigikohus määruses nr. 3-2-1-66-10¹⁰⁴ märkinud järgnevat: „Lapse harilikku viibimiskohta kui rahvusvahelise kohtualluvuse määramiseks olulist asjaolu tuleb käsitada Euroopa õiguse autonoomse mõistena. Sellest tulenevalt ei sõltu lapse hariliku viibimiskoha määratlus riigisisest õigusest ning lapse harilikku viibimiskohta ei saa samastada alaealise elukohaga tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 15 mõttes ega ole õige siduda lapse harilikku viibimiskohta tema vanema elukohaga. /.../ Kollegium mõönab, et vastsündinu ja väikelapse integreerumist ühe või teise liikmesriigi keskkonda on keerulisem tuvastada nii tema ea kui ka vanemast täieliku sõltumise tõttu, kuid vanemate kavatsusi lapse elu korraldamisel ja selleks astunud samme ning perekondlikku kuuluvust arvestades saab määrata, millise liikmesriigi keskkonda on laps integreerunud.“

Olles kindlaks teinud, millistest asjaoludest lähtuvalt peab harilikku viibimiskohta tuvastama, on vaja välja selgitada mis hetkest riiki saabumisest, saab seda lugeda hariliku viibimiskoha riigina. Brüssel IIa määruse artikli 9 kohaselt võiks selle piiri tõmmata pärast kolme kuu möödumist lapse ametlikust kolimisest. Tuntud õigusteadlased P.R. Beaumont ja P.E. McElevy leiavad, et ajaliseks piiriks võiks võtta kuus kuud.¹⁰⁵ Samas on eelmainitud õigusteadlased viidanud juhtumile, kus uus harilik viibimiskoht saavutati vaid kahe kuu möödumisel kolimisest kuivõrd toimus kiire kohanemine ning pereisa leidis hea ja korraliku töökoha.¹⁰⁶ Seega on autori arvates tähtis silmas pidada, et mainitud ajalised piirid ei ole kindlasti reeglid, vaid eeldavad iga kaasuse asjaolude süvaanalüüsi ning analüüsi tulemused võivad erineda suures ulatuses mainitud ajalistest piiridest.

---

¹⁰³ Tsiviilseadustiku üldosa seadus (RT I 2002, 35, 216)

¹⁰⁴ RKTKm 28.09.2010, 3-2-1-66-10

¹⁰⁵ Beaumont & McElevy (lk 112)

¹⁰⁶ *Ibid* (lk 108)

Nagu eelnevalt viidatud on hariliku viibimiskoha muutumisel tähtsaks momendiks ametliku kolimise fakt. Ometi on ka seda fakti raske kindlaks teha – tihtilugu esitatakse kaks erinevat taustalugu, mis omavahel ei kattu. Sellistes olukordades viitavad mitmed lapsevanemad hariliku viibimiskoha kindlaks tegemisel lapse registrijärgsele aadressile. Autori arvates tänapäeval, kus piiriülene liikumine on tehtud üsna lihtsaks, eriti Euroopa Liidu siseselt, ei piisa elanike registri väljavõttest, millest nähtub registriaadressi muutmise kuupäev, kinnitamaks isiku hariliku viibimiskoht või selle muutust. Enamasti kui üks vanem muudab elanike registris enda ja lapse aadressi, siis ei kontrollita, kas teisel vanemal on ka siinkohal sõnaõigust (s.t. kas tal oleva hooldusõiguse osaks on lapse elukoha määramine) ning kas ta nõustub lapse aadressi muutmisega. Veelgi enam, tänapäeva infotehnoloogilised lahendused on muutnud võimalikuks registrijärgse aadressi muutmise selles riigis füüsiliselt viibimata (näiteks digitaalselt allkirjastatud avalduse edastamise teel). Registrijärgse aadressi pimesi uskumine looks võimaluse vastavate kavatsuste olemasolul registreerida laps enne viibimiskoha riigist lahkumist sihtkohariiki ning seeläbi välistada lapse tagastamise taotlemise. Ka Tartu Ringkonnakohus on tsiviilasjas nr. 2-11-9953¹⁰⁷ märkinud, et lapsel Eestis ravikindlustuse olemasolu ning Eestis toetuste saamine ei ole asjaolud, millised kinnitaksid lapse harilikku viibimiskohta Eestis – kuivõrd mõlemad eelmainitud asjaolud eeldavad Eestis registreeritud aadressi olemasolu, leiab autor, et ka Tartu Ringkonnakohus on üsna hiljuti asunud seisukohale, et Eestis registreeritud aadressi omamine ei kinnita lapse harilikuks viibimiskohaks Eestit.

Kui kohus on väljaselgitanud lapse hariliku viibimiskoha ning seeläbi tuvastanud kohaldatava perekonnaõiguse, peab kindlaks tegema hooldusõiguse olemasolu selle õiguse sätetest tulenevalt. Praktikas tuleb ette olukordi, kus taotleva riigi keskasutusele on vaieldamatult selge, et taotlust esitanud vanemal ei ole nende õiguskorda arvestades hooldusõigust – näiteks kehtib kohtulahend, mille kohaselt on lapsega riigist lahkunud vanemal ainuhooldusõigus ning ainult temal on õigus määrata lapse asu- ja elukoht või näiteks pole lapse põlvnemine isast kindlaks tehtud ja taotlejaks on isa. Sellisel juhul on vastavalt konventsiooni artiklile 27 võimalik keskasutusel keelduda taotluse rahuldamisest. Ka Eesti keskasutus on kasutanud seda õigust, kuid seda vaid erandlikel asjaoludel.

Üldjuhul jääb siiski kohtute ülesandeks kontrollida, kas mahajäänud vanemal oli hooldusõigus lapsröövi toimepanemise hetkel. Sellel teemal märkis Harju Maakohus tsiviilasjas nr. 2-10-

---

¹⁰⁷ TrtRKm 12.12.2011, 2-11-9953

40711¹⁰⁸ järgnevat: „Asjast ei nähtu, et avaldajal oleks lapse R.H.M. suhtes hooldusõigus. Puuduvad tõendid, mis kinnitaksid, et talle selline õigus mingil alusel võiks kuuluda. Puuduvad tõsikindlad andmed, mis kinnitaks veenvalt, at avaldaja on lapse isa. Siit tulenevalt ei kuulu kohaldamisele Haagi 25.10.1980.a konventsioon, kuna ainuhooldusõigust omav Eesti kodanikust lapsevanem viis USA-st ära oma lapse. /.../ Avaldaja on esitanud Harju Maakohtule tema poolt I Ringkonna Perekonnaasjade kohtule Hawaii osariigis USA-s hagiavallduse isaduse tuvastamise või hooldusõiguse, külastamisõiguse ja toetavate korralduste hagiavallduse 25.06.2009. a Nimetatud hagiavallduses taotleb avaldaja hooldusõigust ja isaduse tuvastamist. Seega on avaldaja ise dokumentaalselt tõendanud, et puudutatud isiku lahkumise hetkel Ameerikast ei kuulunud avaldajale R.H.M. hooldusõigus. Samuti puuduvad avalduse läbivaatamise ajal tõendid, millest võiks järeldada, et avaldaja käesoleval hetkel omaks sellist hooldusõigust.“ Eeltoodust tuleneb, et kohus on antud asja raames isegi ületanud kontrolli piire ning tuvastanud, et ka lahendi tegemise ajaks ei ole puudutatud isik omandanud hooldusõigust lapse suhtes.

Tähtis on kontrollida, milline on mahajäänud vanemale antud hooldusõiguse sisu. Konventsiooni artikli 5 punkti a kohaselt peab hooldusõigus sisaldama eelkõige õigust määrata lapse elukoht. Sellel teemal on Euroopa kohus kohtuasjas nr. C-400/10 PPU¹⁰⁹, märkinud, et Brüssel IIa määrusega ei ole vastuolus see, kui liikmesriigi õiguses on nõutud, et lapse isa, kes ei ole abielus lapse emaga, peab eestkostõiguse saamiseks saama pädevalt siseriiklikult kohtult otsuse, millega antakse talle selline õigus, mis võib muuta ema poolt lapse äraviimise või kinnipidamise ebaseaduslikuks.

Kui mahajäänud vanemal puudub õigus määrata lapse elukoht, siis puudub õigusvastase äraviimise või kinnihoidmise koosseis. Näiteks sellisest juhtumist on tsiviilasi nr. 2-07-51914¹¹⁰, mida lahendades Pärnu Maakohus analüüsis järgnevalt: ”Sellel ajal Irimaal laste hooldusõigust regulaariva õigusakti (Guardianship of Infants Act) art.6 p.4 kohaselt väljaspool abielu sündinud lapse eestkostjaks on ema ainuisikuliselt. Samast seadusest tulenevalt on ainuisikuline eestkostja ka lapse ainuisikuline hooldaja. Lapsest lahus elaval isal on sama seaduse alusel õigus nõuda enda määramist kaaseestkostjaks. Kaaseestkostõiguse saamine ei tähenda automaatselt kaashooldusõiguse saamist. Viimast tuleb eraldi taotleda. /.../ Lapse Irimaalt äraviimise ajal ei olnud jõustunud ühtegi kohtu või haldusorgani otsust ega lepingut, mis oleks andnud avaldajale hooldusõiguse lapse suhtes, samuti ei teostanud

¹⁰⁸ HMKm 10.11.2010, 2-10-40711

¹⁰⁹ EKo 05.10.2010, C-400/10, *J.McB vs. L.E.*, eelotsusetaotlus (punkt 64)

¹¹⁰ PMKm 15.07.2008, 2-07-51914

avaldata sellel ajal reaalset hooldust lapse suhtes. /.../ Kuivõrd ainuisikulise hooldaja poolt lapse lirimalt äraviimise ajal ei esinenud Haagi konventsiooni art. 3 sätestatud õigusvastast asjaolu, oli kohtu hinnangul lapse riigist äraviimine tema ainuisikulise hooldaja poolt õiguspärane tegevus.”

Kui vaadelda Eesti teemakohast seadust, siis perekonnaseaduse¹¹¹ §116 lõike 2 kohaselt hõlmab vanema hooldusõigus isikuhooldust ja varahooldust, §124 lõike 1 kohaselt on isikuhooldus hooldaja kohustus ja õigus last kasvatada, tema järele valvata ja tema viibimiskohta määrata ning lapse igakülgse heaolu eest muul viisil hoolitseda. Kui Eestis on ühele vanemale kohtulahendiga antud ainuhooldusõigus, siis teisele vanemale jääb üldjuhul suhtlusõigus sama seaduse §143 mõttes. Kui ainuhooldusõigusega vanem läheb lapsega välisriiki, siis hooldusõigusega vanemal puudub alus lapse tagastamise taotlemiseks kuivõrd teine vanem ei ole toime pannud lapseröövi, kuid soovi korral on tal võimalik taotleda suhtlusõiguse tagamist konventsiooni artikli 21 alusel.

Kui vanematel on ühine hooldusõigus lapse suhtes ning üks vanematest soovib kaitsta oma õiguseid ning takistada teisel vanemal tema nõusolekuta lapsega riigist lahkuda, on tal võimalik preventiivse sammuna pöörduda kohtusse ning taotleda (vajadusel esialgse õiguskaitse raames kiireloomulist) lahendit, milles reguleeritakse lapsega välisriiki reisimist ja / või kolimist. Antud teemal on Riigikohus oma lahendis nr. 3-2-1-94-09¹¹² märkinud: „Kollegiumi arvates ei ole vaidluses lapse üle vajalik keelata vanemal lapsega Eesti Vabariigist lahkuda, vaid oluline on see, et kohtumenetluse ajal ei viidaks last omavoliliselt välisriiki, mis raskendab lapse ja lahus elava vanema õiguste teostamist. /.../ Ühtlasi raskendab lapse välisriiki viimine lapse üle peetava vaidluse kohtulahendi täitmist ja võib muuta selle võimatuks. Seetõttu peab kollegiumi arvates olema vanemal vähemalt kohtumenetluse ajal võimalus ennetada lapse välisriiki viimist, et säästa last ühest riigist teise viimise ning teisest riigist tagasi toomise eest Haagi 25. oktoobri 1980. a lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni alusel. /.../ Kollegium leiab, et lapse huvide tagamiseks on lapsest lahus elava vanema kahtluse korral, et laps võib lahkuda välisriiki, põhjendatud nõuda esialgse õiguskaitse korras lapse välisriiki viimise piiramist. Selleks tuleb lubada menetlusosaliste ühisel lapsel lahkuda Eesti Vabariigist üksnes tema mõlema seadusliku esindaja, s.o avaldaja ja puudutatud isiku nõusolekul.“ Kuigi sellise

---

¹¹¹ Perekonnaseadus (RT I 2009, 60, 395)

¹¹² RKTkm 15.10.2009, 3-2-1-94-09

lahendiga piiratakse osaliselt vanema liikumisvabadust, siis autori hinnangul on see hädavajalik lapse, kui nõrgema poole, õiguste kaitsmiseks.

Professor Nigel Lowe läbiviidud uuringu tulemuste kohaselt 2008ndal aastal üle maailma menetletud 1903st lapse tagastamise taotlusest 286 taotlust jäeti rahuldamata kohtute poolt ning nendest 48 korral e. 17%-l juhtudest keelduti lapse tagastamisest kuivõrd lapse harilik viibimiskoht ei olnud taotlevas riigis ning 20 korral e. 7% juhtudest taotlejal ei olnud hooldusõigust.¹¹³

Selleks, et lapseröövi konventsioon üldse kohalduks, on vajalik esmalt tuvastada millise riigi õigus lapse ja ta vanemate vahelistele suhetele kohaldub, millise riigi perekonnaõigus kohaldub eelnevalt tuvastatud riigi kollisiooninormide kohaselt ning kas selle perekonnaõiguse kohaselt on lapse tagastamist taotleval vanemal üldse õigus seda taotleda.

3.2. Lapse äraviimisest või kinnihoidmisest on möödunud enam kui aasta ning laps on uue keskkonnaga kohanenud

Lapseröövi konventsiooni artikkel 12 lõike 1 kohaselt kui lapse äraviimine või kinnihoidmine on õigusvastane artikli 3 järgi ja kohtu- või haldusmenetluse alguseks lapse asukohariigis on lapse õigusvastasest äraviimisest või kinnihoidmisest möödunud alla aasta, nõuab asjaomane asutus lapse viivitamatut tagastamist. Ka Harju Maakohus¹¹⁴ on märkinud, et kuna lapse äraviimisest ei ole möödunud aastat, puudub kohtul lapse tagastamise otsustamisel diskretsiooniõigus ja laps tuleb tagastada.

Sama artikli lõike 2 kohaselt kui aga menetlust alustakse pärast eelnevalt mainitud aja möödumist, nõuab kohus või haldusasutus siiski lapse tagastamist, kui ei ole tõendatud, et laps on keskkonnaga kohanenud.

Antud sättega kaitstakse uues kohas kohanenud lapsi uue trauma kogemise eest *status quo* taastamise läbi, kuivõrd teatud perioodi möödumisel on paratamatu uue elukohaga harjumine, keskkonnaga sulandumine ja uue hariliku viibimiskoha omandamine vaatamata sellele, et uus

---

¹¹³ HCCH eeldokument nr. 8A (lk-d 20, 29)

¹¹⁴ HMKm 29.04.2009, 2-08-71977

elukoht omandati õigusvastase käitumise tulemina.¹¹⁵ Autori arvates sellise sätte olemasolu on hädavajalik, kuivõrd oleks mõeldamatu kui lapse tagastamist oleks võimalik taotleda lõpmatuseni, hindamata lapse kohanemise võimalikkust.

Tegu on kaheetapilise alusega lapse tagastamata jätmiseks – esmalt peab menetluse alustamise hetkeks olema lapseröövi toimepanemisest möödunud üle aasta ning seejärel peab kontrollima lapse kohanemist ja seeläbi võimalikku uue hariliku viibimiskoha omandamist. Seejuures on märkimisväärne, et artikli 12 esimese ja teise lõike võrdluse tulemusena nähtub, et kui varasemalt räägitakse lapse viivitamatust tagastamisest, siis teises lõikes on teemaks lapse tagastamine. Erinevatest allikatest¹¹⁶ kinnitatakse autori arvamust, et selline vahe on meelega tekitatud. Autori hinnangul annab selline vahetegu kohtule aega enam hinnata lapse võimalikku kohanemist ja tagastamise potentsiaalseid tagajärgi. Samas peaks autori hinnangul siiski lähtuma konventsiooni üldisest põhimõttest lapse tagastamine otsustada võimalikult kiiresti. Harju Maakohus menetles artikli 12 lõikele 2 viidates tsiviilasja nr. 2-06-15499 umbes kolm aastat – lapse tagastamise avaldus esitati 20.02.2006. a ning lapse tagastamata jätmise otsustati 20.04.2009. a määrusega. Antud määrusest ei nähtu ühtki mõistlikku põhjust menetluse sääraseks venimiseks (näiteks määruskaebuse vms esitamine). Kuigi artikkel 12 lõige 2 ei viita lapse viivitamatule tagastamisele, peaks autori hinnangul juhtumit menetledes kohus üritama siiski lahendusele jõuda mõistliku aja jooksul. Taotluse esitamise ajal oli laps vaevu kahe aastane ning lahendile jõudmise ajaks oli laps viie ja poole aastane – selline venitamine ei ole kindlasti lapse huvidega kooskõlas.

Nagu eelnevalt mainitud, peaks esimese asjana kindlaks tegema selle, kas lapse õigusvastasest äraviimisest või kinnihoidmisest on möödunud üle aasta. Ei konventsioonis ega ka näiteks Brüssel IIa määruses ole väljatoodud, kuidas täpselt kindlaks teha lapseröövi (eriti lapse õigusvastase äraviimise) ajaline toimepanemine – kas peaks arvestama kodunt lahkumise, piiriületuse, taotluses käsitletud riiki jõudmise vms ajalist hetke? Kui antud tegevused toimuvad järjest ning väga lühikese aja jooksul (näiteks kodunt lahkumise järel lennatakse teise riiki), pole antud asjaolu tähtis, kuid kui näiteks kodunt lahkumise järel toimub ajaline nihe enne piiriületust või sihtkohariiki jõudmist (näiteks sõidetakse autoga Eestist Poola läbides Läti ja Leedu), võib lapseröövi toimepanemise küsimuse ajaline pool olla otsustava tähtsusega. Kindlasti peaks ka siinkohal lähtuma lapse huvidest, kuid autori seisukohalt oleks õige lähtuda siiski piiriületuse faktist – enne seda on puudu lapseröövi rahvusvaheline

---

¹¹⁵ Beaumont & McEleavy (lk 203)

¹¹⁶ Beaumont & McEleavy (lk 204); E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 459, punkt 109) jne

element. Kui jätta arvestamata võimalikes transiitriikides viibimist tekib autori arvates üldine oht, et otsuse tegemisel ei lähtuta kõigist tähtsatest asjaoludest. Lapse õigusvastase kinnihoidmise puhul peaks lähtuma siiski lapsega välisriigis viibimise välisriigis loa lõppemisest.

Järgmiseks sammuks on lapse kohanemise hindamine. Antud sättes puudub viide tõendamiskoormusele, kuid tundub loogiline, et sarnaselt ülejäänud konventsioonile on ka antud osas koormus asetatud sellele poolele, kes vaidleb lapse tagastamisele vastu ning soovib tõendada lapse kohanemist.¹¹⁷ Sätte teistsugune tõlgendamine looks mahajäänud vanemale autori hinnangul põhjendamatult suured kohustused. Seejuures on mingi fakti olemasolu tunduvalt lihtsam tõendada kui fakti puudumise kohta tõendite leidmine, seetõttu tundub samuti loomulik, et tõendama peaks lapse kohanemist ning seda peaks tegema isik, kes taotleb lapse tagastamata jätmist.

Nagu eelnevalt mainitud, lähtutakse lapse kohanemise kindlakstegemisel ajast, kuid mis hetkest alates võib eeldada lapse kohanemist? Nagu peatükis 3.1. leitud, arvestatakse selleks enamasti poole aasta möödumist. Ka konventsiooni eelnõus oli algselt loodud kahe etapiline süsteem, mille kohaselt kui lapseröövist oli möödunud vähem kui pool aastat, pidi lapse tagastamine olema kohustuslik (v.a. tagastamata jätmise aluse esinemisel), kuid kui lapse asukoht oli teadmata pikenes periood aastani. Konventsiooni läbirääkimistel otsustati poole aastane periood selguse mõttes ära jätta, kinnitati aasta pikkuse perioodiga säte. Pikalt arutati ka perioodi vähendamist poolele aastale - kuigi mitmed delegatsioonid pooldasid ajalise piirangu ärajätmist lapse tagastamisel, kinnitati hetkel kehtiv säte enamushääletuse tulemusena.¹¹⁸ Ka muus osas peaks lapse kohanemise hindamisel arvestama hariliku viibimiskoha kindlakstegemist käsitletud osa juures selgitatud põhimõtteid.

Professor Nigel Lowe läbiviidud uuringu tulemuste kohaselt 2008ndal aastal üle maailma 286st kohtu poolt rahuldamata jäänud taotlustest 29 korral e. 11%-l juhtudest keelduti lapse tagastamisest viidates artiklile 12.¹¹⁹

Eestis on artikli 12 lõikele 2 viidatud kahe juhtumi puhul – juba eelnevalt mainitud tsiviilasjas nr. 2-06-15499 ning tsiviilasjas nr. 2-07-46121. Nendest esimese tsiviilasja juures on kohus käsitletud järgnevat: „Laps on viibinud Eestis rohkem kui aasta. Seega tuleb eeldada lapse

---

¹¹⁷ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 459, punkt 109)

¹¹⁸ Beaumont & McElevy (lk 203)

¹¹⁹ HCCH eeldokument nr. 8A (lk-d 20, 29)

kohanemist uue keskkonnaga ning selle vahetamisega kaasnevat mõju lapsele. Kohus hindab avalduse lahendamisel milline on lapse kasvukeskkond, kuidas on laps uue kasvukeskkonnaga kohanenud, kas lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda, kas lapse tagastamisega oleks järgitud inimõiguste ja põhivabaduste need printsiibid, mille kohaselt ei saa last tagastada. Puudutatud isikute seletustega on tõendatud, et lapse kasvukeskkond on turvaline. Lapse ema on abiellunud. Pere elab lapsega omaette korteris; lapsele on kasvamiseks ja arenguks loodud tingimused. Laps on Eestis loodud kasvukeskkonnaga kohanenud. Ta käib lasteasutuses; tema kodune keel on vene keel. Laps valmistub koos lasteaia kaaslastega kooli minema.“ Üldiselt on kohus siinkohal asja lahendanud õigete põhjendustega, kuid edasi analüüsis kohus, kas lapse tagastamisega võidaks talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda – sellega on kohus sisuliselt asunud kontrollima artikli 13 lõike 1 punktis b sisalduvat tagastamata jätmise alust. Autori hinnangul oleks kohus võinud piirduda lapse kohanemise argumentidega.

Teises eelnevalt viidatud tsiviilasjas on Harju Maakohus¹²⁰ samuti hinnanud lapse kohanemist ning jõudnud järgnevatele järeldustele: „Kohus leiab, et kohtuistungil on leidnud tõendamist fakt, et laps on uues elukohas kohanenud. Väikese lapse puhul on ajafaktor olulise kaaluga. Laps on rohkem kui aasta elanud koos emaga ja suhelnud temaga ainult vene keeles, käinud venekeelses lasteaias.“ Samas asjas on ringkonnakohus¹²¹ täiendavalt märkinud: „Õigesti on juhitud tähelepanu, et tegemist on väikese lapsega, kelle suhtes on ajafaktor olulise kaaluga. Laps oli saabumisel Eestisse aasta ja kolme kuu vanune ja käesolevaks ajaks on ta Eestis elanud kaks aastat ning eestkostetasutuse arvamusel on lapsel kujunenud sotsiaalne ja emakeelne keskkond. On õige, et võõras keelekeskkond ja asjaolu, et isa suhtles lapsega tõlgi vahendusel, ei saa üksinda olla lapse tagastamata jätmise aluseks, kuid kohus on asjaolusid kogumis hinnates õigesti leidnud, et lapse tagastamine võib kahjustada last, sest lapse äraviimine võib põhjustada lapsele psüühilisi kannatusi ja asetaks ta ebakindlasse olukorda.“ Seega ka antud tsiviilasja raames on analüüsitud täiendavalt artikli 13 lõike 1 punktis b sisalduvat alust lapse tagastamata jätmiseks, kuid seda vaid seetõttu, et kohus kahtles, kas lapse kohanemine oli piisavalt argumenteeritult tõendatud.

---

¹²⁰ HMKo 27.12.2007, 2-07-46121

¹²¹ TlnRKo 31.03.2008, 2-07-46121

3.3. Mahajäänud vanem või hooldaja ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma hooldusõigust või on nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega

Artikkel 13 lõike 1 punkti a kohaselt ei ole taotluse saanud riigi kohtul või haldusasutusel kohustust nõuda lapse tagastamist kui lapse tagastamisele vastu vaidlev füüsiline või muu isik või asutus tõendab, et lapse eest hoolitsenud füüsiline või muu isik või asutus ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma hooldusõigust või et ta on täielikult või osaliselt nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega.

Antud sätte tõlge eesti keelde on kahjuks väga halb, seetõttu lähtub autor ka siinkohal ingliskeelsest originaaltekstist. Autori hinnangul oleks korrektne järgnev tõlge: „Eelmise artikliga on kooskõlas, et taotluse saanud riigi kohtul või haldusasutusel ei ole kohustust nõuda lapse tagastamist, kui lapse tagastamisele vastu vaidlev füüsiline või muu isik või asutus tõendab, et lapse eest hoolitsenud füüsiline või muu isik või asutus ei ole lapse äraviimise või kinnipidamise ajal teostanud oma hooldusõigust või et ta on nõustunud lapse äraviimisega või kinnihoidmisega või on selle hiljem heaks kiitnud.“

Seega loob antud säte kolm alust lapse tagastamata jätmiseks:

- mahajäänud vanem ei ole lapseröövi ajal teostanud oma hooldusõigust;
- mahajäänud vanem on nõustunud lapse teises riigis viibimisega;
- mahajäänud vanem on heaks kiitnud lapse teises riigis viibimise.

Alljärgnevalt analüüsib autor nendest esimest. Peatükis 3.1. on põhjalikult selgitatud hooldusõiguse mõistet ning selle olemasolu tuvastamise põhimõtteid. Hooldusõiguse olemasolu ei tähenda selle automaatset teostamist, kuigi konventsioon eeldab hooldusõiguse teostamist. Ka konventsiooni artikkel 3 viitab hooldusõiguse teostamisele kui lapse õigusvastase äraviimise või kinnihoidmise ühele eeldusele.

Hooldusõiguse teostamist ei ole ei konventsioonis ega määruses defineeritud ning on jäetud kohtute sisustada. Näiteks on USA kohtutes leitud, et kui isa viskas lapse emaga pere ühisest kodunt välja, ei ole isa oma hooldusõigust teostanud, samas kui Austraalia kohtud on jällegi leidnud, et olukorras, kus raskelt haigestunud lapse ema andis lapse vanavanemate hoole alla

kuueks aastaks, on lapse ema tegutsemine käsitletav hooldusõiguse teostamisena oma vanemate vahendusel.¹²²

Konventsiooni vastuvõtmise ajal esitati mitu ettepanekut viited hooldusõiguse teostamisele välja jätta, kuivõrd hooldusõiguse teostamist või teostamata jätmist võib olla üsna raske usutavalt tõendada.¹²³ Artikkel 13 asetab lapse tagastamisele vastuvaidlevale vanemale kohustuse tõendada hooldusõiguse teostamata jätmist, samas kui artikkel 3 põhimõtteliselt kohustab mahajäänud vanemat tõestama, et ta on teostanud lapse suhtes hooldusõigust. Seega, kuivõrd konventsioon eeldab hooldusõiguse teostamist, saab mahajäänud vanem taotluses viidata hooldusõiguse teostamisele ning vajadusel on lapseröövi toimepannud vanemal õigus sellele vastu vaielda. Sellele vaatamata võib hooldusõiguse teostamise või teostamata jätmise fakti tõendamine osutada äärmiselt raskeks ning lõppkokkuvõttes peab kohus kaaluma poolt ja vastu argumente ning jõudma otsusele. Autori hinnangul peaks kohus hooldusõiguse teostamise mõiste sisustamisel lähtuma jätkuvalt eelkõige lapse huvidest, kuivõrd lapse heaolu ohustav käitumine ei peaks olema käsitletav hooldusõiguse teostamisena.

Eesti kohtud on siiani hooldusõiguse teostamist erinevalt sisustanud ning see arusaam on aegamööda muutunud aina põhjalikumaks ja korrektsemaks. Enamikes autori poolt läbitöötatud lahendites ei käsitletud antud küsimust üldse. Sellele on tähelepanu hakatud pöörama alles lähiaastatel.

2009ndal aastal on Harju Maakohus tsiviilasjas nr. 2-08-71977¹²⁴ märkinud lühisõnaliselt vaid: „Vastavalt Iiri Dublini linna piirkonna ringkonnakohtu 14.01.2008 otsusele on mõlemal vanemal hooldusõigus lapse üle. Sellest järelduvalt oleks G.V.R. poolt hoolduskohustust täidetud, kui laps oleks jätkuvalt Irimaal.“ Antud lahendist ei selgu, millest kohus järeldas, et lapse isa hooldusõigust teostaks kui lapseröövi poleks toimunud – kuigi konventsioon põhineb hooldusõiguse teostamise eeldusel, siis ei piisa siiski ainuüksi hooldusõiguse olemasolust, et järeldada selle teostamist. Kuigi antud asja raames ei ole tuginetud avaldajapoolsele hooldusõiguse teostamata jätmisele, siis autori arvates oleks kohus pidanud korrektselt täitma oma selgituskohustust fakti tuvastamisel.

---

¹²² Beaumont & McEleavy (lk 84-85)

¹²³ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 448, punkt 73)

¹²⁴ HMKm 29.04.2009, 2-08-71977

2010ndal aastal on Harju Maakohtu tsiviilasjas nr. 2-10-31882¹²⁵ aga kirjutanud järgnevat: „Kohus jätab tähelepanuta S.K. väited selle kohta, et avaldaja ei ole ühist hooldusõigust lapse suhtes teostanud, kuna need väited ei ole kohased lapse tagastamise küsimuse otsustamisel Haagi 1980 lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni alusel. Kohus nõustub avaldaja esindajaga, et isalt loa küsimine koos lapsega Norrasse sõiduks näitab ühise hooldusõiguse teostamist.“ Autori hinnangul on kohus siinkohal põhjendatult lükanud kõrvale ema väited isa alkoholismist ja vägivaldsusest, kuivõrd need ei tõenda hooldusõiguse teostamist või teostamata jätmist. Täiendavalt on kohus autori hinnangul korrektselt ema käitumist lapse isalt lapsega reisimiseks loa küsimise näol tõlgendanud ühise hooldusõiguse teostamisena.

2011ndal aastal on Tartu Maakohus tsiviilasjas nr. 2-11-9953¹²⁶ teinud järgneva märkuse: „Kohus asub tulenevalt poolte ütlustest seisukohale, et M.R. soovib siiani teostada lapse hooldusõigust. Kohus ei võta arvesse lapse ema väidet, et M.R. ei ole lapsele helistanud ega kirjutanud. Tegemist on kaheaastase lapsega, kelle jaoks arusaadav suhtlemisviis on vahetu kontakt, samas ruumis viibimine.“ Autori hinnangul on kohus teinud õige järelduse, et imiku, väikelapse ja lapse suhtes hooldusõiguse teostamist ei saa hinnata samade kriteeriumide alusel.

Eriti põhjalikult on veebruaris 2012 antud teemat tõlgendanud Pärnu Maakohus tsiviilasjas nr. 2-11-58974¹²⁷: „Kohus peab vajalikuks rõhutada, et hooldusõiguse teostamise/mitteteostamise määratlemisel Haagi konventsiooni art 13 lg 1 (a) mõttes ei saa lähtuda kitsalt ainult lapsega koos elamise faktist, hooldusõigust tuleb teostada ka sisuliselt – s.t kohaselt. Hooldusõigust saab ja tuleb teostada lapse parimates huvides, nagu seda tuleb teha kõigi Haagi konventsiooni alusel esitatud taotluste lahendamisel. Sisuliselt ei ole avaldaja vaidlustanud H.I. esitatud väidet, et laste asjad, mis on hoiustatud Rootsi Kuningriigis vastavas hoiukonteineris, on senini neile avaldaja poolt üle andmata, ja seda vaatamata laste ema nõudmisele. Seda kinnitas kohtuistungil nii laste vanaema kui tuleneb see asjaolu ka Rootsi pädeva asutuse esitatud seisukohast. Avaldaja on kinnitanud ning esitanud oma konto väljavõtte, et saab ka lastetoetusi, kuid ka need summad tegelikult lasteni jõudnud ei ole. Mis puutub avaldaja sissetulekutesse viimaste aastatel, siis ei saa kohus nõustuda avaldaja seisukohtadega, et need asjaolud ei ole asjassepuutuvad, kuivõrd on seotud hooldusõigusega. Kohus on seisukohal, et avaldaja on oma käitumisega, eelkõige just laste suhtlemise

---

¹²⁵ HMKm 31.03.2010, 2-10-31882

¹²⁶ TMK 07.10.2011, 2-11-9953

¹²⁷ PMK 15.02.2012, 2-11-58974

takistamisega teiste omaealistega, Rootsi Kuningriigi Laste ja lapsevanemate seaduse § 1 mõttes ebakohaselt oma hooldusõigust teostanud – lapsed on jäänud (senini) ilma heast, täisväärtuslikust, lapseõlvest.“ Siinkohal on märkimisväärne, et kohus on sisuliselt tõlgendanud laste riiete üleandmata jätmist ja lastetoetuse kui elatise maksmata jätmist hooldusõiguse ebakohase täitmisena.

Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on lahendis nr. 27852/09¹²⁸ rõhutanud ning siseriiklikule kohtule lapseröövi menetluses ette heitnud lapse tagastamisel tema päritoluriigis varalisele olukorrale – materiaalsele kindlustatusele – vähest tähelepanu pööramist. Autori arvates on eelnev Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukoht äärmiselt tähtis, kuivõrd see juhib tähelepanu sellele, et varalised ja isiklikud õigused käivad käsi-käes ning ühe rikkumisel, rikutakse ka teist. Ka siiani on praktikas hooldusõiguse teostamise tõendamiseks mahajäänud vanemad esitanud muuhulgas pangakonto väljavõtteid, millest nähtub elatise maksmine, mis autori arvates eelmainitud veelgi kinnitab.

Kuivõrd hooldusõiguse teostamata jätmist on üsna raske tõendada, tehakse ainult sellel alusel põhinevaid lahendeid autori praktika kohaselt üsna vähe. Küll aga võidakse hooldusõiguse teostamata jätmisele viidata kogumis teiste aluste esinemisega. Ka professor Lowe läbiviidud uuringu tulemused kinnitavad seda - 286st kohtu poolt rahuldamata jäänud taotlustest ainult 10 korral e. 4%-l juhtudest keelduti lapse tagastamisest viidates hooldusõiguse teostamata jätmisele, kuid 49 korral e. 18% juhtudest keelduti mitmete aluste koosinemisele viidates. Üldarvestuses viidati hooldusõiguse teostamata jätmisele 23 korral e. 7% juhtudest.¹²⁹

Täiendavalt on konventsiooni artikli 13 lõike 1 punktis a loodud alus lapse tagastamata jätmiseks kui mahajäänud vanem on nõustunud lapse välisriigis viibimisega. Siinkohal peab märkima, et vanem peab nõustuma lapse viibimisega teises riigis pikema aja vältel või tähtajatult ning antud aja jooksul pole küll vanemal võimalik taotleda lapse tagastamist õigusvastase äraviimise tulemusena, kuid kui kokkulepitud aega ületatakse, siis on võimalik esitada taotlus õigusvastase kinnihoidmise alusel.

Autori praktika kohaselt on üsna tavapärane, et lapse tagastamisele vastuvaidlev vanem viitab teise vanema nõusolekule lapsega riigist lahkumiseks ning tõdetakse, et lapsega ei naastud kokkuleppelise välisriigis viibimise järel – seega lapseröövi toimepannud vanem, soovides

---

¹²⁸ EIKo 13.12.2011, 27853/09, X vs. *Läti*

¹²⁹ HCCH eeldokument nr. 8A (lk 29 - 30)

tõestada välisriigis viibimise loa olemasolu, tõendab tegelikkuses hoopis lapse õigusvastase kinnihoidmise fakti. Eesti kohtutes on selliseid väiteid analüüsinud mitmel korral.

Juba 2005ndal aastal analüüsis Jõgeva Maakohus põhjalikult nõusoleku andmise ulatust¹³⁰: „Pooled on kinnitanud, et neil on ühine hooldamisõigus A.P. suhtes. Ühine hooldamisõigus saab tähendada selle õiguse teostamist vastavalt omavahelisele kokkuleppele. /.../ 3. juulil 2005 on A.P. toodud Soomest ära põhjendusega: vanaemale külla. Kohus nõustub, et vanaema külastamist ei ole õige takistada. Samas on kohtu veendumus, et külastamine saab olla vaid ajutine. /.../ Käesolevas olukorras saaks külastamine, s.o. ajutine viibimine, kesta maksimaalselt kuni 14. augustini 2005, s.o. päevani, mil A.P. tuleks hiljemalt Eestist lahkuda, et minna 15. augustil 2005 kell 9.30 Jokikunta koolis 4. klassi. /.../ On selgunud, et ajal, mil A.P. viibib Eestis vanaemal külas, on lapse isa otsustanud üksi ja lapse emaga kokkuleppimata, et ta muudab lapse elukohta – ema juurest Soomes isa juurde Eestisse – ja on otsustanud üksi, ilma lapse emaga kokku leppimata, et muudab ka lapse kooli. /.../ Sellise käitumisega on lapse isa rikkunud ühist hooldusõigust. Käesolevaks ajaks on isa muutnud ajutise külastamise lapse alaliseks elamiseks Eestis. Seega on ta muutnud eesmärki, mis oli lapse toomisel Eestisse ja mida võis aktsepteerida. Lapse isa ei võimalda lapsel koos emaga tagasi minna senisesse elukohta ja senisesse kooli. Selline takistamine on õigusvastane kinnihoidmine.“ Autor nõustub kohtuga siinkohal täielikult ning leiab, et kohus on hästi põhjendanud lapse Eestis viibimise nõusoleku lõppemist isapoolse käitumise tulemusena.

Nõusoleku olemasolu hindamisel on tähtis uurida, milleks täpselt lapsega riigist lahkumise luba on antud. Näiteks tsiviilasjas nr. 2-10-31882¹³¹ selgus, et lapse ema küsis isalt nõusoleku lapsega kaheks nädalaks Norrasse sõita ja sai selleks ka loa, kuid Norra asemel sõideti Eestisse. Veelgi ema, lapse ema kinnitas kohtule, et luba küsides oli tal kohe plaanis sõita tegelikult lapsega Eestisse. Seega kuigi oli olemas luba lapsega välisriiki reisimiseks kaheks nädalaks, ei saa antud juhtumi puhul tulla kõne alla lapse õigusvastasest kinnihoidmisest tulenev lapserööv, vaid kuna luba anti lapsega Norra minekuks, oli tegu lapse õigusvastase äraviimisega.

Konventsiooniga ei ole paika pandud, millises vormis peaks nõusolek olema antud, kas kirjalikus, suulises või tegudega väljendatud. Autori hinnangul oleks loomulikult eelistatav nõusoleku andmine kirjalikus vormis, kuid see ei saa olla eelduseks. Ka suulist või tegudega

---

¹³⁰ JõMKm 10.08.2005, 2-377/05

¹³¹ HMKm 31.03.2010, 2-10-31882

väljendatud nõusolekut on võimalik tõendada näiteks tunnistajate ütlusega. Autorile meenus kohe mitu juhtumit, kus mahajäänud vanem sõidutas lapse koos teise vanemaga lennujaama või sadamasse. Nõusoleku olemasolu ja ulatuse tõendamine on lapse tagastamisele vastuvaidleva isiku ülesandeks. Raskemaks võib osutada nõusoleku ulatuse tõendamine – kas näiteks lapse lennujaama viimine on käsitletav nõusolekuna lapse alaliselt teise riiki kolimiseks?

Lisaks nõusoleku olemasolule näeb konventsioon ette veel ühe aluse lapse tagastamata jätmiseks – kui mahajäänud vanem on tagantjäreli heaks kiitnud lapse teises riigis viibimise. Antud sättega luuakse sisuliselt alus kompromissi sõlmimiseks, kas siis vabatahtlikult või näiteks perelepituse tulemusena. Sarnaselt nõusolekule ei ole ka heakskiidu vormi sätestatud ning see võib seega olla samuti antud kirjalikult, suuliselt või tegudega väljendatult ning ka tõendamiskoormis jaotub sarnaselt varasemale.

2008ndal aastal üle maailma 286st kohtu poolt rahuldamata jäänud taotlustest 12 korral e. 4% puhul ilmnes, et oli olemas teise vanema nõusolek ning 13 korral e. 5% puhul saadi teise vanema hilisem heakskiit lapse teise riiki kolimiseks.¹³² Eestis on ühel korral lapseröövi juhtumit lahendades õnnestunud kohtul kinnitada kompromiss, milles lepidi kokku lapse Eestis elamine ning lapse suhtluskord isaga.¹³³ Sellele lisaks on mitmed kohtusse mittejõudnud juhtumid lõppenud kompromissiga või lapse tagastamise taotluse tühistamisega, mis on sisuliselt võrdsustatav lapse välisriigis viibimise heakskiiduga.

Kahel korral on Eesti kohtud tõlgendanud mahajäänud vanema teguviisi sisulise heakskiiduna ning selle alusel jätnud lapse tagastamata. Järgnevalt väljatoodavate asjade raames on kohtud oma kaalutusõigust teostanud põhjalikult.

Tallinna Ringkonnakohtus on tsiviilasjas nr. 2-05-19839¹³⁴ analüüsinud lapse isa kui avaldaja käitumist järgnevalt: „Apellant on kohtuistungil kinnitanud, et ta on korduvalt last Eestis külastanud ja talle ei ole selleks takistusi tehtud. Samas on ta otsustanud abielu lahutada, kuid soovib, et laps oleks Norras. Tunnistaja S.B. apellatsioonikohtu istungil antud ütluste kohaselt avaldas apellant talle 19. juunil 2005.a lennujaamas, et ta nõustus lapse Eestisse jäämisega ja et ta hakkab last ja tema ema Eestis külastamas käima. Tunnistaja M.M.L. ütluste kohaselt „...käis apellant Tallinnas 17.-19. juunil 2005.a ja ka juuli alguses. Apellant tõi lapse

¹³² HCCH eeldokument nr. 8A (lk-d 20, 29)

¹³³ HMKm 24.08.2010, 2-10-28618

¹³⁴ TlnRko 20.06.2007, 2-05-19839

mänguasju ja talveriideid ning naise isiklike asju ja riideid, apellant käis Eestis veel juuli lõpus ning tõi veel asju. 2005 aastal tõi R. asju seetõttu, et ta ei soovinud T. ja last Norrasse tagasi...“. Kolleegiumil puudub alus kahelda tunnistajate S.B. ja M.M.L. ütluste usaldusväärsuses, et apellant oli 2005. aastal nõustunud lapse Eestisse jäämisega. Vastasel juhul jääb arusaamatuks apellandi käitumine, miks ta toob suvel Eestisse lapsele talveriideid.“

Harju Maakohus on veel täiendavalt tsiviilasjas nr. 2-08-81777¹³⁵ märkinud: „M.N.´i seletuse järgi tegi S.N. ise ettevalmistusi ema ja lapse ärasõiduks, ta ostis asjade transportimiseks konteineri. Ta tuli lennujaama ema ja last ära saatma. /.../ Samuti nähtub S.N.´i 20. juunil 2008 e-postiga M.N.´ile saadetud kirjast, et nende kooselu on lõppenud ning M.N. lahkus Austraaliast, et asuda elama Eestisse. /.../ Eelnevad e-kirjad, mis on kirjutatud koheselt pärast M.N.´i ja lapse lahkumist Austraaliast, lükkavad ümber S.N.´i avalduses esitatu, et M. ja L.M. sõitsid külla Eestisse ajutiselt umbes kolmeks kuuks ning seejärel pidid naasma Austraaliasse. Asjaolu, et S.N. on nõustunud lapse kinnihoidmisega Eestis, on tõendatud S.N.´i ja M.N.´i ühise avaldusega Austraalia Perekonakohtule. Avalduse p.-st 3 nähtub, et pooled on määratlenud lapse ema elukohana Saue valla Harjumaal Eestis. Avalduse p.-s 23 on pooled avaldanud tahet ja määratlenud, et lapse peamine hooldaja ja isik, kelle juures viibib laps enamuse ajast, on ema M.N. Avalduse p.-s 24 on pooled määratlenud muu isikuna, kes elab lapse kodus, lapse emapoolse vanavanaema N.L. Perekonakohtu poolt 26.05.2009. a väljastatud kaaskirjast nähtub, et avaldus on kohtule esitatud 24.11.2008. a“

Artikli 13 lõike 1 punktiga a kaitstakse last täiendava trauma saamisest olukorras, kus üks vanem ei käitu vanemale kombekohaselt (s.t. ei teosta oma hooldusõigust) või vastupidi vanem aktsepteerib lapse kolimist välismaale. Siinkohal tuletab autor meelde, et lapse välisriigis viibimise heakskiitmine või nõustumine ei tähenda automaatselt hooldusõiguse küsimuse lahendamist – tihti sõlmitaksegi kompromiss kuni on tehtud lõplik lahend hooldusõiguse asjas.

3.4. Lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil asetada laps talumatusse olukorda

Konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti b kohaselt võib jätta lapse tagastamata kui lapse tagasitoomine võib talle põhjustada füüsilisi või psüühilisi kannatusi või muul viisil võib lapse asetada ebakindlasse olukorda. Sarnaselt sama lõike punktile a on ka punkti b tõlge eesti

¹³⁵ HMKm 25.06.2009, 2-08-81777

keelde on järjekordselt üsna halb. Esiteks on konventsiooni originaalkeeles viidatud lapse talumatuse olukorda asetamisele - ka Liis Hallik on leidnud, et konventsiooni antud sätte mitteametlik tõlge on eksitav, nimetades lapse tagastamata jätmise alusena lapse asetamist ebakindlasse olukorda, mis on mõnevõrra leebem kui lapse asetamine talumatuse olukorda ja võimaldaks lapse enamikul juhtudest tagastada.¹³⁶ Täiendavalt on välja jäetud, et tegu peab olema tõsise ohuga, mistõttu on mitteametlikule tõlkele tuginedes üsna lihtne jätta laps tagastamata.

Antud sättest on meelega välja jäetud konkreetsete olukordade nimistu, millal lapse tagastamata jätmise oleks lubatud.¹³⁷ Kuigi antud sätte sõnastust on teatud osalisriikide poolt soovitud muuta (sh. lisada nimistu ohtudest), siis vähemalt siiani ei ole seda tehtud. Küll aga on olemas osalisriikide vahel konsensus, et sätte tõlgendamine peab olema ühetaoline ning seetõttu jõuti, nagu eelnevalt juba mainitud, viimase Erikomisjoni raames järeldusele, et tuleb luua ekspertrühm, mis koostaks heade tavade juhendi antud sätte tõlgendamisest ja rakendamisest. Loodetavasti sellise dokumendi loomine ühtlustaks sätte kohaldamise praktikat.

Ka Euroopa Liidu tasandil nähti, et antud teema on problemaatiline ning seetõttu täiendati sätet Brüssel IIa määruse artikli 11 lõikega 4, mis sätestab, et kohus ei saa lapse tagastamisest keelduda konventsiooni eelmainitud tagastamata jätmise alusele viidates kui kohus on kindlaks teinud, et lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist on tehtud piisavad korraldused. Seega on kohtul Euroopa Liidu sisese lapseröövi puhul lisakohustus kontrollida, millised võimalused on teise riigi ametkondadel last kaitsta.

Rahvusvahelistes kogukondades on määruse seda sätet nimetatud ohutu naasmise klauslik, mis, kooskõlas konventsiooni artikli 7 lõike 2 punktiga h, loob keskasutustele võimalused abistada vanemat ja last teatud ohtude korral. Näiteks on Justiitsministeerium antud sätetele viidates aidanud vanemale ja lapsele päritoluliikmesriigis ööbimiskohtasid organiseerida naiste varjupaigas jms.

Konventsiooni sätte tõlgendamisel on tähtis uurida järgnevaid mõisteid, millele tuginedes on võimalik jätta laps tagastamata:

- tõsine oht;

---

¹³⁶ L. Hallik. Viidatud töö (lk 158)

¹³⁷ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 461, punkt 116)

- füüsilised kannatused;
- psühholoogilised kannatused; ja
- talumatu olukord.

Õigusteadlased P.R. Beaumont ja P.E. McEleavy on tõsise ohtu mõistet sisustades viidanud juhtumile, kus USA apellatsioonikohus leidis, et tõsine oht ilmneb kahes situatsioonis. Esiteks olukorras, kus laps satuks otsesesse ohtu enne hooldusõiguse küsimuse lahendamist – näiteks lapse tagastamisel nälja, haiguse või sõjatsooni. Teiseks olukorras, kus on ilmnenud tõsine kuritarvitamine, hooletus või lapse erakorraline emotsionaalne sõltuvus kui hariliku viibimiskoha kohus mingil põhjusel ei suuda või ei taha pakkuda lapsele piisavat kaitset.¹³⁸ Ka Riigikohus on tõlgendanud antud mõistet oma lahendis nr. 3-2-1-123-06¹³⁹: „Haagi 25.10.1980. a konventsiooni art 13 (1) b alusel saab jätta õigusvastaselt ära viidud või kinnihoitud lapse tagastamata vaid erandlikel juhtudel, s.o kui lapse tagastamine kahjustaks äärmiselt tõsiselt lapse heaolu. Seejuures peab tegemist olema erakordse ohuga lapse heaolule, mis on piisavalt konkreetne ja tõenäoline.“ Erinevate riikide praktikas on täiendavalt viidatud, et kannatused peavad olema märkimisväärsed või kaalukad, risk peab olema enam kui tavapärase ja mitte ainult kaalukas, vaid märkimisväärne ja mitte tühine, kannatuste ulatus peab olema oluline ja talumatu olukorraga võrreldav jms.¹⁴⁰ Eelnev kinnitab Riigikohtu eelmainitud seisukohta veelgi enam.

Täiendavalt peab analüüsima füüsiliste kannatuste tähendust. Tõsise ohu faktoriga kooskõlas tõlgendades, peaks laps osutama tõsiste füüsiliste kannatuste ohvriks, mis suure tõenäosusega oleks kriminaalselt karistatav – autori hinnangul võib see esineda eelkõige vägivalla või seksuaalse iseloomuga kuriteo näol. Antud teemal on Tallinna Ringkonnakohus tsiviilasjas nr. 2-08-71977¹⁴¹ rõhutanud põhimõtet, et lapse isa vägivaldsus ema suhtes ei ole võrdsustatav lapse füüsilise ohustamisega ning see ei ole asjaoluks, mis annaks alust jätta lapse tagastamise taotlus rahuldamata. Autor nõustub eelnevaga ning leiab, et lapse hariliku viibimiskoha kohus saab antud asjaolu arvestada hooldusõiguse üle otsustades. Veelgi enam, isegi kui on tõendatud vägivalla vms toimepanemine lapse suhtes, siis ka seda saab ära hoida lapse ja vanema kontrollitud kohtumistega näiteks sotsiaaltöötajate vms juuresolekul ning autori

¹³⁸ Beaumont & McEleavy (lk 141-142)

¹³⁹ RKTko 06.12.2006, 3-2-1-123-06

¹⁴⁰ Preliminary document No. 9: Domestic and family violence and the article 13 „grave risk“ exception in the operation of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction: A reflection paper (lk 17, punkt 57) – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd09e.pdf> [edaspidi: HCCH eeldokument nr. 9]

¹⁴¹ TlnRKm 21.08.2009, 2-08-71977

hinnangul ei ole see piisav põhjus lapse tagastamata jätmiseks. Seetõttu peab olema tõendatud, et füüsiline oht, millesse laps satub päritoluriigis, on niivõrd ohtlik, et seda on võimatu või ebamõistlikult raske ära hoida.

Ka psüühiliste kannatuste juures peaks lähtuma põhimõttest, et need peaksid olema erakordsed, väga tõsise iseloomuga ja (peaaegu) ärahoidmatud. Näiteks on Tartu Maakohus tsiviilasjas nr. 2-11-9953¹⁴² märkinud: „Kohtu kogutud tõenditest ei nähtu, et lapse tagastamine Itaaliasse põhjustaks talle suuremaid kannatusi kui keskmisele kaheaastasele“. Autor on arvamusel, et lapse tagastamine tekitab talle suure tõenäosusega igal juhul läbielamisi, vahest ka kannatusi, kuid need tulenevad eelkõige siiski lapseröövi toimepannud vanema tegude tagajärjedena, s.t. lapse tagastamise tagajärjena ning need emotsioonid ei ole piisavad, et jätta laps tagastamata – vastasel juhul ei oleks konventsiooni olemasolul mõtet.

Nii Eestis kui välismaal levinud põhiargumendina psühholoogiliste kannatuste tekitajana on röövi toimepannud vanema, eelkõige ema, lapsest eraldamine. Sellele on lapse tagastamata jätmisel tuginetud Eestis neljal korral ning siinkohal toob autor välja kohtute põhiargumendid:

- „... on kohus asja sisulise arutamise tulemusena aga veendunud, et lapse huvides ei ole tema tagasi saatmine isa juurde ilma emata. Kohtu selline otsus tähendaks tema eraldamist emast, kuna T.O. ei ole nõus jätkama kooselu avaldajaga ning ka avaldaja sooviks on saada tagasi laps, mitte lapse ema“¹⁴³;
- „Asjaolu, et vanematel on lapse suhtes ühine hooldusõigus, ei võimalda kohustada ema last isale tagastama. Tegemist oleks lapse sunniviisilise eraldamisega emast, mis ei oleks lapse huvides. /.../ Lapse ema ei ole võimalik sundida avaldaja elukohta naasma“¹⁴⁴;
- „Seega lapse eraldamine emast, lapsele harjumuspärasest keskkonnast, tekitab talle vaieldamatult psüühilisi kannatusi, mis aga ei oleks lapse huvides tema suhtes õige. Eelkõige sellest lähtuvalt, et vältida lapsele psüühilisi kannatusi, millised tuleneksid tema eraldamisest emast, ei pea kohus võimalikuks teda isa juurde tagasi saata“¹⁴⁵;
- „Kohus leiab, et lapse tagastamine Rootsi Kuningriiki võib põhjustada talle psüühilisi kannatusi. Lapse ema on Eestis abiellunud ega kavatse asuda elama Rootsi Kuningriiki. Kohtul puudub alus kohustada lapse ema elukoha riiki vahetama. Lapse tagasitoomine temale võõraks jäänud keelekeskkonda ilma ema juuresolekuta asetab

¹⁴² TMKm 07.10.2011, 2-11-9953; TrtRKm 12.12.2011, 2-11-9953

¹⁴³ TlnLKo 18.11.2004, 2/23-8939/04

¹⁴⁴ TlnRKo 25.04.2005, 2-2/335/05

¹⁴⁵ TlnLKo 27.12.2005, 2-05-19839

lapse selgelt ebakindlasse olukorda. Formaalsetel kaalutlustel lapse eraldamine emast on vastuolus inimõigustega.“¹⁴⁶;

- „Vastavalt ÜRO Lapse õiguste konventsioonile vajab laps oma füüsilise ja vaimse ebaküpsuse tõttu erilist kaitset ja hoolt. Vastavalt Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 25 punktile 2 annavad emadus ja väikelapseiga õiguse erilisele hooldusele ja abile.“¹⁴⁷

Autori arvates on siinkohal huvitav, et lisaks lapse tagastamise võrdsustamisele lapse teisele vanemale üleandmisega on kohus korduvalt jõudnud arusaamale, et kui ema naaseb lapsega teise riiki, siis ta automaatselt jätkab kooselu lapse isaga. Täiendavalt on märkimisväärne, et kõik eelnevalt käsitletud kohtulahendid viitasid sisuliselt inimõiguste rikkumisele kuivõrd emadus ja väikelapseiga annavad õiguse erilisele hooldusele ja abile.

Tsiviilasja nr. 2-05-19839 raames käsitletud kassatsioonkaebust lahendades märkis Riigikohus aga järgnevat¹⁴⁸: „Eeltoodust tulenevalt ei pea kolleegium võimalikuks jätta last Haagi 1980. a konventsiooni art 13 (1) b alusel tagastamata üksnes seetõttu, et väikelapsele on oluline ema hoolitsus ja et laps on seni olnud pidevalt koos emaga ning tal puudub isaga üksi elamise kogemus. Kuna menetlusosalised ei vaidle mitte lapse elukoha, vaid lapse Haagi 1980. a konventsiooni alusel tagastamise üle, ei tule selles menetluses käsitleda küsimusi sellest, kumba vanemat tuleks lapse kasvatamisel eelistada. Lahendada tuleb ainult lapse viivitamatu tagastamise küsimus. Seejuures ei tule nimetatud konventsiooni alusel last tagastada mitte teisele vanemale, vaid laps tuleb reeglina tagasi viia tema hariliku viibimiskoha riiki. Lapsele tema vanemast eraldamise tõttu tekkida võivaid kahjulikke tagajärgi saab enamikul juhtudel vältida sel viisil, et laps tuleb tagasi koos vanemaga, kellest eraldamine võiks kujutada tõsist ohtu lapse heaolule. Samuti juhib kolleegium tähelepanu sellele, et viidatud sättes nimetatud oht lapse heaolule peab olema tõendatud.“ Autori arvates on oluline märkida, et neljast käsitletud kohtulahendist kolm olid tehtud enne antud Riigikohtu lahendit, kuid Harju Maakohtu määrus tsiviilasjas nr. 2-06-15499 tehti peaaegu kaks ja pool aastat hiljem, aga ometi ei ole Riigikohtu lahendit Harju Maakohtu määrukses üldse käsitletud.

Autori hinnangul on käsitletud Riigikohtu lahendi olulisim osa tõdemus, et laps tagastatakse riiki mitte teisele vanemale. Sellele vaatamata on mitme värskema juhtumi raames lapse

---

¹⁴⁶ HMKm 20.04.2009, 2-06-15499

¹⁴⁷ kõik viidetes 144 – 147 käsitletud kohtulahendid

¹⁴⁸ RTKo 06.12.2006, 3-2-1-123-06

tagastamisele vastuvaidlevad vanemad taotlenud lapse tagastamata jätmist, kuivõrd tema tagastamine teisele vanemale tekitaks lapsele psüühilisi kannatusi. See saab olla argumendiks nii autori kui L. Halliku arvates vaid siis kui lapse tagastamine tooks igal juhul endaga kaasa väikelapse eraldamise emast ja see paneks lapse talumatusse olukorda – näiteks sellisest olukorrast on lapseröövi toimepannud vanema vangistamine riikides, kus vanemapoolne lapserööv on kriminaliseeritud.

Viimane käsitletav termin on talumatu olukord. Antud alus lisati nimekirja nendeks juhtudeks kui lapse tagastamine toob endaga kaasa olukorra, kus pole tegu ei füüsiliste ega psüühiliste kannatustega, kuid eksisteerib siiski tõsine oht lapse heaolule.¹⁴⁹ Antud alusele viitamine toimub üsna harva maailma mastaabis, Eestis on siiani sellele viidatud vaid ühe korra tsiviilasjas nr. 2-11-58974¹⁵⁰. Antud asjas analüüsis kohus talumatu olukorra all haridusele ja teiste lastega suhtlemisele ligipääsu keelamist järgnevalt: „Laste tagastamine Rootsi Kuningriiki paneb lapsed ema väitel ebakindlasse olukorda, sest sellega rikutakse laste õigust haridusele. /.../ Puudub igasugune kindlus, et isegi juhul, kui vanemad lapsed kohaliku sotsiaalteenistuse kontrolli all kooli lähevad, noorematele lastele seda võimaldataks. Avaldaja käitumine Rootsi Kuningriigist koduõppeks eitava vastuse saamisel üürilepingu lõpetamise ja Soome Vabariiki elama asuda soovimisega kinnitab veendumust, et avaldajal puudub igasugune soov lapsi koolitada ja tema äärmuslik kontrollivajadus lähedaste üle ei ole võrreldes 2001-2002.aastal kriminaalasja materjalides kirjeldatuga muutunud. Nooremate, praegu veel mittekoolikohustuslike laste, seisukohalt on tegemist äärmiselt tõsise ohuga sattuda samasse olukorda, kus praegu on vanem õde ja vend – nende võimalus saada haridus ja suhelda teiste omaealistega saaks oluliselt pärsitud või sootuks puududa.“ Kuivõrd tegu oli Euroopa Liidu sisese juhtumiga, hindas kohus ka Rootsi ametkondade suutlikust nooremaid lapsi kaitsta sellise olukorra tekkimise eest järgnevalt: „Paraku on ilmne, et laste õigust haridusele ei ole seni suutnud tagada ei laste vanemad ega Rootsi sotsiaalteenistus, millele küll laste elustandardi garandina samas vastuses viidatakse. /.../ Avaldaja initsiatiiv tema äärmusliku kiivuse ja kontrollivajaduse näol ei ole lubanud seni vaatamata väidetavalt heale Rootsi Kuningriigi sotsiaalteenistusele lastel täita koolikohustust ega tagada sellele kohustusele vastavat õigust haridusele.“ Ka Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendis nr. 27852/09¹⁵¹ on märgitud, et ainuüksi viide lapse hariliku viibimiskoha riigi sotsiaalteenistusele ei ole lapse tagastamise õigustusena piisav argument. Autori hinnangul on siinkohal Eesti kohus

---

¹⁴⁹ Beaumont & McEleavy (lk 151)

¹⁵⁰ PMKm 15.02.2012, 2-11-58974

¹⁵¹ EIKo 13.12.2011, 27853/09, X vs. Läti

üsna hästi saanud hakkama antud konventsiooni sätte tõlgendamisega ning tuvastanud korrektset tagastamise korral tõsise talumatuse olukorda sattumise tõenäosuse.

Kuigi talumatule olukorrale viitamine on üsna harv, siis enamikel juhtudel viidatakse majanduslikesse raskustesse sattumisele lapse tagastamise korral.¹⁵² Nagu juba eelmises peatükis käsitletud on ka Euroopa Inimõiguste Kohus eelmises lõikes käsitletud lahendis rõhutanud ning siseriiklikule kohtule lapseröövi menetluses ette heitnud lapse tagastamisel tema päritoluriigis varalisele olukorrale – materiaalsele kindlustatusele – vähest tähelepanu pööramist.

Professor N. Lowe läbiviidud ülemaailmse uuringu tulemustest nähtub, et artikli 13 lõike 1 punkti b alusel tagastamata jätmiste osakaal on suurim kõigist alustest ning selle alusel on jäetud rahuldamata 93 taotlust e. 27% juhtudest.¹⁵³ Autori arvates on huvitav, et kuigi Brüssel IIa määruse artikkel 11 lõige 4 kitsendab konventsiooni artikli 13 lõike 1 punkti b kohaldumist, siis tegelikkuses Euroopa Liidu siseste juhtumite puhul keelduti kohtu poolt lapse tagastamisest lausa 34% juhtumitest, st. 7% võrra enam kui ülemaailmses mastaabis.¹⁵⁴

Kokkuvõtlikult antud sättega kaitstakse last olukorras, kus lapserööv on tõesti toimunud, kuid lapse tagastamine oleks vastuolus tema huvidega ning asetaks lapse tõsisesse ohtu.

3.5. Laps on jõudnud vanusesse või küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi tulla

Kuivõrd konventsioon seab esikohale lapse huvid, siis artikkel 13 lõige 2 võimaldab jätta lapse tagastamata olukorras kui laps on jõudnud vanusesse ja küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi tulla.

Konventsiooni loojad mõistsid, et kuigi konventsioon kohaldub alla 16-aastastele lastele, siis näiteks ka 15-aastase lapse tagastamine tema tahte vastaselt eiraks lapse huvisid ja tekitaks lapsele suure tõenäosusega psühholoogilisi kannatusi. Esiolgu sooviti paika panna konkreetne vanuseline piir, mis hetkest on kohtutel kohustus arvestada lapse seisukohta, kuid lõpuks otsustati jätta see kohtu otsustada, kuivõrd igasuguse piiri tõmbamine näis kunstliku

---

¹⁵² Beaumont & McEleavy (lk 152)

¹⁵³ HCCH eeldokument nr. 8A (lk-d 20, 29-30)

¹⁵⁴ HCCH eeldokument nr. 8B (lk 8)

abinõuna.¹⁵⁵ Euroopa Liidu tasandil arendati konventsiooni põhimõtet edasi ja leiti, et lapse tagastamata jätmise aluseid kohaldades peab andma lapsele võimaluse saada ära kuulatud, kui see ei osutu lapse vanust või küpsusastet arvestades sobimatuks.¹⁵⁶ Täiendavalt ei ole määruse alusel võimalik väljastada selliste suhtlusõigust ja lapse tagastamist käsitlevate lahendite kohta sertifikaati, mis võimaldaks nende täitmist teises liikmesriigis, kui lapsele ei ole antud võimalust ära kuulatud saada.¹⁵⁷ Seega on kohtutele loodud positiivne kohustus laps ära kuulata.

Ka ÜRO Lapse õiguste konventsiooni artikkel 12 kohaselt tagavad osalisriigid lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.

Tähtis on siinkohal märkida, et kohus peaks üritama hoiduda olukorrast, kus ärakuulamise tulemusena jääb lapsele mulje, et ta valis kahe vanema vahel. Selline tegevus võib lapsele tekitada pöördumatu psüühilise trauma.¹⁵⁸ Seetõttu peab kohus olema äärmiselt ettevaatlik lapse ärakuulamisel ning autori hinnangul peaks lapse ärakuulamisele eelnema põhjalik analüüs (näiteks psühholoogi või sotsiaaltöötaja kaasabil) lapse küpsusastme tuvastamiseks.

Eestis reguleerib lapse ära kuulamist Tsiviilkohtumenetluse seadustiku paragrahv §552¹, mille kohaselt kuulab kohus last puudutavas asjas ära vähemalt 10-aastase lapse isiklikult, soovi korral võib kohus ära kuulata ka noorema lapse. Kohus kuulab lapse ära lapsele tavalises keskkonnas, kui see on kohtu arvates asja huvides vajalik. Vajaduse korral kuulatakse laps ära psühhiaatri, psühholoogi või sotsiaaltöötaja juuresolekul, kuid kohus võib ärakuulamise juurde lubada ka muid isikuid, kui laps või tema esindaja sellele vastu ei vaidle.

Professor Lowe kogutud ülemaailmsest lapseröövi statistikast nähtus, et 42% juhtudest kui arvestati lapse seisukohta, oli laps 11-12 aastane.¹⁵⁹ Ka muudest allikatest ilmneb, et üldine praktika on arvestada lapse arvamusega alates tema 12. eluaastast, kuivõrd nooremad lapsed ei ole võimelised kujundama piisavalt läbimõeldud ja erapooletut seisukohta.¹⁶⁰

---

¹⁵⁵ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 433, punkt 30)

¹⁵⁶ Brüssel IIa määrus (artikkel 11 lg 4)

¹⁵⁷ *Ibid* (artiklid 41 lg 2 p. c, 42 lg 2 p. a)

¹⁵⁸ T. Kruger. International Child Abduction: The Inadequacies of the Law (lk 36-37)

¹⁵⁹ HCCH eeldokument nr. 8A (lk 33)

¹⁶⁰ A. Valgma. Viidatud töö (lk 50); Beaumont & McEleavy (lk 180); PMKm 15.02.2011, 2-11-58974

Vaatamata asjaolule, et Eesti siseriikliku seadusandluse kohaselt on ärakuulatava lapse vanus madalam kui lapseröövi juhtumitel kasutatav keskmine vanus, siis Eestis on vaid kahes tsiviilasjas kohtud sellele tuginenud.

Tartu Maakohus on tsiviilasjas nr. 2-06-21838¹⁶¹, kus laps oli 12 aastane, märkinud: „Laps on vestluses kohtuga avaldanud, et ta soovib jääda Eestisse, sest talle meeldib isa juures rohkem. Ta ei taha olla Soomes, talle ei meeldi seal, ta ei taha olla emaga, sest mõnikord ema joob ja on siis päris purjus. Samuti käib ema öösiti ära ja ta on siis õega üksi. Ta on mitu korda proovinud emale rääkida, et ta tahaks isa juurde jääda, kuid ema hakkab karjuma. Isa juures on tal turvaline, vanaema teeb süüa. Eestis käib ta jalgpalli mängimas, Vara klubis suvevaheaegadel juba kaks aastat. Talvevaheajal mängivad nad saalis ja kogu aeg on võistlused olnud. Kohtule esitatud lastepsühholoog Lemme Haldre arvamusest nähtub, et selles vanuses laste, ka R. mõtlemine on konkreetne (must-valge), puudub sügavam abstraktne mõtlemine ja analüüsivõime on vähene. Jäi mulje, et R. soovib antud hetkel Eestisse jääda, kuid tingituna tema noorest vanusest ei oska ta oma otsuse kõiki tulemusi ette näha. Vestlusest jäi mulje, et R. otsib endale isikut, kellel oleks tema jaoks aega ja kes tagaks talle suurema stabiilsuse elus. Kokkuvõtteks leiab psühholoog, et R. on praegusel hetkel veendunud, et soovib jääda Eestisse. /.../ R.R. on nii kohtule kui ka Tartu valla sotsiaaltöötajatele ja lastepsühholoogile avaldanud korduvalt, et ta ei soovi Soome tagasi minna ning soovib jääda elama isa juurde Eestisse. Seega, arvestades K.R.'i seletust selle kohta, et tema ei ole teinud takistusi lapse naasmiseks Soome ema juurde ja lapse enda seletusi, on kohus seisukohal, et käesolevat juhtumit ei saa käsitleda lapseröövina Haagi konventsiooni mõtte kohaselt.“ Autori jaoks on üllatuslik, et kohtu hinnangul olukord, kus laps ei soovi naasta teise vanema juurde, ei ole automaatselt lapserööv konventsiooni mõttes – siinkohal jääb autorile arusaamatuks kohtu arutluskäik.

Antud kohtumäärus jäeti muutmata ringkonnakohtu poolt, kuid tühistati osaliselt Riigikohtu poolt. Riigikohus on lahendis nr. 3-2-1-142-06¹⁶² analüüsinud: „Siiski peab kolleegium vajalikuks märkida, et kooskõlas Haagi 1980. a konventsiooni mõtte ja eesmärgiga võib selle art 13 lg 2 alusel jätta lapse tagastamata üksnes siis, kui lapse vastuseis tagastamisele on äärmiselt tõsine. Kuigi lapse tagastamisel tuleb arvestada lapse arvamuse ja soovidega, ei piisa lapse tagastamata jätmiseks sellest, et laps eelistab elada vanema juures, kes teda õigusvastaselt kinni peab. /.../ Oluline on seegi, et laps peab olema vastu teise riiki

¹⁶¹ TMKm 04.09.2006, 2-06-21838

¹⁶² RKTkm 22.02.2007, 3-2-1-142-06

naasmisele, mitte teise vanema juurde elama asumisele. Lapse vastuseis peab olema põhjendatud ja tuginema objektiivsetele asjaoludele. Samuti peab lapse seisukoht olema suhteliselt sõltumatu, st kujunenud vanemate mõjutusteta. Sõltumatu seisukoha kujunemiseks peab laps olema saavutanud piisava vanuse ja küpsusastme. Kuna Haagi 1980. a konventsioon ei sätesta vanust, millest alates võib kohus lapse tagastamise küsimust otsustades arvestada lapse vastuseisuga, tuleb igal konkreetsel juhul hinnata lapse vanust ja küpsusastet ning selgitada välja, kas need on piisavad selleks, et lapsel oleks kujunenud välja iseseisev tahe. /.../ Küll tuleb lähtuda eeldusest, et mida vanem laps, seda tõsisemalt võetav on tema vastuseis tagastamisele. Kuna kohtud tuvastasid lapse soovi jääda Eestisse, mitte aga tema vastuseisu Soome Vabariiki tagastamisele, ei ole kolleegiumi arvates käesolevas määruses üldnimetatud põhjendustel alama astme kohtute määrustes nimetatud motiivid piisavad lapse tagastamata jätmiseks Haagi 1980. a konventsiooni art 13 lg 2 alusel. Lapse saab jätta tagastamata vaid siis, kui ilmneb lapse tõsine vastuseis tagastamisele, see on tekkinud objektiivsete asjaolude alusel ning lapse tahte sõltumatuses ei ole kahtlust.“ Eelnevast nähtub Riigikohtu hinnang, et laps peab olema põhjendatult vastu teise riiki naasmisele, sest nagu varasemalt juba käsitletud, tagastatakse laps teise riiki, mitte teisele vanemale – lapse eelistust, kumma vanemaga ta elada soovib, saab arvestada lapse hariliku viibimiskoha riigi kohus hooldusõigust arutades. Täiendavalt on tähtis märkida, et lapse väljatoodud selgitus peab olema piisavalt spetsiifiline, mida ei ole võimalik lahendada / kõrvaldada enne lapse tagastamist, samuti saa selgitus põhineda sellisel tõsisel probleemil, mille igasugune lahendamine osutuks pea võimatuks.¹⁶³

Kui eelkäsitletud tsiviilasjas oli tegu kaheteist aastase lapse ärakuulamisega, siis järgnevas tsiviilasjas leidis kohus, et oli põhjendatud ära kuulata 9 ja 8 aastased lapsed. Nimelt küsis Pärnu Maakohus tsiviilasja nr. 2-11-58974 raames 30.01.2012 toimunud istungil, protokollil kohaselt, osapoolte arvamust laste ärakuulamise vajalikkusest. Kuigi laste isa vaidles vastu laste ärakuulamisele nende nooruse ning mitmekuise ema mõjutuse tõttu, siis kohus selgitas, et kohtul on endal ka omal algatusel õigus lastega vestelda ning vanusepiiri seadus ei sätesta. Kohtumääruse¹⁶⁴ kohaselt väljendasid lapsed ühiselt, et isa ei lubanud neil Rootsis koolis ega õues käia. Täiendavalt on kohus märkinud: „Kohtunik ei esitanud kas-küsimusi, a la „Kas isa ei lubanud“ või „Kas isa keelas“, vaid ei viidanud üldse kummalegi vanemale, uurides, kuidas laste elu Rootsis korraldatud oli. Kohtul ei olnud laste siiruses kahtlust, nende poolne elav kirjeldus just teiste lastega suhtlemise, kui uuest, kogemusest oli veenev ega paistnud kuidagi

---

¹⁶³ Beaumont & McEleavy (lk 201)

¹⁶⁴ PMKm 15.02.2012, 2-11-58974

kellestki mõjutatuna. /.../ Kohus on juba eelnevalt märkinud, et laste harjumine Eesti oludega ei anna alust nende tagastamata jätmiseks, samuti ei anna seda ainuüksi nende endi ärakuulamisel selgelt väljendatud soov Eestisse jääda, kuid kõike eelnevat arvesse võttes ja kogumis hinnates on avalduse rahuldamata jätmine just laste huvides.“ Autor leiab, et antud kohtulahendi puhul on kohus tegutsenud korrektselt ning motiveeritult arvestanud kahe vanema lapse (kokku käsitleti viie lapse tagastamist) arvamust ühe osana laste tagastamise taotlust arutades.

Täiendavalt on Eesti olnud osapooleks ühes huvipakkuvas juhtumis, kus Helsingi linna apellatsioonikohus otsustas lapse tagastada Eestisse eestkostja juurde vaatamata 15-aastase neiu vastuseisule¹⁶⁵: „G.N. on olnud veendunult seisukohal, et ta ei soovi pöörduda tagasi M.L. (eestkostja) juurde Eestisse. G.N. on öelnud, et juhul kui ta peab minema tagasi Eestisse, ei ole teda enam. Kui G.N.-lt on küsitud põhjusi, on ta öelnud, et see on raske küsimus. Ta ei ole osanud tuua välja muid põhjusi soovimatusele minna tagasi Eestisse kui see, et seal elavad tema eestkostjad, kes on hirmsad inimesed. /.../ Artiklit 13 lõiget 2 võib kohaldada, kui laps vastustab tagastamist konkreetsesse elukohariiki, mitte elukohariigi asemel tagasisaatmist teise vanema juurde. Elukohariiki tagastamise vastustamine peab olema oma olemuselt märgatavalt tugevam kui ainult selle väljendamine, kummas riigis laps meelsamini elaks või näiteks soovide esitamine, nagu see on tavaline hooldusasjade lahendamisel.“ Sisuliselt on Helsingi linna apellatsioonikohus jõudnud samale arusaamale kui varasemalt käsitletud lahendis jõudis Eesti Riigikohus.

Soome riigikohus otsustas aga lõpuks jätta vaevalt 15-aastase neiu tema väga konkreetse ja läbimõeldud seisukoha tõttu Eestisse tagastamata, kusjuures laps ei jäänud Soomes oma vanema juurde, vaid viibis seal pereturvakodus. Oma otsust on Soome riigikohus põhjendanud järgnevalt¹⁶⁶: „Vastavalt saadud ülevaatele on G.N. ähvardanud tekitada endale füüsilist kahju, juhul kui ta saadetakse tagasi Eestisse. /.../ Riigikohus tõdeb, et G.N. on mitmel korral väljendanud selgelt oma seisukohta enda Eestisse tagasisaatmise suhtes. Asjas ei ole kerkinud esile selliseid tegureid, mis annaksid põhjust oletada, et G.N. ei ole piisavalt küps väljendama oma enese tahet. Vastupidi, eespool märgitud sotsiaalkomisjoni arvamuses ja arsti arvamuses öeldakse üsna selgelt, et lapse tahe on kaalutletud ja kindel. Seega ei saa sellele, milliseid üksikuid asjaolusid laps on toonud välja oma seisukoha põhjenduseks, anda nii suurt tähtsust kui seda on teinud apellatsioonikohus.“ Autori hinnangul on selles

---

¹⁶⁵ Helsingin hovioikeuden päätös, 05.10.2009, H 09/2441, *G.N. palauttaminen Haagin sopimuksen nojalla*

¹⁶⁶ Suomen Korkein oikeuden päätös 27.10.2009, S2009/728, *G.N. palauttaminen Haagin sopimuksen nojalla*

konkreetses juhtumises otsustanud õigesti, kuivõrd tegu oli juba 15-aastase lapsega ning veelgi enam, kuivõrd laps tõesti ähvardas ennast ära tappa kui ta Eestisse tagastataks – ta arvamus ei muutunud ka siis kui pakuti välja, et ta koliks vähemalt ajutiselt, hooldusasja lahendamiseni, kellegi teise kui eestkostjate juurde. Eelnevast nähtub autori arvates väga selge vastuseis Eestisse tagastamisele.

Professor N. Lowe aruandest selgub, et vaid 10% juhtudest on kohtud leidnud, et lapse vastuseis tagastamisele on olnud piisavalt konkreetne, et sellele tugineda tagastamatuse otsuse langetamisel.¹⁶⁷ Samas kui 123-st mitmealuselisest tagastamata jätmise otsusest 30-l korral tugineti muuhulgas lapse vastuseisule e. kokku viidati sellele 17% juhtudest.¹⁶⁸ Euroopa Liidus, kus on kõrgendatud kohustus kohtutel last kuulata, on tagastamata jätmisel tuginetud sellel sätel vaid 11% juhtudest, mis on põhimõtteliselt samal tasemel ülemaailmse protsendiga. Mitme alusega on jäetud laps tagastamata 12% juhtudest, kuid kahjuks ei ole väljatoodud, millele sellisel juhul viidatud on.¹⁶⁹

3.6. Lapse tagastamine oleks vastuolus riigi avaliku korraga

Viimase võimaluse lapse tagastamata jätmiseks loob konventsiooni artikkel 20, mille kohaselt võib lapse tagastamisest keelduda kui taotluse saanud riik järgib inimõiguste ja põhivabaduste neid printsiipe, mille kohaselt ei saa last tagastada. Rahvusvahelisel tasandil on võrdsustatud antud tagastamata jätmise alus „*ordre public*“-iga e. riigi avaliku korraga vastuolus olemisega.

Konventsiooni luues tekitas antud sätte lisamine vastuolulisi tundeid ning artikli sõnastuse üle vaieldi põhjalikult. Lõpuks võeti antud sõnastus vastu vaid ühe hääle enamusega.¹⁷⁰ Huvipakkuv on asjaolu, et vastuvõetud sätte kohaldumisala on tunduvalt laiem kui teistes konventsioonides sisalduv riigi avaliku korra klausel – riigisisest õigust tuleb arvestada üksnes selles ulatuses kui põhiõigused ja –vabadused võivad lapse tagastamise tõttu kaitseta jätta.¹⁷¹

See, mida täpselt avaliku korraga vastuolus olevaks loetakse ei ole kuskil täpselt lahatud ning seda eesmärgiga – konkreetse nimistu loomisega ohustataks sätte eesmärki kaitsta last olukordade eest, mille eest ei oleks teda võimalik ühegi teise sättega kaitsta. Täiendavalt on

¹⁶⁷ HCCH eeldokument nr. 8A (lk 29)

¹⁶⁸ *Ibid* (lk 30)

¹⁶⁹ HCCH eeldokument nr. 8B (lk 9)

¹⁷⁰ E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 433, punkt 31)

¹⁷¹ *Ibid* (lk 434, punkt 33)

märgitud, et antud sättele ei tohiks tugineda lapseröövi asjades erinevalt või sagedamini kui muudel alustel.¹⁷² 2008ndal aastal viidatigi antud alusele vaid 2-l juhul 286st.¹⁷³

Eestis on antud sättele sisuliselt viidatud viiel korral, millest neljal korral¹⁷⁴, nagu juba varasemalt mainitud, on viidatud lapse emast eraldamisele kui inimõiguste rikkumisele ning põhjendus on pea kõigil järgmine: „ÜRO Lapse õiguste konventsioonile vajab laps oma füüsilise ja vaimse ebaküpsuse tõttu erilist kaitset ja hoolt. Vastavalt Inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 25 punktile 2 annavad emadus ja väikelapseiga õiguse erilisele hooldusele ja abile.“ Üldjuhul on antud teemale viidatud nii artikli 13 lõike 1 punkti b kui psüühiliste kannatuste allikale viidatud ning kuivõrd tugineti inimõiguste rikkumisele, viidati ka kaudselt artiklile 20. Siinkohal autor ei hakka taaskord antud teemat lahkama, selle kohta on võimalik lugeda peatükis 3.4.

Viies tsiviilasi, ainus juhtum, milles tõsimeeli viidati artiklile 20, on üsna värske – Pärnu Maakohtu lahend antud asjas pärineb 15. veebruarist 2012.¹⁷⁵ Erinevalt eelnevalt käsitletud tsiviilasjadest on antud asjas viidatud hoopis laste haridusele kui inimõigusele ligipääsu takistamisele. Täpsemalt on viidatud ÜRO Lapse õiguste konventsiooni artiklile 28, mille kohaselt osalisriigid tunnustavad lapse õigust haridusele, teevad alghariduse kõigile kohustuslikuks ja tasuta kättesaadavaks, ning Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimese protokoll¹⁷⁶ artiklile 2, mille kohaselt ei või kedagi jätta ilma õigusest haridusele.

Kohus on antud asjas põhjendanud laste tagastamata jätmist järgnevalt: „Samas haakub avaldaja hooldusõiguse teostamise teema otseselt tõstatatud küsimusega lastele hariduse tagamisest. Kohustus lapsele rahuldava hariduse tagamiseks tuleneb lisaks eelmärgitud Rootsi seadusest ka Lapse õiguste konventsioonist ja on kaitstud Inimõiguste ja Põhivabaduste konventsiooni esimese protokolliga 2. Endale võetud mis tahes haridus- ja õpetamisfunktsioone täites peab riik austama vanemate õigust tagada lastele nende endi usuliste ja filosoofiliste veendumustega kooskõlas olev haridus. /.../ Seega on koolikohustuslikud K.A.I. (9-aastane) ja A.S.I. (8-aastane) senini koolihariduseta, ei nemad ega teised pere lapsed ei ole käinud ka eelkoolis. Seda kinnitatakse ka Rootsist saabunud vastuses kohtu küsimustele, kusjuures viidatakse, et selline juhtum on kogenud arvamuse

¹⁷² E. Perez Vera. Selgitav raport (lk 461-462, punkt 118)

¹⁷³ HCCH eeldokument nr. 8A (lk 31)

¹⁷⁴ tsiviilasjad nr. 2/23-8939/04, 2-05-19839, 2-06-15499 ja 2-11-9953

¹⁷⁵ PMKm 15.02.2012, 2-11-58974

¹⁷⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimene protokoll (RT II 1996, 11, 34)

koostajal ette tulnud esmakordselt. Kohus nõustub täielikult äsjanimetatud vastuses antud seisukohaga, et laste õpetamine peab toimuma koolis pedagoogide poolt, nii eelkoolis kui koolis viibimisel on lisaks pedagoogilisele ka sotsiaalne eesmärk. Paraku on ilmne, et laste õigust haridusele ei ole seni suutnud tagada ei laste vanemad ega Rootsi sotsiaalteenistus, millele küll laste elustandardi garandina samas vastuses viidatakse. Oluline on rõhutada just riigi rolli vastava nõude täitmisel, sest Haagi konventsiooni mõttes tuleks lapsed tagastada just laste asukohariiki, mitte konkreetsele vanemale või avaldajale. Siinkohal ei saa jätta märkimata, et vähem kui pooleaastase Eestis viibitud aja jooksul on H.I. koostöös kohaliku omavalitsusega korraldanud mõlema lapse õppima asumise Eesti kooli, mille üle lapsed ise väga suurt heameelt tunnevad.“ Just viimase lausega on kohus tõendanud, et Eestis viibides on laste õigus haridusele tagatud ning laste tagastamata jätmine on põhjendatud.

HCCH kohtulahendite andmebaasi INCADAT-i¹⁷⁷ kohaselt on Austraalia, Inglismaa ja Iirimaa kohtud artiklile 20 viidates käsitlenud (kasu- ja pool-) õdede ja vendade vastuväiteid õest-vennast eraldamisele olukordades kui taotletakse vaid ühe lapse tagastamist teise riiki. Kuigi esimese astme kohtud olid paaril korral antud põhjendusega rahuldanud vastuväited, siis kõrgema astme kohtud on need tühistanud, kuivõrd konventsiooni ei loodud tagastamisel mahajäävate perekonnaliikmete kaitseks – sarnaselt vanemale on ka neil võimalus tagastatava õe-vennaga hariliku viibimiskoha riiki naasta.¹⁷⁸ Autor leidis INCADAT-ist ka juhtumi kui vanemad, olles teada saanud sotsiaalametnike soovist lapsed eestkoste alla võtta, põgenesid Inglismaalt naaberriiki Irimaale ning taotlesid artikli 20 ja Iirimaa põhiseaduse alusel laste tagastamata jätmist, kuivõrd erinevalt Irimaast, oleks Inglismaal lubatud eestkoste alla võetud abielupaari laste lapsendada andmine, mis tähendaks püsivat perekonna lõhkumist sotsiaalametnike poolt. Ka antud taotlus jäeti rahuldamata, kuivõrd lastevanematel oli tagatud oma õiguste kaitse ka Inglismaa kohtus ning Inglismaa ametnikud kinnitasid, et laste adopteerimist lubatakse vaid pikaajalise eestkoste all olemise tulemusena kui Inglismaa kohus on äravõtnud vanematelt hooldusõiguse laste suhtes.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ Arvutivõrgus: www.incadat.com

¹⁷⁸ Full Court of the Family Court of Australia, 22. oktoobrist 2004. a, FamCA 967, A. & G.S. & Others [2004] – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=781&lng=1&sl=2>; United States Court of Appeals for the 3rd Circuit, 20.03.2008, 520 F.3d 249, Carrascosa v. McGuire – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=970&lng=1&sl=1>; United Kingdom High Court of Justice Court of Appeal (Civil Division), 01. aprillist 2011, EWCA Civ 361, Eliasson v. Eliasson [2011] – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=1066&lng=1&sl=2>

¹⁷⁹ Ireland Supreme Court, 15. detsembrist 2011, IESC 48, Nottinghamshire County Council v. K.B. and K.B. [2011] – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=1139&lng=1&sl=2>

Täiendavalt on teistes riikides leitud, et artiklit 20 võib rakendada ka juhtudel kui taotluse saanud riigi kohtul puudub kindel veendumus selles, et lapse põhilise viibimiskoha riigi kohus suudaks lahendada hooldusõiguse küsimuse adekvaatselt või õiglaselt tulenevalt selle riigi hooldusõigust reguleerivatest normidest, kultuurist, tavadest vms asjaoludest, samuti põhjusel, et selles riigis võib lapse peamisel hooldajal tekkida raskusi lapse hooldusõiguse küsimuses kohtusse pöördumisel.¹⁸⁰ Tõenäoliselt muutub antud põhjendus aktuaalsemaks kui enam islamiriike konventsiooniga liituvad ning lapseröövi toimepanijaks on ema, kellel on lapse hariliku viibimiskoha riigis üsna raske oma hooldusõigust lapse suhtes teostada ning veelgi raskem ainuhooldusõigust taotleda.

Mitmed õigusteadlased on avaldanud kahtlust artikli 20 otstarbekuses, kuivõrd leitakse, et tõenäoliselt oleks võimalik lapse tagastamisest keelduda ka viidates artikli 13 lõike 1 punktile b, mis käsitleb lapse tagastamata jätmist tõsise ohu või talumatusse olukorda sattumise tõttu.¹⁸¹ Autori hinnangul ei ole selline kartus põhjendatud, kuivõrd kasvõi eelmises lõikes toodud näite puhul oleks vaieldav, kas lapse oleks saanud jätta tagastamata puhtalt teiste artiklite alusel.

Täiendavalt on artiklile 20 viidates võimalik käsitleda ka Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi EIÕK) lahendeid. Alates 2010ndast aastast on EIÕK leidnud järjepidevalt, et Haagi konventsiooni ei tohi rakendada pimesi, automaatselt kõiki asjaolusid arvestamata ning igal hetkel peab lähtuma lapse huvidest. Esimene sellise järeltulemusega kohtulahend tehti asjas *Neulinger ja Shuruk vs Šveits*¹⁸², milles kohus selgitas järgnevat:

- lapseröövi konventsiooni tuleb kohaldada koosmõjus teiste rahvusvaheliste õigusinstrumentidega;
- hinnata tuleb tasakaalu saavutamist vanemate ning laste õiguste ja huvide vahel;
- laste huvide määramisel tuleb lähtuda sellest, et ta säilitaks sidemed oma perekonnaga – seda tuleb hinnata tehoolude kontekstis;
- lapse tagastamist ei tohi otsustada formaalselt ja automaatselt;
- siseriiklikel võimuorganitel on hindamisruum lapse huvide kindlakstegemisel.

Neid seisukohtasid on ülekinnitatud veel näiteks värsketes kohtuasjades *Cristescu vs Rumeenia*¹⁸³, *Karrer vs Rumeenia*¹⁸⁴ ja *Y.C. vs Ühendkuningriik*¹⁸⁵. Antud seisukohtasid

¹⁸⁰ A. Valgma. Viidatud töö (lk 51)

¹⁸¹ *Beaumont & McEleavy* (lk 175)

¹⁸² EIKo 06.07.2010, 41615/07, *Neulinger ja Shuruk vs. Šveits*

¹⁸³ EIKo 10.01.2012, 13589/07, *Cristescu vs Rumeenia*

¹⁸⁴ EIKo 21.02.2012, 16965/10, *Karrer vs Rumeenia*

¹⁸⁵ EIKo 13.03.2012, 4547/10, *Y.C. vs Ühendkuningriik*

kinnitati ka kohtuasjas *Raban vs Rumeenia*¹⁸⁶, kus märgiti täiendavalt, et EIÕK peab tagama, et siseriiklik kohtumenetlus on olnud õiglane ning selleks peab välja selgitama:

- kas siseriiklik kohus on teostanud põhjalikku kontrolli perekondliku olukorra ja muude asjaolude kohta, eelkõige faktilist, emotsionaalset, materiaalist ja meditsiinilist laadi asjaolude kohta; ning
- kas kohus on teostanud tasakaalustatud ja mõistlikku hindamist iga isiku huvide kohta, tundes püsivalt muret, milline on lapsele parim lahend kontekstis, kus rakendatakse tema tagasisaatmist.

Antud EIÕK lähenemine on osutunud rahvusvahelisel tasandil suure kriitika osaliseks – eriti hästi oli see autorile nähtav eelnevalt käsitletud *Lapseröövi ja Laste kaitse konventsioonide VI erikomisjonil* osaledes, mille I osal oli loodud lausa eraldi päevakorrapunkt¹⁸⁷ aruteluks. Antud kohtumise lõppjärel dustes toodi välja järgnev¹⁸⁸:

- EIÕK varasemates lahendites on kohus nõustunud täielikult lapseröövi konventsiooni filosoofiaga;
- Erikomisjon on mures EIÕK *Neulinger ja Shuruk vs. Šveits* ning *Raban vs. Rumeenia* lahendites kasutatud keele osas niivõrd kuivõrd selles leitakse, et siseriiklikud kohtud peaksid loobuma lapseröövi juhtumite kiirest menetlemisest, mis ongi lapseröövi konventsiooni eesmärgiks, ja peaksid lõpetama artikli 13 kitsa tõlgendamise kasutades kõikehõlmavat olukorra analüüsi;
- Erikomisjon märgib, et EIÕK presidendi peetud kohtuväline kõne, kus ta kinnitab, et kohtulahend asjas *Neulinger ja Shuruk vs. Šveits* ei too endaga kaasa EIÕK lapseröövi asjadega tegelemise suuna muutumist ja kinnitas, et lapse olukorda peaks kogu täiuses hindama alles lapse tagastamise järel tema hariliku viibimiskoha kohtus, ei ole leidnud kinnitust järgnevates EIÕK lahendites.

Autor nõustub Erikomisjoni seisukohaga, kuivõrd EIÕK värsked lahendid on vaatamata EIÕK presidendi kõnele siiski liikunud suunas, kus heidetakse siseriiklikele kohtutele kiirmenetluse läbiviimist ette ning kutsutakse kohtuid sisuliselt hindama asjaolusid, millest peaksid lähtuma vaid hooldusasja lahendavad kohtud. Sellise käitumisega tekib maailmas kaks erinevat jurisdiktsiooni – EIÕK-le alluv ja muu – milles kehtivad täiesti vastandlikud

---

¹⁸⁶ EIKo 26.10.2010, 25437/08, *Raban vs Rumeenia*

¹⁸⁷ HCCH VI erikomisjoni I osa agenda

¹⁸⁸ Preliminary document No. 14: Conclusions and recommendations and report of part I of the Sixth meeting of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention (1 – 10 June 2011) – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012pd14e.pdf> (punktid 47 - 49)

juhised juhtumite lahendamiseks. Autor siiralt loodab, et nüüd kui EIÕK Suurkojale on saadetud ümbervaatomiseks juhtum X vs. Läti¹⁸⁹, saab EIÕK muuta Neulinger ja Shuruk vs. Šveitsi juhtumiga kasutusele võetud põhimõtteid ning kooskõlastada need Lapseröövi konventsiooni eesmärkidega. Autor loodab veelgi enam, et kuni EIÕK praktikat pole õnnestunud õigele teele tagasi suunata, ei lähtu Eesti kohtud eelmainitud EIÕK lahenditest täiesti pimesi vaid arvestavad siiski ka lapseröövi konventsiooni eesmärke.

---

¹⁸⁹ EIKo 13.12.2011, 27853/09, X vs. Läti

Kokkuvõte

Juba üle 30 aasta tagasi tunnustas rahvusvaheline kogukond rahvusvahelist lapseröövi suure probleemina ning selle lahendamise eesmärgil allkirjastati 25. oktoobril 1980. a nn. Haagi lapseröövi konventsioon. Ka Euroopa Liit, mis lähtub isikute vaba liikumise põhimõttest, on märganud antud probleemi ning üritanud lapseröövi konventsiooni edasi arendada nn. Brüssel IIa määrusega. Vaatamata eelnimetatud õigusaktide olemasolule, on õigusteadlaste hinnangul tekkinud kohati hall, puudulikult reguleeritud, ala. Olukorra parendamiseks on astunud esimesed sammud – Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverents plaanib uurida probleemkohtasid ning välja töötada täiendavad õigusaktid nende kaotamiseks.

Konventsiooni ning määruse kohaselt on rahvusvahelise lapserööviga tegu olukordades, kui alla 16-aastane laps on viidud välisriiki või hoitakse teda seal kinni hooldusõigusliku vanema või asutuse nõusolekuta. Õigusaktide eesmärgiks on kaitsta last sellisest tegevusest tuleneva kahju eest ning kaotada lapsega teise riiki minnes saavutatav eelis hooldusõiguse taotlemisel. Nimelt saab lapse hooldusõiguse üle otsustada vaid lapse hariliku viibimiskoha riigi kohus, kus on kohus ning muud asutused pädevad otsustama lapse tuleviku üle. Lapse hariliku viibimiskoha riigi tuvastamine on jäetud kohtu diskretsiooni küsimuseks, vaid Brüssel IIa määruuses sisalduvad üldised juhised, mis aitavad antud otsuseni jõuda.

Lapsreröövi konventsiooniga loodud keskasutuseks on Eestis Justiitsministeeriumi rahvusvahelise justiitskoostöö talitus. Talituse poole pöörduvate isikute hulk, kes lapse tagastamist taotlevad, on viimaste aastate jooksul kasvanud hüppeliselt ning on jõudnud keskmiselt 12 taotluseni aastas. Autori hinnangul on nende näol tegu vaid jäämäe tipuga – enamik inimesi pole kahjuks teadlikud oma õigustest ning aktsepteerivad vaikimisi teise vanema käitumist. Autori arvates peaks riik pöörama enam tähelepanu nii eraisikute kui ametkondade teavitustööle. Siiani on teadlikkusemäära aidanud kasvatada meediakajastus.

Lapsreröövide toimumise põhjused jagunevad üldjuhul kaheks – välismaal töötamine ning kooselude lõppemine. Antud põhjuseid kinnitavad ka suurimad partnerriigid Soome, Suurbritannia ja Saksamaa, millega on toimunud kokku 66% juhtumitest. Individuaalarvestustes ei jää kaugele maha ka Rootsi, Itaalia ning Iirimaa.

Selleks, et lapseröövi konventsioon üldse kohalduks, on vajalik esmalt tuvastada millise riigi õigus lapse ja ta vanemate vahelistele suhetele kohaldub, millise riigi perekonnaõigus kohaldub eelnevalt tuvastatud riigi kollisiooninormide kohaselt ning kas selle perekonnaõiguse kohaselt on lapse tagastamist taotleval vanemal üldse õigus seda taotleda, s.t. kas lapse viibimiskoha määramine on osa tal olevast hooldusõigusest.

Hooldusõiguse olemasolu, ei taga automaatset lapse tagastamist – tähtis on, et vanem või hooldaja hooldusõigust ka teostaks. Üldjuhul on antud alusel üsna raske tugineda, kuivõrd vanemlike kohustuste mittekohast täitmist on raske tõendada. Praktika kohaselt loetakse selleks näiteks ülalpidamiskohustuse täitmata jätmist, lapse huvide järgimisest hoidumist jms.

Täiendavalt on tähtis tuvastada, kui palju aega on lapseröövist möödunud. Kui lapse äraviimisest või kinnihoidmisest on möödunud enam kui aasta, on kohtul võimalik jätta laps tagastamata kui on tõendatud lapse uue keskkonnaga kohanemine. Antud sättega kaitstakse lapsi täiendava trauma läbielamise eest.

Laps on võimalik jätta tagastamata ka olukorras, kus mahajäänud vanem on lapse välisriiki viimisega või seal kinnihoidmisega nõustunud (sh. ka tagantjärgi). Nõusolek ei pea ilmingimata olema kirjalik, vaid võib olla ka suuliselt või tegudega väljendatud. Siinkohal tuletab autor meelde, et lapse välisriigis viibimise heakskiitmine või sellega nõustumine ei tähenda automaatselt hooldusõiguse küsimuse lahendamist – tihti sõlmitaksegi kompromiss kuni on tehtud lõplik lahend hooldusõiguse asjas.

Põhiliselt viidatakse lapse tagastamata jätmisel lapsele füüsiliste või psüühiliste kannatuste tekitamisele või muul viisil lapse talumatuse olukorda asetamisele. Antud sätte puhul on oluline, et lapse heaolu oleks tõsisel ohus ning selle ohu esinemine peab olema tõendatud. Euroopa Liidu siseselt ei saa antud alusele tugineda kui on tõendatud, et lapse kaitseks pärast tema tagasitoomist on tehtud piisavad korraldused.

Eelnimetatud alusega on seotud ka lapse tagastamata jätmise inimõiguste ja põhivabadustele, nn. riigi avalikule korrale viidates. Tegu on vähim kasutatava alusega, mida peaks kasutama vaid äärmiselt erandlikes olukordades. Eestis on siiani jäetud sellele viidates, põhjendatult, laps tagastamata kuivõrd naasmine päritoluriiki seaks ohtu lapse ligipääsu haridusele kui inimõigusele.

Sarnaselt hooldusõiguse asjadele, on ka lapseröövi puhul jätta laps tagastamata kui laps on jõudnud vanusesse või küpsusesse, kus on õige tema arvamusega arvestada, ning ta ei soovi tagasi minna. Tähtis on, et lapse protest oleks seotud teise riiki, mitte teise vanema juurde naasmisega. Laps peaks olema suuteline vastumeelsust põhjendama ning mõistma oma otsuse tagajärgi. Igal juhul peaks hoiduma olukorrast, kus lapsel võib jääda mulje, et ta peab valima vanemate vahel.

Kuivõrd konventsiooni eesmärgiks on siiski lapse tagastamine, peaks antud aluseid tõlgendama kitsendavalt ning lähtuma otsuse tegemisel lapse huvidest. Eesti kohtutel on konventsiooni kohaldamise algusaegadel tõlgendanud sätteid pigem kergekäeliselt ning mitmel korral lahendati sisuliselt hooldusasja, mitte lapse tagastamise küsimust. Eelnevast tulenevalt on mitmetel kordadel jõutud tulemusteni, mis kõrgema astme kohtu poolt on tühistatud. Siiani on Eesti kohtud otsustanud tagastada välismaale vaid 3 last, kuigi kohtus on arutlusel olnud taotlused 23 lapse tagastamiseks.

Põhiliste eksimustena tooks autor välja järgnevad:

- ei arvestatud hagita menetluse eripäradega;
- konventsiooni tõlgendamisel lähtuti pimesi eestikeelsest mitteametlikust tõlkest ning seetõttu eksitavast tõlkest;
- Brüssel IIa määruse kohaldamata jätmise;
- lapse harilik viibimiskoht samastati Eesti õiguses tuntud elukoha mõistega;
- lapse uue elukohaga kohanemist tuvastati üsna vähese analüüsi tulemusena;
- ei tuvastatud hooldusõiguse teostamist, vaid lihtsalt tõdeti seda;
- ei tuvastatud omaalgatuslikult nõusoleku olemasolu;
- lähtuti seisukohast, et emast lahutamine on piisav põhjus lapse tagastamata jätmiseks;
- ei arvestatud, et last ei tagastata teisele vanemale, vaid hariliku viibimiskoha riiki;
- talumatu olukorra laiendav tõlgendamine;
- hooldusasja lahendamine, sh. lapse ühe vanema juurde elama määramine.

Kohtutel on olnud probleeme ka konventsiooni menetlusliku eesmärgiga lahendini jõuda kuue nädalaga – alguses kohtud isegi ei üritanud lahendini jõuda tähtajast kinnipidades. Kuigi autori praktika kohaselt võtab ka praegu Eestis enamasti lahendi saamine enam kui 6 nädalat aega, siis tuleneb see enamasti sellest, et välisriigi ametkonnad ei suuda kohtu poolt taotletavaid tõendeid ettenähtud tähtaja jooksul esitada.

Olles läbitöötanud kõik Eesti kohtute lahendid lapseröövi teemal, peab tunnistama, et konventsiooni kohaldamise algusaastatel olid Eesti madalate astmete kohtute lahendid väga problemaatilise sisuga. Sellele vaatamata on autoril hea meel tõdeda, et olukord on viimase paari aasta jooksul märgatavalt paranenud tänu mitmetele Riigikohtu lahenditele ning läbiviidud koolitustele. Värsketes lapse tagastamise menetlustes on kohtud läinud aina põhjalikumaks oma selgitus- ja uurimiskohustuse täitmisel, sätteid tõlgendatakse kooskõlas konventsiooni eesmärgiga. Märgata on ka eelnev Euroopa kohtu ning Euroopa Inimõiguste Kohtu samateemaliste lahendite põhjalik läbitöötamine, mis tagab korrektsete järelduste tegemise sellistes keerukates menetlustes.

Summary – The refusal to return a child under the Hague Convention on International Child Abduction of 25.10.1980

At a time when international cohabitations and marriages have become an every day occurrence, international parental child abductions have become a serious problem for the international community. Recently the Estonian media has been covering a case, where a mother living in Italy came to Estonia with her child without the father's consent and the Estonian court decided to return the child to Italy.

To solve the problem the Hague Conference on Private International Law signed the Convention on the Civil Aspects of International Child Abduction on October 25th 1980. The European Union, which is based upon the principle of free movement, has also noticed this problem and has tried to take the Child Abduction Convention even further with the Brussels II bis Regulation.

According to the hypothesis of this paper the courts of first instances of Estonia interpret the Child Abduction Convention falsely. In addition the paper researches the following:

1. What is international child abduction? What is it regulated by and how common is it in Estonia?
2. What are the grounds for non-return of the child?
3. How have the Estonian Supreme Court, European Court of Justice and other courts interpreted these grounds?

The first chapter explains the concept of child abduction, the regulative international and national legislation, the second chapter the child abduction statistics of the Estonian Ministry of Justice and the third chapter analyzes in depth the ground of non-return, thematic court decisions and problems, which have arisen in practice. The charts concerning the statistics of child abduction of the Estonian Ministry of Justice are shown in the annexes.

Since international child abduction is a topic, which has received little coverage in global legal literature, most of the paper is based upon legislature, different court decisions and statistics.

According to the Convention and regulation international child abduction occurs in the following situations: when a child under 16 years of age is taken abroad or retained there without the consent of the custodial parent or authority. The Convention is based upon the principle, in matters relating to a child's custody, the child's best interests are of paramount importance. In addition the aim was to protect the child from the harmful effects of its wrongful removal or retention and to abolish the advantage to be gained in applying for custody abroad. Namely the child's custody can only be decided by in the child's habitual residence country, where the court and other authorities are competent to decide over the child's future. The establishment of the child's country of habitual residence has been left to the discretion of the courts. Only the Brussels II bis Regulation has instructions on what to take into account whilst ascertaining the habitual residence.

The aim of the Convention is the restoration of the *status quo* – the expeditious return of a wrongfully removed or retained child to its country of habitual residence, taking into account that the initial situation must be restored as soon as possible. The child's return can be denied only in exceptional circumstances, the possible non-return grounds have been listed in the Convention.

Despite the existence of the previously named legislative acts, judicial experts have found that a grey, insufficiently regulated, area has arisen. The first steps to improve the situation have been taken – the Hague Conference on Private International Law is planning to study the problematic issues and work out supplementary acts to solve them.

The Convention created central authorities to secure the prompt return of a child. In Estonia the central authority is the International Judicial Co-operation Unit of the Ministry of Justice. The author of this paper works in that unit and is responsible for carrying out the functions of the child abduction central authority. The amount of people turning to the unit for requesting the return of a child has grown exponentially in the last years and has reached an average of 12 requests per year. The author believes this to be only the tip of the iceberg – unfortunately most people are not aware of their rights and accept the behaviour of another parent in silence. By the author's opinion, Estonia should pay more attention to raising the awareness of both citizens and authorities. Until now the media has helped in information dissemination.

Ms. Liis Hallik has also studied the problematics of the application of the Child Abduction Convention and the Brussels II bis Regulation in Estonian case law. During this research Ms.

Hallik studied only a part of the case law, which was available on the Courts Information System by the end of 2009. In comparison to the before-named research, this paper studies all thematic court decisions given until April 2012 – all together 11 decisions more. In addition the author analyzed notable decisions of other courts as well, for instance the decisions of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights, and the national and international statistics of child abduction cases.

The reasons for child abductions mostly divide in two – working abroad and separation of cohabitations. Both these reasons are confirmed by the biggest partner countries Finland, Great Britain and Germany – 66% of cases have been with them. In individual regards Sweden, Italy and Ireland are not left far behind. All these 6 countries are the common destinations of Estonians looking for work or love abroad.

In order for the Child Abduction Convention to apply, it is first important to establish the law, which applies on the parent-child relations and which countries family law is applicable under the previously established country's rules of conflict. Also it is important to ascertain if under that family law, the parent requesting return has the right to do that – if ascertaining the child's place of residence is part of the parental rights of the applicant.

The existence of custody rights does not ensure the return of the child – it is important that the parent or guardian exercised custody also. Usually it is quite hard to base the non-return on this ground, since the inappropriate exercise of parental obligations is hard to prove. In practice the following actions have been considered not exercising custody: not paying maintenance, not guiding from the child's best interest etc.

In addition it is important to ascertain how much time has passed since the abduction. If more than a year has passed since the removal or retention, the court can decide not to return the child if it is demonstrated that the child is now settled in its new environment. The child is protected from living through another additional trauma with this possibility.

The child cannot be returned in a situation, when the left-behind parent agreed to the removal or retention (including subsequent consent). The agreement does not have to be given in writing; it can be given orally or otherwise physically expressed. At this point the author reminds the reader, that agreeing or consenting to the child's stay abroad does not mean the

automatic resolution of the custody matter – it is quite common for the parents to reach an amicable decision until the final decision on custody has been given.

The non-return ground used most commonly is known as the grave risk clause – the child's return would expose the child to physical or psychological harm or otherwise place the child in an intolerable situation. It is important, that the child's welfare would be seriously threatened, and the risk of occurrence must be proven. Within the European Union the court cannot refuse return on this ground if it is established that adequate arrangements have been made to secure the protection of the child after his or her return.

The previously named basis is connected to refusal of the return since the return would not be permitted by the fundamental principles of the requested State relating to the protection of human rights and fundamental freedoms, so-called public order. The non-return can be based upon this only in exceptional circumstances. In Estonia the return has been reasonably refused under this, when the return would endanger the child's access to education as a human right.

It is also possible to refuse return if a child has attained an age and degree of maturity at which it is appropriate to take account of its views, as in custody proceedings. It is vital, that the child's objections are made to the return to the other country, not the other parent. The child must be able to justify its unwillingness to return and understand the consequences of its decision. In any case a situation, where the child may have an impression that it has to choose between parents, has to be avoided.

Since the main purpose of the Convention is return of a child, these grounds have to be interpreted strictly and based on the child's best interests. The Estonian courts in the early days of applying the Convention interpreted it too thoughtlessly and in many cases essentially the custody, not the return, was decided. As a result the higher courts have in many cases annulled the previous decisions. To this day only the return of 3 children has been ordered, despite the fact that the courts have discussed the requests for the return of 23 children.

The author would point out the following main mistakes made:

- the specificity of proceedings on petition was not taken into account;
- the Estonian unofficial, flawed, translation of the Convention was followed blindly;
- the Brussels II bis Regulation was not applied;

- the concept of habitual residence was equalized with the concept of place of residence known in Estonian law;
- the habitual residence of the child was ascertained as a result of little analyze;
- the exercise of parental rights and obligations was not established, just stated;
- the existence of an agreement was not ascertained on the courts own initiative;
- the separation of the child from its mother was thought to be sufficient grounds for non-return;
- the court did not take into account the fact that the child is to be returned to the country of habitual residence not the other parent;
- the wide interpretation of the concept of intolerable situation;
- deciding the custody, including appointing the child to live with a specific parent.

In addition the courts have had problems reaching the procedural purpose of the Convention – to reach a decision in six weeks. In the beginning the courts did not even try to reach a decision during the deadline. Although in the author’s practice, it still takes the Estonian courts over six weeks to reach a decision, it is mostly caused by the fact that the authorities abroad cannot present the evidence requested in the prescribed time limit.

After working through all the decisions of the Estonian courts in child abduction matters, the author must admit that in the early days the decisions of the lower courts were very problematic. Nevertheless the author is glad to state, that the situation has improved immensely in the last few years thanks to many Supreme Court decisions and conducted training sessions. In the fresh return proceedings the courts have become more and more thorough in fulfilling their obligation to investigate and explain. The in depth research of the practice of the European Court of Justice and the European Court of Human Rights is also noticeable – this also helps the court to reach a correct decision in this kind of difficult proceedings.

Kasutatud materjalide loetelu

Kasutatud kirjandus

1. Beaumont, P.R., McEleavy P.E. The Hague Convention on International Child Abduction. Oxford Monographs in Private International Law, 1999
2. Filippov, J. Kuidas võib kohus nii julm olla?! Eesti Ekspress, 2012 – Arvutivõrgus: <http://www.ekspress.ee/news/paevauudised/eestiudised/kuidas-voib-kohus-nii-julm-olla.d?id=63824448> (10.03.2012)
3. Hallik, L. Haagi 1980. aasta lapseröövi konventsiooni ja Brüssel II bis määruse kohaldamise probleeme lapseröövi asjades Eesti kohtupraktikas. Kohtute aastaraamat, 2009
4. Perez Vera, E.P. The Explanatory Report on the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction. 1981 – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2779 (01.09.2011)
5. Praktiline juhend uue Brüsseli II määruse kohaldamiseks. Euroopa Ühendused, 2005 – Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/civiljustice/publications/docs/guide_new_brussels_ii_et.pdf (20.04.2012)
6. Preliminary document No. 5: Draft Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, part V – Mediation. Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd05e.pdf> (10.03.2012)
7. Preliminary document No. 7: Consultations on the desirability and feasibility of a Protocol to the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction – a preliminary report – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd07e.pdf> (10.03.2012)
8. Preliminary document No. 8A: A statistical analysis of applications made in 2008 under the Hague convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of international child abduction: Part I – Global Report – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08ae.pdf> (10.03.2012)
9. Preliminary document No. 8B: A statistical analysis of applications made in 2008 under the Hague convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of international child abduction: Part II – Regional Report – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd08be.pdf> (10.03.2012)
10. Preliminary document No. 9: Domestic and family violence and the article 13 „grave risk“ exception in the operation of the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil

- Aspects of International Child Abduction: A reflection paper – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011pd09e.pdf> (06.04.2012)
11. Preliminary document No. 13: Guide to part II of the Sixth meeting of the Special Commission and consideration of the desirability and feasibility of further work in connection with the 1980 and 1996 conventions – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012pd13_e.pdf (10.03.2012)
  12. Preliminary document No. 14: Conclusions and recommendations and report of part I of the Sixth meeting of the Special Commission on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention (1 – 10 June 2011) – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012pd14e.pdf> (10.03.2012)
  13. Schulz A. The role of a central authority. The Judges' Newsletter on International Child Protection, Volume XV. Hague Conference on Private International Law, 2009 – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=74 (10.03.2012)
  14. Special Commission on the practical operation of the 1980 and 1996 Hague Conventions: Conclusions and Recommendations (Part II) – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2012concl_e.pdf (10.03.2012)
  15. Valgma, A. Laste hooldusõiguse kaitse Haagi lapseröövi konventsiooni järgi, Juridica I/2004

Kasutatud normatiivmaterjal

16. Eesti Vabariigi, Leedu Vabariigi ja Läti Vabariigi õigusabi ja õigussuhete leping (RT II 1993, 6, 5)
17. Eesti Vabariigi ja Poola Vabariigi vaheline leping õigusabi osutamise ja õigussuhete kohta tsiviil-, töö- ning kriminaalasjades (RT II 1999, 4, 22)
18. Eesti Vabariigi ja Ukraina leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil- ning kriminaalasjades (RT II 1995, 13, 63)
19. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni leping õigusabi ja õigussuhete kohta tsiviil-, perekonna- ja kriminaalasjades (RT II 1993, 16, 27)
20. Euroopa Nõukogu määrus nr 44/2001, kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Euroopa Ühenduse Teataja L 12/1, 16.01.2001)
21. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus nr 1348/2000 (Euroopa Liidu Teataja L324, 10.12.2007)

22. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni esimene protokoll (RT II 1996, 11, 34)
23. Justiitsministri 26.11.2003 määrus nr. 68 „Kriminaalpoliitika osakonna põhimäärus“ (RTL 2003, 121, 1951)
24. Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsioon (RT II, 27.03.2001, 6, 33)
25. Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvaheline konventsiooniga ühinemise seadus (RT II, 27.03.2001, 6, 33)
26. Laste hooldusõigust ja laste hooldusõiguse taastamist käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise Euroopa konventsioon (RT II 2001, 5, 26)
27. Nõukogu määrus nr 1206/2001 liikmesriikide kohtute vahelise koostöö kohta tõendite kogumisel tsiviil- ja kaubandusajades (Euroopa Liidu Teataja L174, 27.06.2001)
28. Nõukogu määrus (EÜ) nr 2201/2003, 27. november 2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (Euroopa Ühenduse Teataja L 338/1, 23.12.2003)
29. Perekonnaseadus (RT I 2009, 60, 395, redaktsioon RT I, 30.12.2011, 22)
30. Tsiviilkohtumenetluse seadustik (RT I 2005, 26, 197, redaktsioon RT I, 28.12.2011, 44)
31. Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon (RT II 2002, 20, 87)
32. Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsiooniga ühinemise seadus (RT II 2002, 20, 87)
33. Välisministeeriumi teadaanne välislepingu jõustumisest (RT II 2001, 16)
34. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Lapse õiguste konventsioon (RTII, 09.05.1996, 16, 56)

Kasutatud kohtulahendid

35. EIKo 06.07.2010, 41615/07, *Neulinger ja Shuruk vs. Šveits*
36. EIKo 26.10.2010, 25437/08, *Raban vs Rumeenia*
37. EIKo 13.12.2011, 27853/09, *X vs. Läti*
38. EIKo 10.01.2012, 13589/07, *Cristescu vs Rumeenia*
39. EIKo 21.02.2012, 16965/10, *Karrer vs Rumeenia*
40. EIKo 13.03.2012, 4547/10, *Y.C. vs Ühendkuningriik*
41. EKo 02.04.2009, C-523/07, A

42. EKo 01.07.2010, C-211/10, *Doris Povse vs. Mauro Alpago*, eelotsusetaotlus
43. EKo 05.10.2010, C-400/10, *J.McB vs. L.E*, eelotsusetaotlus
44. EKo 22.12.2010, C-497/10, *Barbara Mercredi vs. Richard Caffè*, eelotsusetaotlus
45. Full Court of the Family Court of Australia, 22.10.2004, FamCA 967, *A. & G.S. & Others [2004]* – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=781&lng=1&sl=2> (20.04.2012)
46. Helsingin hovioikeuden päätös, 05.10.2009, H 09/2441, *G.N. palauttaminen Haagin sopimuksen nojalla* (koopia autori valduses)
47. HMKo 27.12.2007, 2-07-46121
48. HMKm 03.11.2008, 2-08-58787
49. HMKm 20.02.2009, 2-09-1035
50. HMKm 20.04.2009, 2-06-15499
51. HMKm 29.04.2009, 2-08-71977
52. HMKm 25.06.2009, 2-08-81777
53. HMKm 31.03.2010, 2-10-31882
54. HMKm 24.08.2010, 2-10-28618
55. HMKm 10.11.2010, 2-10-40711
56. Ireland Supreme Court, 15. detsembrist 2011, IESC 48, *Nottinghamshire County Council v. K.B. and K.B. [2011]* – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=1139&lng=1&sl=2> (20.04.2012)
57. JõMKm 10.08.2005, 2-377/05 (koopia autori valduses)
58. PMKm 15.07.2007, 2-07-51914
59. PMKm 15.07.2008, 2-08-16787
60. PMKm 15.02.2012, 2-11-58974
61. RKTkm 22.02.2007, 3-2-1-142-06
62. RKTkm 15.10.2009, 3-2-1-94-09
63. RKTkm 28.09.2010, 3-2-1-66-10
64. RKTko 06.12.2006, 3-2-1-123-06
65. Suomen Korkein oikeuden päätös 27.10.2009, S2009/728, *G.N. palauttaminen Haagin sopimuksen nojalla* (koopia autori valduses)
66. TlnLko 18.11.2004, 2/23-8939/04 (koopia autori valduses)
67. TlnLko 27.12.2005, 2-05-19839 (koopia autori valduses)
68. TlnRko 25.04.2005, 2-2/335/05 (koopia autori valduses)
69. TlnRko 23.05.2006, 2-05-19839
70. TlnRko 20.06.2007, 2-05-19839

71. TlnRKO 31.03.2008, 2-07-46121
72. TlnRKM 21.08.2009, 2-08-71977
73. TMKM 04.09.2006, 2-06-21838
74. TMKM 07.10.2011, 2-11-9953
75. TrtRKM 06.10.2006, 2-06-21838
76. TrtRKM 12.12.2011, 2-11-9953
77. United Kingdom High Court of Justice Court of Appeal (Civil Division), 01.04.2011, EWCA Civ 361, *Eliasson v. Eliasson [2011]* – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=1066&lng=1&sl=2> (20.04.2012)
78. United States Court of Appeals for the 3rd Circuit, 20.03.2008, 520 F.3d 249, *Carrascosa v. McGuire* – Arvutivõrgus: <http://incadat.com/index.cfm?act=search.detail&cid=970&lng=1&sl=1> (20.04.2012)

Avaldamata allikad

79. Draft agenda for the attention of the Special Commission of June 2011 on the practical operation of the 1980 Hague Child Abduction Convention and the 1996 Hague Child Protection Convention – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/wop/abduct2011agenda-e.pdf> (10.03.2012)
80. Foreign citizens living permanently in Finland – Arvutivõrgus: http://www.migri.fi/download/25355_Suomessa_asuvat_ulkomaalaiset_2011.pdf (10.03.2012)
81. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehekülj – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/> (01.09.2011)
82. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehekülj, lapseröövi konventsiooni alajaotus – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=24 (01.09.2011)
83. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehekülj, lapseröövi konventsiooni ametkonnad – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.authorities&cid=24 (10.03.2012)
84. Haagi Rahvusvahelise Eraõiguse Konverentsi kodulehekülj, lapseröövi konventsiooniga liitunud riigid – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=24 (01.09.2011)
85. The International Child Abduction Database „INCADAT“ – Arvutivõrgus: <http://www.incadat.com/> (20.04.2012)
86. Request for return – Arvutivõrgus: <http://www.hcch.net/upload/recomm28e.pdf> (10.03.2012)

87. Revised Draft agenda for the attention of the Council on General Affairs and Policy of the Conference of April 2012 – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/upload/wop/gap2012agenda_e.pdf (06.04.2012)
88. The Russian Federation becomes the 86th Contracting State to the Hague Child Abduction Convention – Arvutivõrgus: http://www.hcch.net/index_en.php?act=events.details&year=2011&varevent=228 (10.03.2012)
89. Välisministeeriumi koduleht, välispoliitika osa, suhted teiste riikidega veerg – Arvutivõrgus: <http://www.vm.ee/?q=node/197> (10.03.2012)
90. Õigusabiportaal „Jurist Aitab“ – Arvutivõrgus: <http://www.juristaitab.ee/> (10.03.2012)
91. Ülemaailmne finants- ja majanduskriis (alates 2008) – Arvutivõrgus: <http://www.krediidipank.ee/bank/history/2008-2009.html> (10.03.2012)

Lisad

Lisa 1: Lapse tagastamise juhtumite tabel

Sisse/ välja	Taotluse kuupäev	Mitu last	Taotleja	Riik	Seis	Lõpetamise kuupäev	I astme otsus	II astme otsus	III astme otsus
Välja	4.03.2004	1	ema	Soome	lõpetatud	21.12.2004	16.12.2004		
Sisse	8.10.2004	1	isa	Rootsi	lõpetatud	31.03.2005	18.14.2004	25.04.2005	
Välja	10.12.2004	1	ema	Kanada	lõpetatud	17.04.2006			
Välja	17.01.2005	1	ema	Itaalia	lõpetatud	28.11.2008			
Välja	8.04.2005	1	isa	Soome	lõpetatud	15.06.2005			
Sisse	5.07.2005	1	ema	Soome	lõpetatud	15.08.2005	10.08.2005		
Sisse	14.08.2005	1	isa	Norra	lõpetatud	20.06.2007	27.12.2005	20.06.2007	6.12.2006
Välja	17.10.2005	1	ema	Soome	lõpetatud	30.12.2005			
Sisse	2.06.2006	1	isa	Rootsi	lõpetatud	14.07.2009	20.04.2009		
Sisse	14.07.2006	2	ema	Soome	lõpetatud	25.04.2007		4.09.2006	22.02.2007
Välja	29.08.2006	1	isa	Iiri	lõpetatud	27.04.2007			
Välja	7.01.2007	1	isa	Rootsi	lõpetatud	30.04.2007			
Välja	27.03.2007	1	ema	Soome	lõpetatud	10.07.2007			
Sisse	12.06.2007	1	isa	Iiri	lõpetatud	31.03.2008	27.12.2007	31.03.2008	
Välja	5.07.2007	1	ema	Prantsusmaa	lõpetatud	12.01.2009			
Sisse	26.09.2007	1	isa	Iiri	lõpetatud	11.12.2008	15.07.2008		
Välja	28.11.2007	1	isa	Saksa	lõpetatud	6.06.2008			
Välja	30.01.2008	1	isa	Läti	lõpetatud	22.02.2008	3.03.2008		
välja	11.02.2008	1	isa	UK	lõpetatud	28.02.2008			
välja	25.02.2008	1	ema	Norra	lõpetatud	19.05.2009	15.07.2008	19.03.2009	
välja	14.08.2008	1	isa	Holland	lõpetatud	1.09.2008			
välja	25.08.2008	2	isa	Rootsi	lõpetatud	19.08.2009			
sisse	28.08.2008	2	isa	Itaalia	lõpetatud	3.11.2008	3.11.2008		
sisse	16.09.2008	1	isa	Iiri	lõpetatud	1.12.2009	29.04.2009	21.08.2009	4.11.2009
sisse	5.11.2008	1	isa	Austraalia	lõpetatud	11.11.2009	25.06.2009		
välja	7.11.2008	2	isa	Belgia	lõpetatud	10.07.2009	9.04.2009		
sisse	29.12.2008	2	isa	Itaalia/ Singapur	lõpetatud	2.02.2009	2.02.2009		
välja	29.12.2008	2	isa	Itaalia/ Singapur	lõpetatud	28.02.2009	20.02.2009		

sisse/ välja	Taotluse kuupäev	Mitu last	Taotleja	Riik	Seis	Lõpetamise kuupäev	I astme otsus	II astme otsus	III astme otsus
välja	31.12.2008	1	isa	Iiri	lõpetatud	11.05.2009	11.05.2009		
välja	3.02.2009	1	ema	Saksa	lõpetatud	29.05.2009			
välja	9.03.2009	1	ema	Hispaania	lõpetatud	7.05.2009			
välja	9.06.2009	1	eestkostja	Soome	lõpetatud	27.10.2009		5.10.2009	27.10.2009
sisse	12.10.2009	2	isa	UK	lõpetatud	01.08.2011	18.03.2009, 10.08.2009	15.01.2010	
välja	20.10.2009	1	ema	Soome	lõpetatud	27.10.2009			
välja	28.10.2009	1	isa	UK	lõpetatud	5.11.2009			
välja	30.10.2009	2	isa	Rootsi	lõpetatud	17.12.2009			
välja	24.11.2009	1	isa	UK	lõpetatud	30.11.2009			
välja	17.12.2009	1	isa	UK	lõpetatud	30.11.2010	22.01.2010, 24.11.2010	8.03.2010	28.09.2010
välja	22.01.2010	1	isa	Saksa	lõpetatud	08.09.2010	02.07.2010		
välja	27.01.2010	1	isa	Saksa	lõpetatud	28.06.2010			
sisse	28.01.2010	1	isa	Island	lõpetatud	08.11.2010	31.08.2010		
välja	5.02.2010	1	isa	UK	lõpetatud	5.03.2010			
sisse	24.02.2010	1	isa	UK	lõpetatud	31.08.2010	24.08.2010		
sisse	23.04.2010	1	isa	Soome	lõpetatud	01.12.2010			
sisse	26.04.2010	1	isa	USA	lõpetatud	26.01.2011	10.11.2010	14.12.2010	
välja	04.05.2010	1	isa	Malta	lõpetatud	28.06.2010			
välja	17.05.2010	1	isa	Itaalia	lõpetatud	12.10.2010	20.09.2010		
välja	07.06.2010	1	isa	Hispaania	lõpetatud	04.04.2011			
välja	23.07.2010	1	isa	UK	lõpetatud	19.10.2010	24.09.2010		
sisse	28.09.2010	1	isa	Rootsi	lõpetatud	01.10.2010			
välja	18.10.2010	1	ema	Soome	lõpetatud	12.12.2010			
välja	25.10.2010	1	isa	Soome	lõpetatud	26.10.2010			
välja	27.10.2010	1	ema	Türgi	lõpetatud	14.12.2010			
sisse	17.11.2010	1	isa	Rootsi	lõpetatud	29.11.2010			
sisse	13.12.2010	2	isa	USA	lõpetatud	04.01.2011			
välja	26.01.2011	1	isa	Soome	peatatud				
välja	28.02.2011	1	isa	Ukraina	ootel				

sisse/ välja	Taotluse kuupäev	Mitu last	Taotleja	Riik	Seis	Lõpetamise kuupäev	I astme otsus	II astme otsus	III astme otsus
sisse	15.04.2011	2	isa	UK	lõpetatud	29.04.2011			
sisse	25.04.2011	1	isa	Itaalia	ootel		30.05.2011,	12.12.2011	
							07.10.2011		
välja	15.08.2011	1	isa	Soome	lõpetatud	19.09.2011			
sisse	01.09.2011	1	isa	Taani	ootel		13.08.2011		
välja	26.09.2011	1	isa	UK	ootel				
välja	10.10.2011	1	isa	Hong Kong	lõpetatud	28.11.2011	28.11.2011		
sisse	12.10.2011	5	isa	Rootsi	ootel		15.02.2012		
välja	25.11.2011	1	isa	Soome	ootel				
sisse	21.12.2011	1	ema	Saksamaa	ootel				

Lisa 2: Menetletud juhtumite statistika

Uued avaldused:

Aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Sissetulevad</i>	1	2	2	2	4	1	7	4
<i>Väljaminevad</i>	2	3	1	4	8	8	10	7
<i>Kokku:</i>	3	5	3	6	12	9	17	11

Varasematest aastatest jätkuvad menetlused:

Aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Sissetulevad</i>	0	1	1	3	3	4	1	3
<i>Väljaminevad</i>	0	1	2	2	3	6	1	2
<i>Kokku:</i>	0	2	3	5	6	10	2	5

Kokku menetletavaid asju:

Aasta	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Sissetulevad</i>	1	3	3	5	7	5	8	7
<i>Väljaminevad</i>	2	4	3	6	11	14	11	9
<i>Kokku:</i>	3	7	6	11	18	19	19	16